

ŽIVOT

KULTÚRNO-SPOLOČENSKÝ ČASOPIS ☆ JÚN☆ CZERWIEC 1996 ☆ Č. 6 (457) CENA 85 GR. (8500 zł)

Jurgovčania na slávnej slovenskej sv. omši v deň prezentácie zborníka venovaného jurgovskej mešťanke. Podrobnejšie o prezentácii na str. 16-17. Foto: J.Špernoga

NA OBÁLKE: Senokosy v Repiskách. Foto: J.Pivovarčík

V ČÍSLE:

Z histórie oravských obcí - Dolná Zubrica	2
Silná túžba poznania	4
Divadlo je môj život	5
Tak trochu zabudnutí	6
Z dejín Jurgova	7
Životné osudy Oravcov	9
Slovakistika v Krakove	10
Výstavba škôl sa pohla	11
Ked' sa Janík na vojnu poberal.....	12
Chlieb nádeje.....	15
Jurgovská promôcia.....	16-17
Povedka na voľnú chvíľu	18-19
Čitatelia - redakcia	20-22
Poľnohospodárstvo	23
Mladým - mladším - najmladším	24-25
Šport a hudba	26
Móda	27
Naša poradňa	28-29
Psychozábava - humor	30-31
Stáva sa	32

ŽIVOT

MIESIĘCZNIK SPOŁECZNO-KULTURALNY

Adres redakcji:

31-150 Kraków, ul. św. Filipa 7/7
tel. 33-36-88

ORGAN TOWARZYSTWA
SŁOWAKÓW W POLSCE
(ORGÁN SPOLKU
SLOVÁKOV V POĽSKU)

31-150 Kraków, ul. św. Filipa 7/4
tel. 34-11-27

Wydawca

Zarząd Główny TSP

Czasopismo zostało wydane
przy pomocy finansowej
Ministerstwa Kultury i Sztuki

Redaktor naczelny
JÁN ŠPERNOGA

Zespól

Peter Kollárik, Jozef Pivovarčík

Społeczne kolegium doradcze

Augustín Andrašák, Žofia Bogačíková,
Jozef Čongva, František Harkabuz, Žofia
Chalupková, Zenon Jersák, Bronislav
Knapčík, Lýdia Mšalová, Anton Pivovarčík

Skład i łamanie
„IKTUS”

Druk

Drukarnia TSP
31-150 Kraków, ul. św. Filipa 7

Warunki prenumeraty

Prenumeratę na kraj i za granicę przyjmuje
Zarząd Główny w Krakowie w terminach:
do 30 listopada na I kwartał,
I półrocze oraz cały rok następny;
do 15 czerwca na II półrocze
roku bieżącego.

Cena prenumeraty dla kól i oddziałów
Towarzystwa:

1 miesiąc - 85 gr (8.500 zł)
kwartalnie - 2.50 zł (25.000 zł)
rocznie - 10 zł (100.000 zł)

Cena prenumeraty zagranicznej
jest wyższa o 100%

Do ceny prenumeraty indywidualnej doli-
cza się koszty wysyłki

Nie zamówionych tekstów, rysunków
i fotografii redakcja nie zwraca i zastrzega
sobie prawo skrótów oraz zmian tytułów
nadanych tekstu.

AKO SME ZAČÍNALI

JOZEF
KRIŠÍK
z Vyšných Lápš

EUGEN
KULAVIAČ
z Dolnej Zubrince

ANDREJ
VAKSMANSKÝ
z Tribša

Pochádzam z mladšej generácie krajanov, preto o počiatkoch nášho hnutia neviem všetko. Môžem len povedať, že naša miestna skupina sa začala formovať už v máji 1946, ale definitívnu organizačnú podobu dostala v polovici roka 1947. Jej prvým predsedom sa stal znamenitý kapelník a obetavý aktivista Gerváz Grigľák. Mal plný súpis krajanov, ktorí prejavili ochotu vstúpiť do vtedajšieho Spolku Čechov a Slovákov. Bolo ich vyše 90% z celého vyšnolapšanského obyvateľstva. Žiaľ, ktorí nášho prvého predsedu udal bezpečnostnému úradom, že vraj pripravuje „zoznam obyvateľov, ktorí sú proti štátu“. Preto G. Grigľák musel ísť na výsluch k samému novotargskému starostovi. Naštastie obišlo sa to bez zatknutia a onedlho úrady povolili založiť prvú krajanskú organizáciu.

Kde sa krajania schádzali? V súkromných domoch, najčastejšie u predsedu. Až oveľa neskôr to bolo v spolkovom dome, presnejšie v starej drevnenici, ktorú Spolok kúpil pre svoje potreby. Neskôr sme drevenicu zbúrali a na jej mieste bola postavená dnešná krajanská klubovňa, otvorená v roku 1981. Na tomto mieste musím zdôrazniť, že Lapšania sa veľmi ohotne podieľali na výstavbe tejto klubovne. Odpracovali na nej množstvo hodín. Nebol to však jediný krajanský čin. Ešte skôr lapšanská mládež pomáhala pri výstavbe slovenského lýcea v Jablonke. Hádam ešte dnes existuje kronika, ktor   viedol vtedaj  i jabolensk   predseda MS. Je v nej podrob  n   popis, ako mlad  i krajaniski studenti stavali prv   stredn   školu na Orave. Bolo mi trošku l  uto, keď som sa dozvedel, že na oslavach 40. výročia l  cea riadielstvo „zabudlo“ spomenu   tento nezanedbateľn   fakt.

Hodno spomenu   tiež d  al  ich predsedov MS, ktor  i sa významne zasl  ujili o rozvoj krajanického hnutia v našej obci, ale aj celého Spolku. Po Gerv  zovi Grig  l  kovi isty   čas predsedoval Augustín Brija, neskôr obvodn   predseda na Spiši a člen ÚV, po ňom sa stal predsedom Andrej Šolt  s, potom František Chovanec a nакoniec v roku 1976 som bol za predsedu zvolený ja. Celkove sa urobilo veľa a do budúnosti sa môžeme pozerať s optimizmom.

Ked   m  m povedať niečo zo svojich spomienok na vznik Spolku, musím sa za  stavi   pri udalosti, ktor  a sa stala v lete roku 1945. Jedn  a sa o prestrelku medzi poľskou mil  ciou a nami Slovákmi, ktor  a sa odohrala pri kostole v Podvulku, kde som bol, žiaľ, ranen  . Odtiaľ som sa dostal do nemocnice v Ru  zomberku, kde som sa liečil niekoľko mesiacov. Kedže ma doma h  ladali poľské bezpečnostné orgány, nemohol som sa hned vrati  , preto som po vyliečení odišiel pracovať na Moravu, do obce Skrb  e  , ned  aleko Olomouca. Domov som sa vrátil práve v  cas, aby som mohol pomôcť pri zakladan   n  sho Spolku. Stretávali sme sa o.i. s Ign  acom Kulaviakom, Ign  acom Knap  ikom, Jánom Kovalíkom, nesk  r  im predsedom MS v Dolnej Zubrinci a podpredsedom vtedaj  eho OV na Orave, Eugenom Kottom a d  al  imi. Pamätám, že obvykle sme sa schádzali po nedeliach, ale nie v niektorých domoch u nás, to bolo nebezpečné, ale najčastejšie v okolí obce, v lese alebo pri rieke Orava. Stretnutia sme plánovali stále na inom mieste, aby sme sa vyhli prezradeniu alebo prichyteniu. Pred vznikom Spolku sme sa obrátili aj na československého konzula v Katoviciach, Dr. Mateja Andráša, a naša delegácia, v ktorej bol nap  klad J  n Koval  k a Eugen Kott, sa s n  m tam aj stretla. Jedno - tajn   stretnutie s konzulom sa konalo aj v Hornej Zubrici u Karola Kukla. Pr  ciny našich sn  h smerujúcich k vzniku Spolku boli jasné. Chceli sme vytvoriť organizaci  u, ktor  a by n  m pomáhala a obhajovala práva Slovák po pripojen   Oravy a Spiša k Poľsku. Bolože to radost, keď sme dostali povolenie a začali vznikať miestne skupiny po oravskych obciach. Otv  rali sa klubovne, zakladali súbory a začalo sa aj s vyučovaním slovenčiny, skr  tku mohli sme spokojnej  e dýchať. Musím ešte dodať, že sme vtedy mali možnosť v kostole modliť sa a spievať po slovensky. Ur  tit   dobu boli v nedel  u dve omše. V jednu nedel  u bola po  sk  a omša r  ano, a po nej slovensk  a, a v d  al  iu nedel  u zase naopak. Na organe hral vtedy J  n M  šal (brat Františka) z Hornej Zubrince. Ja som od roku 1950 bol v obci dl  e roky richtárom a od roku 1951 aj predsedom urb  ru, a ako sa dalo som pomáhal aj v krajanickom hnuti.

Trib  ania začali pom  y  la   na založenie Spolku hned po vojne, ale organizačné práce sa rozbehli a  z na začiatku roku 1947, keď bolo známe, že môžeme legálne pôsobiť. Za začiatok pôsobnosti našej miestnej skupiny sme prijali október 1947. Na založenie MS sa podieľali tak   krajania ako J  n Miškovič, nesk  r  i predseda MS, Valent Vaksmansk  , Andrej Lojek a d  al  i. Už o rok neskôr, medziin  ym pričinením miestneho výboru, bola v obci otvoren   slovensk  a škola. Žiaľ, a  z sa nechce veriť, že sa už tol  k   roky slovenčina v našej obci nevyučuje. Sved  i to hádam o istej l  ahostajnosti a sn  d   aj nedbalosti o n  rodn   výchovu detí. Je to škoda. Dnes sú už predsa nemajú čoho ob  ava  , nikomu ni   nehrozí. 50 rokov je dl  a doba, preto aj naprieck niektorým pesimistickým názorom som presved  en  , že pretr  va a bude sa rozvíjať d  alej.

VENDELÍN
KAPU  Č  K
z Harkabuza

Z našich aktívnych krajanov, ktor  i stáli u nás pri vzniku Spolku musím spomenu   medziin  ymi Andreja a J  na Žondl  akovcov, Jozefa Šmiecha, Jozefa Bielaka či Andreja Harkabuza. Stretávali sme sa často v našom starom dome, alebo u krajana Františka Rap  a a d  al  ich. V obci sme mali aj našu mil  ciu, asi 20 -   lenn  u, vyzbrojen   pu  kami ešte z vojny. Zorganizovala sa kvôli obrane pred bandami, ktor  e ešte po vojne šarapatili, vyd  vaj  c sa za partizánov. Podobn   ozbrojen   skupiny mali aj v Podsr  i, Podvulku a inde. Situacia bola v tom povojnovom čase pre nás nepriazniv  , ved   sme sa žiaľ, zase dostali k Poľsku. To nás ale neodradilo, práve nao  ak. T  u  ili sme, aby sme mali nejak   organizaci  u, niekoho, kto by nás zastupoval a chránil naše práva. Preto bol rok 1947 a s n  m vznik Spolku pre nás tak veži o  kávan   a d  olezit  .

MARGITA
CHOVANECOVÁ
z Podsrnia

Som veľmi rada, že sa na nás nezabúda. Hoci od smrti manžela, Albína Chovanca, uplynulo už 22 rokov, spomienky na neho a na dobu pred vznikom Spolku, ktorý pomáhal u nás v obci zakladat', ešte nevymizli. Zobrali sme sa v roku 1942, a práve v období do roku 1947 sme už mali dve malé dcérky (ročnú a trojročnú). Viete si predstaviť ako som sa o neho bála, keď sa vyberal na nejakú schôdzku, kde sa radili čo a ako robiť. Bezpečnosť striehla vtedy na každé také stretnutie, či prejav slovenskosti. Raz ho aj zobrali, aj keď nie zo schôdzky. Robili sme vtedy na poli, kde za ním prišli, a vrátil sa až po niekoľkých dňoch. Bolo vidieť, že sa ho vypytovali aj „rukami“. Neodradilo ho to, ale so svojimi priateľmi, Vendom Kapušákem z Harkabuza, Eugenom Rapáčom, Jozefom Bonkom a so zubričanmi Eugenom Kottom a Jánom Kovalíkom sa stretávali aj nadalej a debatovali o tom, čo robiť, aby vznikla krajanská organizácia. Stretnutia boli najmä u Bonkovcov, ale aj v Jablonke u Paniaka i u nás doma. Manžel sa stal po vzniku Spolku predsedom MS SSP v Podsrni, a od roku 1960 až do roku 1973 bol aj

richtárom. Žiaľ o rok neskôr zomrel, ale myšlienky, za ktoré on i ďalší vtedy bojovali, pretrvávajú aj v našich deťoch. Snažíme sa, aby na tú dobu nezabudli ani vnuci. Je preto aj škoda, že sa u nás neučí slovenčina, ved' by to to bolo veľmi potrebné.

FRANTIŠEK
CHALUPKA
z Novej Belej

O založení krajanskej organizácie sme mysleli hned po skončení 2. svetovej vojny, najmä keď sme sa dozvedeli, že Spiš bude opäťovne pripojený k Poľsku. Vtedajšie politické pomery nám to veľmi stážovali. Bola to totiž mimoriadne nepokojná doba, o čom svedčia aj obete na životoch našich krajanov. Istú stabilizáciu priniesol až rok 1947, kedy bola podpísaná medzištátna zmluva medzi vtedajším Československym a Poľskom. Zvlášť pre nás osozň bol tzv. Dodatkový protokol, ktorý povoloval zakladať národnostné organizácie. Pamäťam sa ako dnes na Jána Pivovarčíka z Kacvínna a Antona Špirku z Nižných Láps a ďalších, ktorí nás navštevovali a povzbudzovali do krajanskej činnosti. Potom naši poprední aktivisti mali stretnutie na Okresnom úrade v Novom Targu, po ktorom sa náš Spo-

lok stal faktom. Už roku 1948 prišli na Spiš prví učitelia zo Slovenska, čo krajanov ešte viac utužilo a upevnilo ich národné povedomie.

Ak sa dobre pamäťam prvým, predsedom miestnej skupiny v Novej Belej bol Alojz Kalata a po ňom Jozef Majerčák. Kde sme sa schádzali? Hocikde, v krajanských domoch, no najčastejšie v urbárskej sále. Vtedy bolo krajanské hnutie najaktívnejšie a najsilnejšie. Tako ubehlo skoro desať rokov. Spomínam si, že kdesi r. 1956 prišli k nám aj slovenski aktivisti z Varšavy, Adam Chalupec, Miroslav Iringh, ale aj Česi Václav Vitoch a Stanislav Matela, a hovorili o vytvorení celoštátnnej krajanskej organizácie. Prvý zjazd Spolku Čechov a Slovákov sa konal roku 1957 na Basztowej ulici v Krakove, kde bol zvolený ústredný výbor a jeho predsedom sa stal A. Chalupec. Na zjazd prišli aj viacerí Česi zo Zelova, Strzelina, Husinca a vytvorili sme spoľočnú organizáciu Čechov a Slovákov. Spolkový život sa začal rýchlo rozvíjať vďaka vyvijaniu hospodárskej činnosti. Žiaľ, štát uvalil na nás také veľké dane, že podnikateľská činnosť Spolku upadla a vlastne bola zrušená. Napriek týmto prechodným ťažkostiam sa krajania držali spolu.

Ako dnes hodnotíme krajanskú činnosť? Vidím, žiaľ, čoraz menší záujem mladých o krajanské hnutie a aj celková aktivita akosi ochabla. Dúfam však, že len prechodne a my sa budeme držať ďalej.

Zaznamenali: PETER KOLLÁRIK,
JOZEF PIVOVARČÍK

Z histórie oravských obcí DOLNÁ ZUBRICA

Názov obce je odvodený od riečky Zubricke, ktorá zas dostala svoje pomenovanie od trávy zubrice. Osada sa začína pri hornom toku riečky Zubricke a najprv sa volala len Zubricou. Podľa starých údajov, ako píše A. Kavuliak, vznikla na pôvodnom území Jablonky. Čoskoro sa však osada roztriaholi a na dolné údolie Zubricke, a vtedy sa začalo rozdeľovanie dediny na Dolnú a Hornú Zubricu. Toto rozhranenie Zubricke na hornú a dolnú sa stalo roku 1614, takže vznik Dolnej Zubricke spadá asi do tohto roku, lebo prvá zmienka o Dolnej Zubrici (inferior Zubricze) je v dobe revízie hraníc chotára z r. 1614.

V roku 1616 pri metácií hraníc obce Oravky, vykonanej provízorom zámku Oravy Michalom Susskovichom, sa spomína časť „chotára dolno Zubrickeho.“

O tri roky neskôr, t.j. v r. 1619, grófska Alžbeta Czoborová a gróf Imrich Thurzo, „a tehože vidieku Oravského hlavný wečity is-

span, magice pozor na žadosť poddaných Wogtechy Ssyssky ssoltysa a pet sedlakow w dedine Nižnia Zubrycza rečeneg a k zamku Orawe prysluchgicę premesskawagicych“, upravili urbárske dávky a poplatky, pripadajúce z tejto dediny do Oravského zámku, pričom „Wogtechowi Ssysskowi ssoltysowi“, i jeho všetkým potomkom daroval „cele to rychtarstvi, na kterež nyny sedi spolu z gednym sedlakom mimo tech peti, ktorí podliehali priamo hradu. Chotare se tkne, ten takowy bude, gakowy se w kratkem čase wimeria a w obzwlasstnim liste odda.“

Chotárny list vydaný v tom istom roku podrobne popisuje hranice, spomínajúc pri tom hraničnú časť „slovenskú cestu.“ V roku 1619 sa uvádzajú názov osady v hungarizovanej forme Alsso Zubricze, kde je šoltýsom Woytechus Sisska, ktorý má vlastného poddaného sedliaka a spravuje 5 valaských sedliakov. Podľa súvreckých názvov ralí, píše A. Kavuliak, boli rekonštruované mená prvých

osadníkov Dolnej Zubricie. Sú to: Pápež, Sadelek, Staník, Kapalka a Knap. O tri roky neskôr sa uvádzajú iba toľko, že táto osada je nová.

Rozvoj Zubrike

V rokoch 1624-1626 v osade Dolná Zubrica je šoltýsom Gregor Ssyska Zubrytsky. V tom čase bolo v celom chotári osevnej plochy na 156 lukien zrna a lúk na 45 vozov sena. Žilo tu 35 rodín (asi 180 ľudí). Podľa daňového súpisu r. 1647 osada Inferior (Dolná) Zubrica má 6 ralí okrem šoltýstva. V roku 1659 tu bolo už 524 ľudí a v roku 1677 je šoltýsom „Stanislav Kráľ Dolnyo-Zubricky; drží pol šoltýstva so spolníky, má komorníkov svých 3 ..; žije tu 6 sedliakov.“

Nastali ťažké časy...

Ďalšie obdobie bolo veľmi ťažké, pretože počas kuruckých bojov obec veľmi spustila. Zmieňuje sa o tom popis z roku 1686, v ktorom sa hovorí, že po litovskom pustošení bola dedina tak zruinovaná obťažným kvartírovaním vojsk a prílišnými bremena mi, že všetky tie čiastky polí, ktoré sa

obrábali, dávali spolu len pol usadlosti, a majetok týchto biednych obyvateľov nestačil ani na dennú výživu. Ani položenie šoltýsov sa nelíšilo od položenia sedliakov. R. 1690 boli obsadené a riadne obrobené len 3 rale, a v roku 1712 boli v Dolnej Zubrici obývané 3 rale, osevnej plochy v celom chotári bolo na 121 prešporských meric zrna a lúk bolo na 10 vozov sena. Roku 1715 bolo obsadených 5 rali. Osevnej plochy bolo na 1128 korcov zrna, lúk na 21 vozov sena a žilo tu 54 gázdov (asi 270 ľudí). Po roku 1728 sa obyvateľstvo popri roľníctve a dobytkárstve zaoberalo už aj pestovaním ľanu a niektorí si zarábali i obchodom s ľanovým semenom, níťami a plátnom. V tom čase tu boli 2 mlyny o jednom kameni. V roku 1778 bolo v Dolnej Zubrici 436 ľudí na 7 raliach.

Dediční šoltýsi a richtári

Správa dediny až do zavedenia terezianskeho urbára bola zverená dedičným šoltýsom s menami: Ssiška, Zubrický atď. Po zavedení nového urbára dedinu spravovali už volení richtári. Dolná Zubrica cirkevně pôvodne patrila k fare v Jablonke, prípadne Oravke. V roku 1787 však bola pridelená k novozaloženej fare v Hornej Zubrici. V Dolnej Zubrici oravské panstvo roku 1800 založilo pivovar a v roku 1828 bolo v obci už 187 domov a 1030 ľudí. Obec zostala v poddanskom pomere oproti hradnému panstvu až do vynesenia zák. čl. IX z roku 1848 o zrušení poddanstva. Zameraním roku 1850 zistená výmera dolnozubrického chotára dala 2638 kat. jutár 888 štv. siah. Po zrušení poddanstva sa pomer medzi hradným panstvom a starou sadlíkmi ako bývalými urbárikmi upravil urbárskej dohodou zo 7. VII. 1864. Podľa sčítania r. 1870 tu bolo 176 domov a 851 ľudí. Obec, podobne ako ostatné oravské obce patrila k Uhorsku do roku 1918 a k Poľsku v rokoch 1919 až 1939. K tzv. slovenskému štátu patrila v rokoch 1939 až 1945, a od roku 1945 patrí znova k Poľsku.

Na kraji Dolnej Zubrice

Dolná Zubrica dnes

Ako sa hovorí - „čas nezastavíš“. Nezastavil sa ani v tejto oravskej obci. Doba, ktorá odvtedy uplynula, priniesla samozrejme mnoho nového, bez čoho si dnešný život ľahko predstaviť. Dnešná Dolná Zubrica, to je asi 7 km dlhá obec, väčšinou s modernými domami, ktoré boli postavené v posledných rokoch. Je to asi 340 domov, kde žije vyše 1 500 ľudí. Mnohí z nich sa dodnes zaobrajú prácou na svojom hospodárstve, aj keď mnoho mladých si možnosti na zarobenie „väčších“ peňazí hľadá mimo domu, hlavne v zahraničí. Obec sa rozvíja po každej stránke. Má peknú vysafaltovanú cestu, novú požiarunu zbrojnicu, štyri obchody s potravinami, kultúrny dom, zavedené telefóny a podobne. V miestnej základnej škole sa vyučuje aj slovenský jazyk. Známa je dolnozubrická dychovka, pôsobí tu aktívny urbársky spolok v čele s J. Kovalíkom, a obci „velí“ richtár Albín Pacholský. Aktívna je aj MS SSP s jej predsedom Vendelínom Ven-

grinom. V obci žije a spravuje aj jeden z obchodov predsedu OV SSP Róbert Kulavjak. Rozvíjajú sa tu aj ďalšie formy súkromného podnikania, napríklad pílu vlastní J. Czaja, pestovaním zeleniny v skleníkoch sa zaobrá A. Holla, výrobu kvádrov má I. Wierzbíak, ďalší podnikateľ W. Pawlak má zase firmu, ktorá zabezpečuje rozvoz plynových bômb po celej Orave a podobne.

V obci je historická zvonica z roku 1880 a kostol, kde však zatiaľ nie sú omše v slovenskom jazyku, hoci by to bolo dobré. O to sa ale musia postarať miestni občania. Ako sme už informovali na inom mieste, začína sa aj výstavba novej čističky vôd pre Dolnú a Hornú Zubricu, t.j. v obci sa všemožne snažia, aby sa úlohy plnili. Občania pokračujú v práci svojich predkov, hoci mládež na ich ľahké položenie v minulosti akoby pomaly zabúdala. Myslime na minulosť, ved' bez nej by nebolo súčasnosti.

Spracoval: PETER KOLLÁRIK

Nová hasičská zbrojnica - pýcha obce. Foto: P.K.

Pamiatková ručná hasičská striekačka z roku 1892

SILNÁ TÚŽBA POZNANIA

Patri nepochybne medzi našich najaktívnejších krajanov. Možno ho stretnúť takmer na každej schôdzi svojej materskej MS, ale aj na celokrajanských podujatiach. Je vždy veselý a usmyiaty. Obzor jeho poznania je natol'ko široký, že sa s ním možno rozprávať na ľubovolnú tému. Vždy bude vedieť odpovedať. Reč je o Andrejovi SKUPÍNOVI z Novej Belej, ktorého dnes chceme čitateľom predstaviť.

V rodičovskom dome

Narodil sa 26. augusta 1922 ako najmladšie dieťa z piatich súrodencov v rodine Jozefa a Márie Skupínovcov. Od malíčka bol vychovaný v slovenskom národnom duchu, čo výrazne ovplyvnilo jeho ďalší vývin. - *Otec nám neraz po večeroch rozprával*, - spomína A. Skupín - *ako sa naši predkovia usilovali o národnú samostatnosť. Keby nezahynul generál M. R. Štefánik, možno by bol osud k Slovákom priaznivejší. Bol to veľký človek a štátnik. Vtedajšia medzinárodná situácia nepriala ani Slovákom na Spiši a Orave. Po neuškutočnenom plebiscite boli pričlenení k Poľsku, ku ktorému nikdy predtým nepatrili. Tento stav trvá, žial*, dodnes.

Detské a mládežnícke roky strávil Andrej v rodnej obci, kde vymáhal rodičom na 13-hektárovom gazdovstve.

Školská dochádzka

Školskú dochádzku začal ešte v medzivojniovom období, kedy sa v Novej Belej - po zavedení poľskej školskej správy - vyučovalo len po poľsky. Preto žiaci slovenskej národnosti nemali v podstate žiadny styk so slovenčinou. - *Je to pravda, čo písal vo svojich spomienkach kňaz F. Móš* - spomína A. Skupín - *dobre sa na to pamäťam, kedže to bol môj ročník. Našli sa však viacerí odvážlivci, žiaci, ktorí otvorené vzdorovali polonizácii a boli priam neposlušní poľským učiteľom v našej škole. Veľké problémky mal aj môj brat Jozef, s ktorým som chodil do jednej triedy. Spomínam si, ako ho učiteľ vyvolal k tabuli, na ktorú napisal po poľsky žaba. Kázal to Jozefovi prečítať. Prečítal to mäkkoo - žaba, ako ho učili doma. Učiteľovi sa to však nepáčilo a tak začal palicou Jozefa bit' po ruke, až do krvi. Vzal som čiapku, že pôjdem pre otca, ale učiteľ mi to nedovolil. Až pri návšteve Nového Targu išiel otec so sťažnosťou na školský inšpektorát. Brat však s ním nechcel ísiť, kedže sa bál, že mu to učiteľ odplatí.*

Andrej bol výborným žiakom, učil sa veľmi dobre, preto nečudo, že rodina, ale aj kňaz F. Móš, nahovárali rodičov, aby poslali Andreja ďalej študovať na odbornej škole. Jeho

koničkom bola kresba a rezbárstvo. Rodičia súhlasili, a tak sa Andrej spolu s otcom vybrali do Zakopaného, kde sa nachádzala rezbárska škola. Vtedy sa za výuku platilo. Riaditeľ školy na Krupówkach povedal, že Andreja môže prijať, ale bude to stáť 1.200 zlôtých ročne. Rodičia si to nemohli dovoliť, tým viac, že museli splácať pôžičku, ktorú vzali na nákup pôdy. A tak ostal Andrej na rodičovskom gazdovstve. Dnes už ani nevie povedať, či to ľutuje. Ale taký je už ľudský osud.

Rok 1939

sa natrvalo zapísal v pamäti A. Skupína. Vypukla 2. svetová vojna a Spiš i Orava sa vrátili k Slovensku. Nová situácia výrazne zlepšila postavenie našich krajanov. - *Prišli slovenskí učitelia, kňazi, zlepšilo sa tiež slovenské kultúrne dianie* - spomína dnes A. Skupín. - *Aj, keď bola vojna, Slovensko bolo prosperujúcim krajinou a nám sa žilo lepšie ako predtým.*

Vojna však prináša aj smútky a drámy. V roku 1940 zomrel najstarší Andrejov brat Valent. V tomto roku za dva týždne zomrelo v Novej Belej - vraj na chorobu zvanú „putujúca Rozália“ - až 14 ľudí. Ďalší brat Ján musel narukovať do slovenskej armády a odvelili ho až do Ruska. Potom sa zúčastnil Slovenského národného povstania a pri Liptovskom Mikuláši bol väzne ranený. Vtedy sa rozhadol, že sa do rodnej obce už nevráti a ostane na Slovensku - *Brat akoby cítil*, - spomína A. Skupín - *že sa po vojne ocitneme opäť v Poľsku. Aj mňa nahováral, aby som sa prestáhoval. Povedal som to otcovi. Ten sa skoro rozplakal, že chceme opustiť rodnú zem. Opäť som ho poslúchol a zostal som doma. Vojna sa onečlho skončila a pre Slovákov na Spiši a Orave nastali roky utrpenia.*

V nepokojných rokoch po vojne mladý Andrej spolu s nemocným bratom Jozefom nadľaď vymáhal rodičom na gazdovstve. V roku 1951, keď sa situácia začala trochu normalizovať, sa Andrej rozhadol oženiť. Vzal si za ženu o rok mladšiu krajanku Hellenu Bednárikovú. V tom istom roku mu však zomrel otec Jozef a tak na Andrejove plecia spadla zodpovednosť za celé gazdovstvo.

Spolková činnosť

Po vojne, ako vieme, úrady povolili zaklaňať národnostné organizácie. Andrej Skupín patril k tým krajanom, ktorí neváhali a hned sa zapojili do krajanského hnutia. - *Najväčšiu zásluhu majú však Jakub Lojek a Jozef Brija, ktorí sme poverili prípravu prípravu výboru* - spomína. - *Pamäťam sa, ked sme kdesi na prelome 1947/1948 íšli na prvé väčšie stretnutie na Okresný úrad v Novom Targu, už vtedy sme vedeli, že úrady spolkovú činnosť povolia. O desať rokov neskôr ma naša mestná skupina zvolila na delegáta na prvý zlúčovaci zjazd Spolku Čechov a Slovákov, ktorý sa konal v Muzickej škole v Krakove. Sála bola plná*

delegátov, zišlo sa nás hádam 500. Ešte aj vtedy sa hovorilo, dobre si to pamätám, že hranic nebude. Stalo sa však opačne a na hraniciach sa dokonca objavili ostnaté drôty. Zjazd zvolil prvého predsedu UV Spolku, ktorým sa stal Adam Chalupec. Chcem ešte poznamenať, že hned po založení Spolku prišli na spišské dedinky učitelia zo Slovenska, ktorí nám významne pomohli v kultúrnej činnosti. Začali nacvičovať ochotnícke divadlá a folklórne súbory. Avšak kdesi v polovici šesťdesiatych rokov boli učitelia nútene z Poľska odísť. Štát zmenil politiku voči národnostným menšinám.

Veľa či málo?

Andrej Skupín sa zúčastnil v podstate na všetkých zjazdoch Spolku Slovákov. Vždy si na ne, ako sám spomína, svedomite pripravoval svoje pripomienky, ale aj návrhy svojich voličov. Niektoré sa časom podarilo vyriešiť. Netýkali sa len krajanského hnutia, ale aj sociálnych otázok roľníkov na Spiši a Orave, napríklad udeľovania dôchodkov pre roľníkov, zamestnania v bývalom Česko-Slovensku a pod.

- *Z jedného mám veľkú radosť* - spomína A. Skupín - *že po takmer 50 rokoch zápasu o slovenské bohoslužby sa ich predsa Slováci na Spiši a Orave konečne dočkali. Len ja som bol v Krakove u vtedajšieho biskupa K. Wojtylu aspoň šesťkrát. Prijal nás len dvakrát. Nám Novobelánom bolo vtedy, najmä v 60. rokoch najťažšie. Museli sme si slovenské bohoslužby jednoducho vymôcť.*

Popri krajanskej činnosti sa Andrej Skupín podieľa aj na iných obecných aktivitách. Dnes je medziiným čestným členom miestneho požiarneho zboru, ale aj členom MO MS a Spolku sv. Vojtecha v Novej Belej.

Za svoju nezistnú a obetavú prácu bol vyznamenaný viacerými požiaríckymi a inými medailami a odznakmi, medziiným medailou Za zásluhy pre KSSČaS. V súčasnosti, po smrti manželky Helleny, je na zaslúženom dôchodku a gazdovstvo prevzal najmladší vnuk jeho sestry Márie.

Čo ešte dodať? Vari len to, že krajan Andrej Skupín je hrdý na svoj slovenský pôvod a nikdy to netají. Poprajme mu do ďalších rokov života veľa zdravia a šťastia.

Text a foto: JOZEF PIVOVARČÍK

Divadlo je môj život...

O našom krajanskem divadielku z Podvlnka sme už viackrát písali a stále nás teší, keď sa dozvieme o niečom novom z ich činnosti, o vystúpení, o príprave ďalšej hry, ktorou si aktívni divadelníci rozširujú repertoár, aby mali vďačným divákom stále čo nové ponúknut'. Zašli sme preto zo jedným z členov divadelného súboru Ondrejko v Podvlnku, predsedom MS SSP v obci, Vladislavom Pieronkom, aby nám povedal o hraní na „doskách, ktoré znamenajú svet", ale aj o sebe, o svojom živote. Ved' kto ho čo len raz videl v divadelnom predstavení, vo vtipne a zo života zahranej úlohe pochopí, že je jedným z pilierov súboru, že bez neho by postavy na javisku nemali ten správny, typický, často i komický prejav. Mnohé z nich sú akoby písané priamo na neho. Za ich stvárňovanie si získava veľa obdivovateľov.

Prvý kontakt s divadlom...

Narodil sa 9. decembra 1939 v Oravke, ako tretí zo siedmich súrodencov, v rodine Alojza a Anny (rodenej Obrtačovej). Detstvo a školské roky strávil v rodnej obci, kde mali rodičia dom a na tú dobu dosť veľké, asi 24 ha hospodárstvo. V Podvlnku vychodil aj 7 tried slovenskej základnej školy (1946 až 1953). Veľké gazdovstvo potrebovalo každú pracovitú ruku, a tak sa Vladislav musel od malička podieľať na pomoci rodičom. Pásol kravy a robil všetko, čo mohol na svoj vek zvládnúť v práci na poli.

- Aby som však nezabudol na moje divadelné začiatky a kontakt s touto záľubou, ktorá ma drží až dodnes - hovorí. - Mal som to veľké šťastie, že v tom období v Podvlnku učil výborný človek - Anton Papánek, ktorý aj v nás, deťoch, vzbudil vrely vzťah k hraniu a vystupovaniu. Zapálil tú povestnú iskierku, ktorá sa neskôr viac a viac rozhorevala a planie už viac ako štyridsať rokov.

Práca a rodina...

Asi dva roky po skončení školy sa Vladislav rozhodol ist' si zarobiť na ďalšie živobytie mimo domu. Dostal sa až do Jarosława (Wrocławské vojvodstvo), kde pracoval na gazdovstve ako pomocník na traktore. Práca bola ťažká, lebo ako spomína „oralo sa od svitu do mrku", ale dalo sa aj zarobiť. Po čase sa vrátil, ale doma nepobudol dlho. V roku 1960 opäť odišiel a pracoval na viacerých mestach, napríklad ako robotník pri meliorácii v Legnicki, Wołowe, Złotoryji, v Žywci a Tresnej (na stavbe priehrad), kde robil pri motorových pumpách, ktoré prečerpávali vodu.

- Po piatich rokoch potuliek som prišiel späť do rodnej obce - hovorí Vladislav. - Bolo treba pomyslieť na ženie, i na využitie vedomostí o motoroch a technike, ktoré som získal mimo domu. Preto som si doma zariaďil malú dielničku, kde som začal montovať zo súčiastiek a dielcov traktory. Prvý som ro-

bil veľmi dlho, ale postupne mi to išlo stále lepšie a lepšie.

Vyrobil ich nakoniec 12, až prišiel rok 1980 a iné časy, neprajúce takémuto podnikaniu, aj keď na traktory mal odberateľov na celej Orave. Medzitým si v Myšleniciach urobil majstrovský kurz, kde sa naučil skoro všetko o zváraní a sústružení, ale i o kováčstve a ďalších práciach z tzv. čierneho remesla.

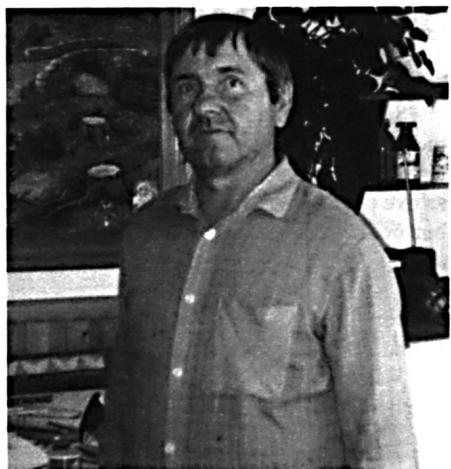
- Oženil som sa 13. februára 1966, teda nedávno sme oslavili 30. výročie sobáša - počítačuje Vladislav. - Manželkou sa mi stala Angela, rodená Bazarníková, s ktorou sme sa padli do oka. Spoznali sme sa tak, ako to už na dedinách obvykle býva - na páračkách, kde chodievali mládenci za svojimi milými. Neskôr sa nám narodili dva synovia: starší Marek, dnes už ženatý, a mladší Bogdan, ktorý býva s nami, a zdelený dobrý vzťah k technike a motorom vôbec...

Manželia Pieronkovci si v roku 1979 postavili v Podvlnku nový dom, kde žijú a pracujú na nevelkom, asi tri a pol hektárovom gazdovstve.

Hrá už 40 rokov...

- K divadlu som sa dostal, ako som spominal, ešte ako žiak, ale ozajstným členom nášho divadielka som od roku 1956 - hovorí Vladislav. - Prvé hry a predstavenia boli napriek môjmu záujmu dosť ťažké. Ved' vystupovať pred známymi, susedmi, to nie je len tak. Spočiatku bola veľká tréma, ruky sa potili, slovká textu niekedy z hlavy veru vyfúčali, takže bolo pri hrani aj dosť zábavných situácií. A preto, hanba - nehanba, sem - tam pomohol pred vystúpením aj pohárik niečoho ostrého... Hned sa mi jazyk rozviazal, a keď mi aj nejaké slovko vypadlo, pohotovo som ho doplnil iným, podobným, a diváci ani nič nezbadali.

Veru, diváci sa na návštevy divadelných predstavení Podvlnčanov doslova tešia. Nielen preto, že je to náš jediný súbor na Orave, ale najmä vďaka ľuďom, ktorí ho tvoria a venujú veľa zo svojho voľného času, hoci v podmienkach ako pred „sto rokmi“... Nacvičujú a stretávajú sa totiž v garáži u manželov Prišinských, nemajúc v Podvlnku klubovňu či kultúrny dom. Predstavenia zase bývajú v požiarnej zbrojnici alebo v škole. Tieto podmienky iste znechucujú, ale nakoniec predsa len zvíťazí chut' stretnúť sa, niečo nové na cvičiť a so stále inou hrou aj niekde vystupovať. Poslednou hrou, ktorú členovia divadelného súboru Ondrejko z Podvlnky na cvičili, sú Kuchárky z Ovseného, od Jána Kerdu. Pri nácviku novej hry sa v súčasnosti 8-členný súbor stretával aj 2-3 krát týždenne. Ako hovorí V. Pieronek, keby hranie záviselo len od dobrých podmienok a od finančných prostriedkov na kostýmy, kulisy, cestovné atď, mnohí by už iste dávno zutekali. - Hranie nám totiž dáva niečo, čo ťažko opísat'. Je to možnosť

vziať sa do myslenia a konania postavy, ktorú predstavujeme. Radi hrávame najmä veselohry, a to hlavne z dedinského prostredia, ktoré je našim divákom najbližšie a najrozumiteľnejšie. Naša režisérka Genovéva Prilinská už za tie roky môjho hrania v divadle veľmi dobre vie, že sa najlepšie cítim v „koži“ jednoduchých ľudí, paholkov a podobne, ktorých konanie mi je asi najbližšie. Vždy sa teším, keď sa páči divákom to, čo sme im predviedli, a obzvlášť aj to, keď ich zaujme postava, ktorú som stvárnil ja...

Takýto je teda jeden z divadelníkov v Podvlnku, predseda MS SSP v obci, Vladislav Pieronek. Človek, s ktorým je vždy, ako sa hovorí, aj „kopec srandy“. Venuje sa rozvíjaniu krajanskej činnosti, aj keď, a to musíme povedať, v tejto oblasti má on i výbor MS ešte dosť rezerv. Nasadenie na javisku, elán, vtip a pracovitosť by bolo treba viac preniesť aj do ďalšieho zaktivizovania krajanov, pretože toto pokulháva. Ved' napríklad z dvoch miestnych škôl sa slovenčina nevyučuje na žiadnej... Spôsobuje to vraj nezáujem rodičov detí, ale výbor MS by aj v tom mal prejavíť rozhodne viac aktivity. Dobre by tiež bolo zapájať do krajanskej činnosti viacej, najmä mladých ľudí, ved' v nich je budúcnosť. V divadelnom súbore to ide. Čo tak rozšíriť okruh pôsobenia na celú obec? Poznamenajme ešte, že za svoju dlhoročnú, najmä divadelnícku činnosť bol o.i. ocenený medailou Za zásluhu pre KSSČaS, ktorú obdržal roku 1989 na 8. zjazde nášho Spolku. Pravidelne sa zúčastňuje na zasadaniach OV SSP, poradách Života, zabezpečuje distribúciu nášho krajanského časopisu v obci a podobne. Prajeme mu v jeho ďalšej práci ešte veľa úspechov, divadelníkom z Podvlnky ďalších nasledovníkov, a samozrejme mnoho spokojných a usmiatých divákov doma i na rôznych vystúpeniach na Slovensku, kde ich stále radi víťajú a väžia si ich obetavú prácu. Želáme si tiež, aby sa krajanská činnosť aj v tejto obci na Orave zdarne rozvíjala, aby chut' divadelníkov nadchla aj ďalších, a pomohla k zaktivizovaniu činnosti ako takej. Potom bude ešte viac radosti a optimizmu z dobrých výsledkov...

Text a foto: PETER KOLLÁRIK

TAK TROCHU ZABUDNUTÍ

Slovenská národnostná menšina ako vieme, nežije na Orave len v jablonskej gmine, ale po administratívnom delení v roku 1975 sa dve oravské obce, a to Podsrnie a Harkabuz ocitli v novej gmine Raba Wyżna, ktorá akosi na ne zabúdala. Situácia sa však pomaly začína meniť k lepšiemu. Pri mojej poslednej návšteve som si všimol, že sa tu predsa len mnohé zmenilo, hoci tieto novoty ešte stále nie sú tým pravým, čo by občania chceli a očakávali. Pozrime sa na situáciu v Harkabuze.

Cesty stále problematické...

Obec vystupuje v mnohých otázkach spoľe s Podsrní a Bukovinou - sídliskom. Finančné prostriedky z ročného rozpočtu gminy sú teda vyššie, ale musia sa dohodnúť, do čoho a kde ich budú investovať. Takto v minulom roku napríklad kilometrový úsek cesty v Podsrní pohltil 1 miliardu starých zlôtych zo spoločného rozpočtu. V tomto roku má pokračovať ďalšie budovanie, tiež asi 1 km úseku, teraz už v Harkabuze. Cesty, to je totiž dávny „boľavý trň v päte“, ktorého úplné vyriešenie dá na seba ešte chvíľu čakať. Roman Rapáč, predseda MS SSP v Harkabuze nám k tomu povedal, že aj keď je otázka ciest stále problémom číslo jeden, sú radi, že sa pomaly jej riešenie začína pohyňať dopredu. Ide to ale slimačím tempom... Ďalšou otázkou a problémom je zlé, vlastne žiadne spojenie z Jablonky. Docestovať sem sa dá buď zriedkavým spojom z Rabky alebo autobusom voziacim ľudí do práce v Novom Targu. Pokiaľ nemáte šťastie a zmeškáte odchod, zostáva ešte asi 7 kilometrová „prechádzka“ z Podvľka. Tieto problémy sa ťahajú už roky, mnohokrát už o nich do Života písal aj podpredseda MS

František Harkabuz. Dlho sa tiahá aj vyriešenie cesty medzi Harkabuzom a Rabou Wyżną, ale to je už ďalšia téma.

Slovenčina, slovenčina...

Vyučovanie slovenčiny v základnej škole v Harkabuze, ale aj v Podsrni stále pokul'hávalo. Mnohé kroky vtedy podnikal ústredný výbor Spoločnosti i miestna skupina, ale odpovede z Kuratória osvety a výchovy v Novom Sączi boli podobné: nict učiteľa, tak sa slovenčina vyučovať nebude. Situácia sa začala meniť a vyučovanie sa rozbehlo až potom, ako tajomník ÚV SSP L. Molitoris začal učiť v Harkabuze. To bolo v školskom roku 1992/93. Neskôr tu učila, 1 krát v mesiaci, Jana Cabadová, členka súboru Oravan, a od školského roka 1993/94 začala učiť slovenčinu Katarína Šenkárová, učiteľka zo Slovenska. Keďže na vyučovanie nedostala úradné povolenie a nenašiel sa nikto, kto by jej hradil cestovné trovy spojené s dochádzaním zo Slovenska (časť jej hradil vtedajší ÚV KSSČaS), jej pôsobenie bolo žiaľ po roku ukončené. Odvtedy sa tu slovenčina nevyučuje. Spýtal sme sa na tento problém predsedu MS v obci R. Rapáča:

- *Myslím si, že všetko záleží od rodičov detí. Keď neprejavia záujem, alebo sa budú vyhovárať, že im je dieťa potrebné ako pomoc doma, čo zmôže snaha výboru MS? Čažko niekoho nútíť do niečoho, čo sám nechce, a možno ani nevie prečo. Takto potom nezískame mládež ani do krajanskej cinnosti...*

Je rozhodne zaskakujúci takýto pohľad rodičov, ktorí si zrejme neuvedomujú škody, ktoré deťom sami spôsobujú. Blíži sa koniec školského roka, ešte stále možno deti zapísať

Predsedu MS SSP Roman Rapáč

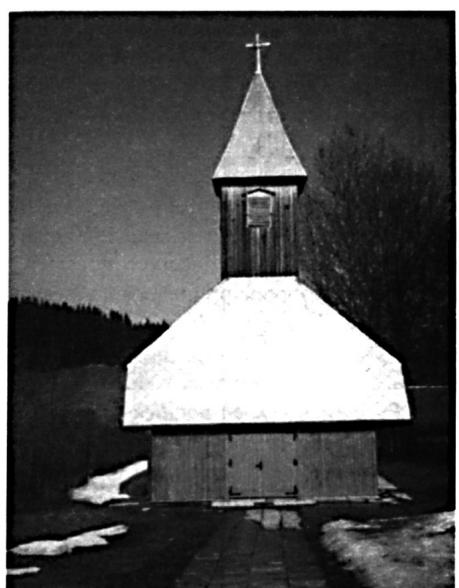
na slovenčinu. Je na rodičoch, aby to čím skôr urobili! V takej peknej škole, ako majú, by bolo dobré počuť slovenské slovo...

Nová požiarna zbrojnica zatiaľ čaká...

Ďalším problémom, ktorý Harkabuzanom nedá spávať, je výstavba novej požiarnej zbrojnice, ktorá by mohla slúžiť aj ako kultúrny dom. Krajan Fr. Harkabuz, podpredseda MS a súčasne veliteľ požiarnikov k tomu dodáva: - *Schôdze, zábavy, svadby a podobne, potrebujú mať svoje miesto, svoje priestory. Na krajanské ciele nám slúži klubovňa, ale na obecné by nová zbrojnica bola potrebná ako sol'...*

Pozemok na výstavbu zbrojnice sice majú už vyše 30 rokov, ale zatiaľ celá vec aj pri tom zostala. Sú pritom asi poslednou dedinou v gmine, kde nie je poriadna hasičská zbrojnica. Požiarnici - popri spomínaných kultúrnych účeloch - musia mať predsa vhodnú budovu aj na uskladnenie cenného požiarického zariadenia, aby ho v prípade potreby mohli rýchlo použiť.

R. 1970 v tomto kostolíku slúžil sv. omšu pápež Ján Pavol II.

Základná škola v Harkabuze...

... a požiarna zbrojnica

Telefóny

Ked' sa Harkabuzania ešte pred pár rokmi chceli niekde dovoľať, napríklad do 6 km vzdialenej Raby Wyžnej, kde je zdravotné stredisko, túto možnosť nemali. Bolo potrebné sadnúť do auta (kto ho mal) alebo autobusu a ísť s boľavým zubom, horúčkou a podobne na vyšetrenie. Dnes to už našťastie neplatí. V minulom roku bola v obci otvorená telefónna ústredňa pre Harkabuz, Podhradie a Bukovinu - sídlisko. Po trojročnej výstavbe, veľkých finančných nákladoch a vďaka svojpomocnej práci občanov sa dielo podarilo dokončiť. Celá výstavba sa mohla uskutočniť aj vďaka pomoci Gminného úradu v Rabe Wyžnej a tamojšieho vojta. Zo sumy 500 nových zlotých dostali občania možnosť pretelefonovať 80 zlotých. Konečne sa skončila voľakedajšia odrezanosť od okolitého sveta. Telefón plní aj ďalšie neoceniteľné služby, vedľ rýchlosť dorozumievania sa je v dnešnej dobe nevyhnutná.

Obchody a služby

Občania majú možnosť nakupovať v dvoch obchodíkoch, v ktorých možno dostať

doslova všetko: chlieb, pečivo, čistiace prostriedky, cukrovinky, priemyselný tovar, ale napríklad alkoholické nápoje nedostať v obchode pri škole. Je to akýsi druh preventie, aby deti nemali nabízku nebezpečné „lákadlo“. V obci sa nachádza aj píla, ktorej majiteľom je p. Jozef Sikora, bývalý dlhorocný richtár. V roku 1991 ho vo funkciu vystriedal p. Teofil Kondys, ktorý pokračuje v diele svojho predchodcu. Povedal nám, že: *v obci je ešte veľa vecí na doriešenie, ktoré si vyžadujú mnoho námaha a najmä - ale to asi v sade - najmä finančné prostriedky.*

Čo sa týka Slovákov a vztahu richtára k MS som sa toho veľa nedozvedel. Zdá sa, že akosi unikajú jeho pozornosti, aj keď, či už chce - alebo nechce, o ich existencii vie. Aj to, že sa slovenčina už neučí, hoci, a to treba priznať, tento stav nemá zmeniť on, ale naši krajania.

V obci je asi 10 rodín zaobrájúcich sa umeleckým spracovaním dreva. Vyrábajú pre turistov rôzne ozdobné predmety, a tiež drevné obklady do interiérov domov. Takéto výrobky som videl napríklad u p. Tadeáša Kapušáka. Nad školou je aj súkromná firma Tunex, zaobrájúca sa o.i. opravami RTV, automatických práčok a

podobne. Aj v tomto vidieť, že novoty sa nevyhli ani tejto, tak trochu predsa len zabudnutej obci.

Pápež v Harkabuze...

Ako sa mi domáci pochválili, v kaplnke, kde sa konajú bohoslužby (aj keď žiaľ nie po slovensky), po jej znovaotvoreni 27. júna 1970 slúžil omšu v Harkabuze pápež Ján Pavol II, vtedajší krakovský metropolita. Teraz občania každú nedelu zabezpečujú dovoz vikára M. Szlagu alebo knaza K. Guňiu vlastnými autami z Podvylka. Tí, ktorí nemajú auto a príde na nich rad, dajú susedovi peniaze na benzín.

Toľko teda z radostí a starostí v obci, ktorá sa začína pomaly prebúdať a hľadá tú správnu cestu (doslova aj obrazne), ktorá by viedla k väčšej spokojnosti krajanov, rozhodnutých niečo robiť preto, aby ich budúcnosť našla pripravených. Je mnoho úloh, ktoré stojia pred predsedom a celým výborom MS SSP, ale začať sa niekedy musí. Želáme im v ich práci veľa úspechov...

Text a foto: PETER KOLLÁRIK

Z DEJÍN JURGOVA

POKRAČOVANIE Z Č. 5/96

Najväčší rozvoj pastierstva v Jurgove priadal na roky 1848-1877, tzn. od spomínaného rozdelenia pôdy medzi sedliakov po ukončenie segregácie a komasácie. Podľa výpočtu Z. Holubovej-Pancewiczej Jurgovčania vypásali vtedy okolo 6000 oviec. Neskôr sa tento počet badateľne zmenšil. Napr. roku 1920 bolo v Jurgove 359 oviec a roku 1930 - už len 162.

Obyvatelia Jurgova nachádzali zamestnanie - možno len sezónne - aj v javorinských železnych hutách a okolitých výhniach, ktoré

patrili rodu Horváthovcov z Plavča. Tieto podniky existovali v Javorine od polovice 18. storočia (roku 1837 boli huta a výhna dokonca rozšírené vybudovaním valcovne železa) až do roku 1873, kedy všeobecná hospodárska kríza spôsobila zatvorenie podniku.

S javorinským hutníckym priemyslom a výhňami sa spájala aj výroba drevného uhlia. Jurgovčania pracovali iste aj pri miľach na výrobu tohto uhlia. Tatranské uhliarstvo však stretol podobný osud ako huty a výhny. Začalo v druhej polovici 19. storočia.

Nevelké percento mužov sa zúčastňovalo - ako naháňači - na veľkých poľovačkách,

ktoré organizoval knieža Hohenlohe. Niekoľkí si privyrábali ako tatranskí sprievodcovia.

Od sedemdesiatych rokov 19. stor. isté percento Jurgovčanov pracovalo pri senokošoch a žatvách v Dobšinej, nachádzajúcej sa v gemerskej župe, ktorá od juhu susedila so spišskou župou.

Už pred prvou svetovou vojnou hodne Jurgovčanov pracovalo sporadicky v železnych hutách v Medzeve a Rožňave, alebo v tehelniach v Budapešti. Viacerí tiež nachádzali zamestnanie u Hohenloheho pri plánovitom vyrúbavaní lesov a iných prácach.

Ostatne javorinské lesy zostali podnes stálym pracoviskom mnohých Jurgovčanov. Hlavným zamestnávateľom našich rodákov ➤

je TANAP, založený roku 1948. V pohričnej oblasti Slovenska občasne zamestnávali Jurgovčanov aj iné podniky a inštitúcie.

Kedysi nebolo pre všetkých dosť práce, ktorá obohacovala skromné príjmy z poľnohospodárstva a pastierstva. Tí, čo nenašli prácu doma, t.j. na Slovensku, hľadali šťastie na emigrácii, najmä do Spojených štátov a Kanady. Dnes sa už nedá presne určiť počet tohto zárobkového vystahovalectva z Jurgova, najmä od roku 1880, keď sa začala veľká emigrácia Slovákov do zámoria. Spišskooravský starosta dr. Jan Bednarski písal - v správe Ministerstvu vnútra - na jeseň 1920, že za niekoľko týždňov vydal vyše 200 passov „pacholkom“ zo Spiša a Oravy. Možno s istotou predpokladať, že boli medzi nimi aj predstavitelia pracovitého ľudu Jurgova.

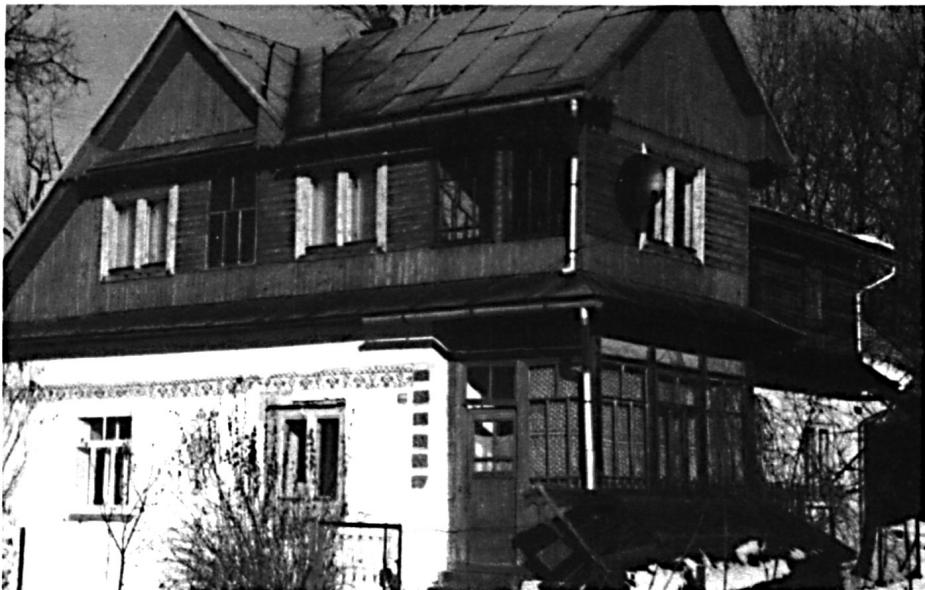
Niekol'ko desaťročí zamestnávali mnohých Jurgovčanov Novotargské závody kožiariskeho priemyslu a Cepelia. V súčasnosti hodne Jurgovčanov nadalej pracuje v TANAPe na Slovensku. Desiatky osôb, bývalých pracovníkov TANAPu, dostáva dôchodky. Viacerí Jurgovčania pôsobia tiež v rozvíjajúcim sa turistickom priemysle, miestnej správe, školstve a združenstvictve.

6. V menlivých administratívnych hraniciach

Jurgov od svojho vzniku (1546) až do roku 1920 patril neprestajne do spiškej župy. Zoznam obcí a mapa Joannes Lipského, vydané v Bude roku 1808, uvádzajú tri názvy dediny: Jurgó, Jurgow a Gurgow. V rubrike „qualitas objecti“ figuruje slovo „pagus“, tzn. dedina, naproti tomu v rubrike určujúcej názov župy, v ktorej daná obec leží, bolo napísané: „comitatus scepusiensis“, čiže spišská župa. Joannes Lipszky odzujuje na mapu označenú číslom II a štvorec D 37, kde sa nachádza táto spišská obec.

J.Lipského už nezaujímali nižšie jednotky administratívnej del'by uhorského kráľovstva. Viacej podrobností na túto tému nájdeme v práci Júliusa Krmešského - Menoslov obcí spiškej župy. Túto dvojjazyčnú publikáciu (slovenskú a maďarskú) vydal župný úrad v Levoči. Nevieme, žiaľ, o aké obdobie ide, keďže v nej chýba dátum vydania. Pri administratívnej del'be spiškej župy je Jurgov v tejto práci uvedený v okrese Spišská Stará Ves (Szepesfalu járás) a jeho tribíšskom notariáte (Notariát Tribš - Újterebesi körjegyzőség). Podľa súpisu sa najbližšia pošta pre Jurgov nachádzala v Javorine.

V maďarskom slovníku miestnych názvov krajov uhorskej koruny (A magyar korona országainak helységnévtára) z roku 1877 nachádzame najviac údajov, ktoré charakterizujú Jurgov a jeho miesto v administratívnej del'be uhorského štátu. Slovník označuje Jurgov ako dedinu ležiacu v spiškej župe, v magurskom okrese, ktorá

Rodný dom prof. Alojza Miškoviča v Jurgove. Foto: J. Špernoga

má 139 domov a 774 obyvateľov slovenskej národnosti. Dedina - s katolíckym kostolom - a jej majetok sa rozprestierajú na ploche 28 542 katastrálnych holdov. Súd druhej inštancie, príslušný pre Jurgov, sa nachádzal v Levoči, kým okresný súd a daňový úrad v Kežmarku. Napokon z hľadiska vojenskej správy patrili Jurgovčania do 67. pluku cisársko-kráľovskej armády a do XXXVIII. praporu národnej obrany. Najbližšia pošta sa nachádzala v Spišskej Starej Vsi.

Trochu menej údajov obsahuje dielo majúce taký istý názov, ktoré vydal roku 1895 Uhorský štatistický úrad. V tomto slovníku je Jurgov predstavený ako dedina ležiaca na území spiškej župy, v spišskostaroveskom okrese. Z hľadiska súdnej správy bola obec podriadena okresnému súdu v Spišskej Starej Vsi a súdu druhej inštancie v Levoči. Naproti tomu príslušný daňový úrad pre Jurgov sa nadalej nachádzal v Kežmarku.

Ešte skromnejšie údaje, týkajúce sa stavu z roku 1910, sú v 17. zväzku Révaiovho veľkého lexikonu (Révai nagy lexikon). V hesle Szepesgyörke (Jurgov) čítame, že dedina leží v spišskostaroveskom okrese spiškej župy a že roku 1910 mala 739 obyvateľov slovenskej národnosti.

Po zmene hraníc roku 1920 patril Jurgov až do 1. septembra 1939 ku krakovskému vojvodstvu. Na úrovni okresných štruktúr - v rokoch 1920-1925 - k spišsko-oravskému okresu a od leta 1925 do vypuknutia druhej svetovej vojny k novotargskému okresu. Totiž veľmi originálne - z viacerých hľadísk - spišsko-oravský okres bol roku 1925 zrušený.

Tak či onak Nový Targ bol pre Jurgov centrom štátnej správy a súdnicstva prvej inštancie v celom medzivojnovom období. Krakov bol naproti tomu sídlom apelačného súdu a vojvodského úradu, čiže vyšších inštancií súdnicstva a štátnej správy, príslušných aj pre Spiš.

Pripojenie Jurgova k Slovenskej republike roku 1939 znamenalo, že administratívnym centrom sa pre obec stal Kežmarok.

Hraničné zmeny po ukončení druhej svetovej vojny boli v oblasti administratív a súdnicstva návratom k stavu z rokov 1920-1939.

Po administratívnej reforme v sedemdesiatych rokoch sa Jurgov ocitol v nowosąckom vojvodstve. V tom istom čase boli zrušené aj okresy, ako jednotky administratívnej del'by druhej inštancie. Jurgov nachádzajúci sa v štruktúre gminy Bukovina Tatrala je podriadný vojvodským orgánom v Nowom Sączi. V oblasti súdnicstva je dnes pre Jurgov príslušný Oblastný súd v Nowom Targu a Vojvodský súd v Nowom Sączi.

7. Cirkev a cirkevná správa

Z hľadiska cirkevnej správy Jurgov patril do spiškej diecézy. Jurisdikciu na Spiši plnil spočiatku spišský prepošt a po založení spišského biskupstva roku 1776 - spišský biskup. Osobitná jurgovská farnosť vznikla pravdepodobne roku 1740, alebo niekoľko rokov skôr. Bolo to teda niekoľko desaťročí pred zriadením spiškej diecézy, ktorá patrila do ostríhomskej arcidiecézy. Roku 1804 tri slovenské diecézy (spišská, košická a rožňavská) boli pripojené do jágerskej arcidiecézy.

Do roku 1740 bol jurgovský kostol fíliálkou vyšnolapšanskej farnosti. Dnes už ľažko zistíť, či v celom tomto „fíliálnom“ období, teda od založenia do roku 1740, bol tu stály kňaz, alebo - ako sa to často stávalo - dochádzal z materiskej farnosti. Skúpe prameňe nedovoľujú tiež určiť, kedy bol vybudovaný jurgovský kostol.

Prof. JOZEF ČONGVA
POKRAČOVANIE NASLEDUJE

ŽIVOTNÉ OSUDY ORAVCOV

Na stránkach Života nachádzame hodne príspevkov o minulosti, ale aj súčasnom živote našich krajanských rodín. Zriedkavo sa však píše o tých najbolestivejších prípadoch, ktoré hlboko ranili mnohých Oravcov a ich rodiny. O mnohých sa donedávna nedalo ani hovoriť z obavy pred represálami. Mnohí z postihnutých dokonca ani dnes nechcú hovoriť o svojej krivde s nikým, kým ho dobre nepoznajú.

Poznala som tento príbeh ešte ako malé, 13-ročné dievča. Hovorilo sa o ňom mesiac či dva a pomaly sa naň zabudlo. Teraz mi ho podrobne vyrozprávala moja známa - nazvime ju trebárska Margita. Ani ona, ani ďalší priami účastníci tohto príbehu - vtedy mladí, 15-20-roční ľudia - nemôžu zabudnúť na svoju tragickú skúsenosť spred rokov. Viačerí, žiaľ, už odpočívajú v pokoji Pána.

Kým však k nej prejdem, vrátme sa do obdobia z konca vojny. Už prehrmeli delá a zhasli žiare vojnových požiarov na Orave, ba aj v Európe. Nastal dlho očakávaný mier. Rodiny oplakávali tých, čo sa nevrátili, alebo zahynuli na bojiskách, v koncentračných táborech, lágoch a inde. Z mnohých miest a dedín zostali samé zrúcaniny a spáleniská. Orava, okrem Veľkej Lipnice, sa tomu akoby zázrakom vyhla, aj keď ju vydrancovali vojská a lúpežné bandy.

Oravský ľud žil tradične z poľnohospodárstva, navyše v regióne so zaostalou infraštruktúrou. Gazdovstvá boli zväčša malé (1,5 - 5 ha), ktoré nestačili obžiť početné, nezriedka aj 8-9-členné rodiny, a tak bieda a hlad často zízali do oravských chalúp.

Čo mali ľudia robiť? Kam sa obrátiť za prácou a chlebom? Dlho neváhali a poberali sa na Dolniaky, skrátka na južné Slovensko. Ved' mnohí tam už pracovali počas vojny a z majerov privážali vypracované vrecia pšenice, kukurice či žita na chlieb. Tak bolo aj po skončení vojny. Kto vládal, odchádal z Oravy za prácou a chlebom. Takto sa pobrala zarobit' si na chlieb aj 22-členná skupina Zubričanov. Dajme však slovo spomínanej Margite:

Bol daždivý a studený deň roku 1948. Bola som najstaršia zo 6 súrodencov, práve som zavŕšila 17 rokov. Párkrát som mame spomínať, že chcem ísť na majere za zárobkom. Mali sme totiž len zopár roličiek, ktoré nám dovolili chovať iba jednu kravu a teliatko, čo bolo pre osiemčlennú rodinu málo. Zarobiť sa nikde nedalo. Pred otcom som o svojom pláne ani nemukla, lebo by ma nepustil. Radšej by sám išiel. Ale kto by potom doma kosił a snád' aj niečo prizarobil pomáhajúc cez žatvu iným?

5. júla, na sviatok našich vierožvestcov Cyrila a Metoda som sa s kamarátkou dohodla, že pôjdeme za robotou na Dolniaky.

Večer som si vyniesla uzlík so šatami, sandálmi a bochníkom chleba k priekope za domom, aby rodičia nič nezbadali. Keď doma všetci zaspali, napochytre som sa obliekla a cez polia sme sa s kamarátkou pobrali smerom na Bobrov. Cesta nám rýchlo ubiehala, že sme ani nezbadali, keď sme sa ocitli v Bobrove. Potom sme sa akýmsi nákladákom dostali do Tvrdošina a odtiaľ vlakom na juh, až k veľkostatku Nový Majer - Trebišov. Adresu sme mali od známeho, ktorý tam už pracoval v minulom roku. Na majeri sa práve pripravovali na žatvu. Boli sme milo prekvapení, keď sme tam stretli známych z našej rodnej obce. Niektorí tam už dlhšie pracovali. Za nami prišli aj ďalší Oravci, ale všetci sme mali plné ruky práce od svitu do mrku.

Pracovala som tam skoro päť mesiacov. Bolo nám veľmi dobre, lebo gazda a gazdiná sa k nám chovali priam ako rodičia. Kuchárky nám dobre varili a tak sme jedávali lepšie ako doma. Bola som mladá, zdravá a veselá. Práce som sa nebála, podobne ako ostatní, a tak sme tam pracovali do neskorej jesene. V nedele a sviatky sme odpočívali, mohli sme si zaspievať i zatancovať, ba našla aj muzikanti, čo nám zahrali.

Keď sme na jeseň začali nahlás uvažovať o návrate domov, kde predsa každého netrpezlivu očakávali rodičia, súrodenci a niektorých aj deti, gazdiná nás mladých - dievčatá a chlapcov prehovárala, aby sme zostali aj cez zimu a ďalší rok. Sľubovala, že nám dobre zaplatí a neobanujeme. Neskor veru všetci ľutovali, že sme ju neposlúchli. Nás však volala rodná Orava, naši blízki. Nemohli sme odolať.

Keď sme už dohodli deň odchodu, gazda dal každému nasypať do vriec po 6,5 metráka pšenice (tým, čo boli od jari, ešte viac), naložiť na vozy a odviezť k vlaku na stanicu. Dostali sme aj peniaze ako doplatok. Na cestu gazdiná upiekla každému bochník chleba, pridala k tomu syr, marmeládu, ktorú sme z ovocia pripravovali, a lúčila sa s nami ako matka. Sľubovali sme, že o rok opäť prídem na ich majer. Žiaľ, už sme tam neboli. Prečo?

Bolo to tak. S vrecami pšenice sme sa vlakom, potom nákladným autom, dostali šťastne do Trstenej. Tu sme stretli známych, ktorí nás vystríhali pred problémami na hranici v Jeleňianskom lese. Poľskí vojaci vraj nikoho nepúšťajú, keď nemá prieplustku. Preto sme hned išli na okresný úrad v Trstenej, kde sme prieplustky aj dostali. Najali sme si nákladné autá a zarobenú pšenicu sme legálne viezli domov. Bolo to 18. novembra 1948.

Na hranici bolo rušno. Hraničari iných cestujúcich prepúšťali, ale nám kázali čakať. Všimli sme si, že kamsi pákrat telefonova-

li. Keby sme vedeli, čo nás čaká, vrátili by sme sa späť. Podvečer prišlo niekoľko nákladných áut plných vojakov. Nasadili nám na ruky putá a rozkázali nastúpiť do áut. Domov sme mohli odkázať, aby rodiny prišli po zrno, lebo ináč ho skonfiškujú. Potom nás všetkých odvezli do väznice v Czarnom Dunajci, kde sme museli celú noc stáť v pozore pri stene. Nesmeli sme si nielen sadnúť, ale ani sa rozprávať, jest' a piť. Na druhý deň kdesi okolo obeda nás opäť naložili do nákladného auta a ako dajakých zložincov zaviezli do akejsi väznice v Krakove. Tu nás opäť postavili k stene a začalo vyšetrovanie. Výsluch trval celú noc. Keď prišiel rad na mňa, ocitla som sa pred vyšetrujúcim, ktorý mal v ruke veľký korbáč a strašne ním o stôl trieskal, aby ma nastrašil. Pýtal sa ma, čím som šmelinovala. Keď som odpovedala, že som pracovala na majeri a viezla som vyslúženú pšenicu na chlieb, aby doma nehladovali, zasypal ma množstvom ďalších otázok. Na mnohé som neodpovedala, lebo som ani nevedela, o čo mu ide. Napokon sa ma opýtal na národnosť. Keď som mu odpovedala, že som Slovenka, začal mi strašne nadávať a preklínať, že mi zimomriavy po chrbe behali. Pritom trieskal korbáčom až iskry lietali. Keď sa po dlhšej chvíli ukľudnil, povedal: - Ak ešte raz ty..... povieš, že si slovenskej národnosti, tak ťa na kúsky roztrhám. Odteraz si Poľka! Rozumieš? Čo som mala robiť, len som ticho plakala. Podobný priebeh mal aj výsluch ostatných.

Keď sa vyšetrovanie skončilo, znova sme museli celú noc stáť na chodbe. Mladí vojaci, čo nás strážili, nám po čase dovolili sadnúť si, ba doniesli nám aj vody. Na druhý deň začala naša krížová cesta. Bez akéhokoľvek vysvetlenia nás naložili do nákladného auta a zaviezli do väzenia Ostra Góra v Sosnowci. Celou cestou pršalo a vial mrazivý vietor. Keď sme došli na miesto určenia, museli sme v daždi pred mürmi väznice stáť asi 5 hodín. Vraj pre nás nemali miesto a museli väzňov utesniť. Keď sme napokon prechádzali cez bránu, vrátnik sa nás spýta: Deti, preboha, vari ste niekoho zavraždili, že vás tak trápia? Od zimy a hluď sme sa ani ozvať nevládali.

V Ostrej Góre, bez akéhokoľvek rozsudku a možnosti obrany, nás väznili dhých deväť mesiacov. Ja som aj s ďalšími dievčatami pracovala ako väzenská práčka. Podmienky boli strašné, všetko sa pralo ručne. Neraz mi až krv tiekla z prstov. Podnes mám z tých čias zdeformované ruky. Vydržala som však, svoju slovenskú národnosť som nezaprela a zostanem Slovenkou až do smrti, aj keď bývam v Poľsku. Z našej 22-člennej skupiny zubrických väzňov žije dnes, žiaľ, už menej ako polovica. Zažili sme mnoho utrpenia, príkori a biedy, ja som potom vychovala 3 deti, väčšinou ako vdova, ale na väznenie za našu slovenskosť nikdy nezabudnem.

NIELEN NA SLOVENSKO

Blíži sa koniec školského roka a absolventi posledných ročníkov základných a stredných škôl majú pred sebou ťažké chvíle rozhodovania, čo d'alej.

Záujem našej krajskej mládeže o štúdium na Slovensku stále rastie, či už ide o stredné alebo vysoké školy. Prezrádza to fakt, že žiaci sa cítia dostatočne pripravení, aby zvládli celý vyučovací proces v slovenčine. Táto situácia prirodzene všetkých teší, ale vedeniu ÚV SSP robí aj nemalé starosti.

Práve preto sa mi zdá byť nanajvýš aktuálne, uviesť niekoľko základných informácií o štúdiu slovenského jazyka na Jagelovskej univerzite v Krakove. Som presvedčená, že pred mnohými absolventmi stredných škôl, ktorí pochádzajú z krajských rodín, alebo navštevovali hodiny slovenčiny, to otvorí nové možnosti.

Na úvod snáď ešte spomeniem, že slovenský jazyk - slovakistiku, je možné študovať aj na Sliezskej univerzite v Katoviciach-Sosnovci, na Varšavskej univerzite a v budúcnosti pravdepodobne aj v Lodži.

Krakov bol odjakživa centrom záujmu o slovenské veci a ním aj zostane

- spomína vo svojej štúdii Slovakistika v Poľsku Štefan Drug, literárny vedec, prekladateľ poľskej literatúry a bývalý lektor v Krakove.

Azda preto sa práve v Krakove slovakistika začala vyučovať ako samostatný študijný odbor. Bolo to na Katedre slovan-

Mladé poslucháčky slovakistiky v Krakove. Snímky: J.Pivovarčík

skej filológie Jagelovskej univerzity v školskom roku 1968/69, keď sa slovenčina prestala vyučovať v rámci bohemistiky alebo slavistiky. Pričinili sa o to vtedajší pedagógovia - bohemisti, ktorí prednášali zároveň aj slovenskú literatúru. Tu treba predovšetkým spomenúť nedávno zosnulú Danutu Abramowiczovú, prekladateľku a vedeckú pracovníčku v oblasti slovenskej literatúry.

Aj keď musela po čase z katedry z politických dôvodov odísť, jej iniciatíva a nadšenie pre všetko slovenské, hlavne však literatúru, zanechali v akademickom prostredí hlboké stopy. Pod jej náročným vedením vyrástla mladá generácia slovakistov - prekladateľov, tlmočníkov, pedagógov a vedeckých pracovníkov.

Zo začiatku sa slovenčina vyučovala ako druhý slovanský jazyk. Neskôr, ako samo-

statný študijný odbor (v kombinácii s polštinou), sa otvárala každé dva roky, a v súčasnosti je ročne prijatých okolo 10 uchádzačov.

Katedra slovenského jazyka

je súčasťou Inštitútu slovanských filológií na Filologickej fakulte JU. Jej vedúcim je známy literárny vedec prof. Zdzisław Niedziela. Okrem neho tu prednášajú prof. M. Honowska, dr. hab. H. Mieczkowska, dr. M. Papierzová a dr. B. Suchoňová.

Študenti, tak ako na iných filológiách, študujú od základov slovenskú literatúru a jazyk, ktorého znalosť na prijímacích pohovoroch nie je povinná. Tu vidíme prednosť krajských študentov, ktorí plynule hovoria po slovensky a majú všetky predpoklady úspešne zavŕšiť štúdium.

Okrem toho sa na katedre prednáša aj historická gramatika, dejiny štátu (Slovenska), dejiny Slovanov, súčasná poľská gramatika a študenti sa oboznamujú so životom a situáciou na Slovensku. Najdôležitejšie (aspoň v prvých dvoch ročníkoch) sú však lektorské cvičenia. Vedú ich lektorky zo Slovenska (Phdr. A. Krčová a mgr. V. Juchniewiczová - pozn. red.)

Diplom vo vrecku

Štúdium trvá 5 rokov a končí sa obhajobou magisterskej práce. Čo však robiť s diplomom magistra slovenčiny vo vrecku? To netrápi len slovakistov, podobne trpia aj bohemisti, bulharisti, germanisti, či anglisti.

- Študenti sú pripravení pre výskum, preklad a tlmočníctvo - vysvetluje dr. M. Papierzová. - Niektorí si robia dodatočne pedagogiku, takže môžu v budúcnosti učiť.

Štúdium slovenského jazyka na univerzitách v Poľsku teda pripravuje učiteľov slovenčiny rovnako, ako štúdium na Sloven-

Krakovskí slovakisti na promocii nového poľsko-slovenského slovníka

sku. Siahnime do nedávnej histórie: naši bývalí krajaní učitelia, ako A. Kulaviaková, V. Bogaczová a iní, tiež získavali svoju kvalifikáciu v Poľsku.

Už vo štvrtom ročníku sa študenti môžu rozhodnúť, o čo majú väčší záujem - či o literatúru, alebo jazyk. Podľa toho navstevujú odborné semináre a píšu potom diplomovú prácu. Veľmi zaujímavé sú prekladové cvičenia. Rôznorodé žánre krásnej literatúry, rôzne odvetvia hospodárskeho života, odborná terminológia, ale aj nástrahy a figle, ku ktorým pri používaní jazyka dochádza - tomu všetkému sa učia študenti celiť práve tu.

Spolupráca so Slovenskom

Inštitút slovanských filológií JU podpisuje každých 5 rokov zmluvu s Univerzitou Komenského v Bratislave, na základe ktorej prebiehajú recipročné pracovné pobedy odborných pracovníkov Katedry slavistiky v Bratislave a ISF v Krakove.

Študenti majú tiež nemálo možností. Hoci v posledných rokoch, vzhľadom na ekonomickú situáciu v oboch štátach, bola výmena študentov prerušená, nič nie je stratené. ISF má podpísanú dohodu aj s Ústavom jazykovej a odbornej prípravy v Bratislave, ktorá umožňuje krakovským študentom

krátkodobé aj dlhodobé (semestrálne) pobedy na Slovensku, čo študenti vďačne využívajú.

SAS nie je krajanom neznámy. Každoročne sa ho zúčastňujú nielen oni, ale aj slovakisti a odborní pracovníci poľských vysokých škôl. Okrem toho je už dlhší čas vypracovaný návrh dohody JU s UPJŠ v Košiciach, a teda objavujú sa nové možnosti. Z uvedeného vyplýva, že študenti majú naozaj nemálo príležitostí zdokonaľovať si svoje jazykové znalosti.

Dôležité je spomenúť, že Katedra slovenského jazyka JU hostila už mnoho významných predstaviteľov vedeckého, akademického, kultúrneho a politického života. Spomienim len niektorých: prof. J. Sabol, prof. J. Hvišč, prof. V. Marčok, prozaik L. Tažký, básnik J. Gerboc a iní.

Študentská aktivita

Aké by to bolo, keby sa študenti venovali len štúdiu a vedeckej práci? Asi málo študentské. Okrem cyklických konferencií venovaných významným výročiam slovenských spisovateľov, kde si poslucháči sami pripravujú referáty, organizujú sa aj slovenské večierky. Nechýbajú na nich slovenské ľudové piesne, tance a ukážky slovenských zvykov (napr. vianočných).

Koho štúdium slovenského jazyka naozaj zaujíma, môže využívať bohatu zásobenú knižnicu Inštitútu. Okrem starej (ešte z 19. stor.), ale aj novej literatúry, sa tu nachádza odborná jazyková a literárnovedná literatúra, beletria, odborné časopisy (Slovenská reč, Slovenské pohľady) a denná tlač.

Odborná pomoc

Katedra slovakistiky sa vo vzťahu k menšinovému školstvu prejavila už niekoľkokrát. Presnejšie je hovoríť o konkrétnych osobách - D. Abramowiczová, dr. M. Papierzová, prof. Z. Niedziela, v minulosti taktiež Z. Jurczak a E. Orwińska. Zo začiatku na objednávku vydavateľstva (WSzP) pripravili učebnice slovenského jazyka a teraz, keď si ich už naši učitelia píšu podľa nových osnov sami, pracovníci Inštitútu im slúžia svojou odbornou pomocou formou posudkov.

Dvere do Inštitútu slovanských filológií JU sú otvorené. Treba len podať prihlášku, urobiť prijímaciu skúšku, ktorá bude 1. júla t.r. zo všeobecných vedomostí o Slovensku a slovenskej literatúre, z poľskej literatúry a gramatiky - všetko po poľsky. Aj tu môžu vyrásť noví prekladatelia a odborníci, a tak blízko rodného domu.

VLASTA JUCHNIEWICZOVÁ

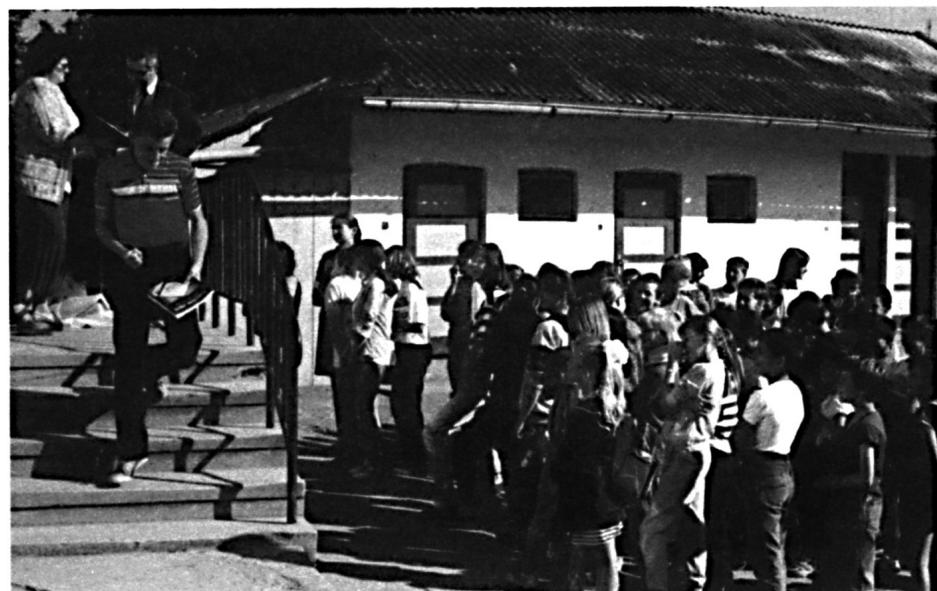
VÝSTAVBA ŠKÔL SA POHĽA

Možno povedať, že po dlhzej stagnácii v školskom stavebnictve sa konečne ľadu prelomili. V poslednom období sa situácia výrazne zlepšila a skoro na každej škole sa niečo robí. Iste mi mnogí dajú za pravdu, že v oblasti výstavby škôl na Spiši sa naposledy najviac robilo v známej akcii „tisíc škôl na tisícročie poľského štátu“, kedy boli postavené „tisícročky“ v Novej Belej, Nedeci a Fridmane. V ostatných spišských obciach situácia škôl bola priam tragickej. Zoberme napríklad také Repiská, Kacvín, Čierne Horu, Nižné Lapša, Falštín, ba aj Krempachy, kde sa muselo vyučovať na niekoľkých mestach, budť školské budovy pochádzajú ešte z minulého storočia. - *Dobre sa stalo*, - povedala nám poslankyňa lapšanskej samosprávy Z. Wójciková - že gminy prevzali finančovanie škôl. Nie sme už odkázani na ústredie, kde ich naše problémy možno ani nazaujímal. My vieme najlepšie, čo nám je najviac potrebné. Pozrite, len v našej spišskej gmine sa stavia škola v Kacvíne, Nižných Lapšoch, opravuje sa škola v Nedeci, a v októbri sme do užívania odovzdali prístavbu v Tribši. Je to skutočne veľa.

V Živote sme už písali o školách v Kacvíne, Nedeci, Nižných Lapšoch. Boli sme tiež prítomní na slávnostnom otvorení

školskej prístavby v Tribši. Dnes sme sa začali v ďalších dvoch spišských obciach - Krempachoch a Čiernej Hore od Jurgova, kde sú školy v súčasnosti prvoradým problémom pre tamojšie samosprávy.

Krempašskí žiaci na školskom nádvori

V Krempachoch

Pri prvom pohľade na tamojšiu školu by sa mohlo zdať, že jej vlastne nič nechýba. Je to poschodová budova zvonka dokonca pekne zachovaná. Avšak, ako nám povedala riaditeľka B. Paluchová, škola je zničená od vnútra. Miestnosti sú vlnké a nepohodlné pre didaktické účely. Chýbajú učebne a telocvična. Preto sa vyučuje aj na ďalších ➤

Stará škola v Krempachoch...

... a stavenisko novej

troch miestach obce. Jedným z nich je napríklad obecný kultúrny dom, kde sú hodiny telesnej výchovy.

Vidiac t'ažkú situáciu školy, krempašskí poslanci už pred 10 rokmi predložili úradom návrh výstavby novej školy v obci. Žiaľ, vtedy to nebolo možné. Dobre sa však stalo, že boli vykúpené aspoň pozemky (2,02 ha) pre výstavbu novej školy. Situácia sa zmenila až v minulom roku, kedy sa výbor novotarskej gminy, ku ktorej Krempachy patria uznesol o výstavbe školy. Konštituoval sa výbor pre výstavbu a na jeseň minulého roka začali prvé stavebné práce - výkopy a príprava betónových základov. Práce pokračujú aj v tomto roku. - *Chceli by sme, keď nám to finančná situácia dovolí, ešte v tomto roku stavbu zastrešíť* - hovorí gminný koordinátor výstavby školy v Krempachoch Karol Paluch. - *Na to budeme potrebovať aspoň 20 miliárd starých zlôtich, v tom 3 miliardy, ktoré nám slúbil vojvodský kurátor, ale neskoršie od toho ustúpil. Stavebné práce robí súkromná firma z Nového Targu, ktorá vyhrala gminný*

súbeh. Samozrejme firma zamestnala aj 12 Krempašanov, ktorí boli predtým bez práce. Musíme tu nájsť poznamenanie, že s veľkou pomocou prišli sami obyvatelia. Svojpomocne odpracovali na stavbe nespôsobné množstvo hodín. Ich práce oceňujeme na 100 miliónov st. zlôtich.

Kedy bude výstavba školy v Krempachoch zavŕšená, zatiaľ nikto nevie. Tým viac, že by mala byť pomerne veľká. Dnes sa na tamojšej škole učí 196 žiakov, a nová by mala byť pre 300 žiakov - *Krempašania sa môžu na takú krásnu a modernú školu len tešiť* - hovorí inž. S Biziorek z krakovskej firmy Biprom, ktorá pripravovala stavebný projekt.

A čo si o tom myslia obyvatelia? Predseda MS SSP Ján Petrášek, hovorí, že čo sa už raz poriadne urobí ostane v obci. Krempašania sa veľmi radi podielajú na jej výstavbe. Presný zoznam svojpomocných prác (postupuje podľa ulíc), viedie tamojší ríctár Jan Kalata. Neoficiálne sa v obci pošepkáva, že budúca škola bude akýmsi centrom, do ktorého by mali dochádzať aj

detí z Durštína a čiastočne aj z Novej Belej. Zatiaľ je to samozrejme klebeta a ako naozaj bude ešte nikto nevie. Jedno sa však vie, vo výstavbe školy treba rozhodne pokračovať.

V Čiernej Hore od Jurgova

Aj v tejto spišskej obci obyvatelia oddávna mysleli na zlepšenie podmienok tamojšej základnej školy. Pred niekoľkými rokmi prebehla v obci peňažná zbierka, ktorouj účelom bol nákup 23-árového pozemku pre výstavbu novej školy. Onedlho nato Gminný úrad v Bukowine Tatrzańskiej kúpil tehly a kvádre. V polovici minulého roka vznikol 7-členný výbor pre výstavbu školy. Na rozdiel od Krempáčov, kde sa stavia celkom nová škola, v Čiernej Hore sa výbor rozhodol iba pre rozšírenie starej školy.

Teším sa, - hovorí ríctár obce A. Chovanecová - že sme cez rok urobili tak veľa. Stavebné práce robi firma Z. Stołowskiego z Bukowiny Tatrzanskiej, ktorá vyhrala gminný súbeh. Musíme vám povedať, že výstavba, či skôr dostavba je prácou náročnou. Ešte v tomto roku do jesene by sme chceli celú prístavbu prikryť plechom. Samozrejme obyvatelia sa vo veľkom podielajú na svojpomocných prácach pri výstavbe školy. Presný zoznam prác viedie riaditeľka školy E. Dudziaková.

Bukowinská gmina prikladá teda veľký význam výstavbe škôl na svojom území. - *Na prístavbu školy v Čiernej Hore sme v tomto roku určili 1 miliardu st. zlôtich* - hovorí bukowinský vojt Franciszek Jezierszak. - *Musíme vám povedať, že sme investovali aj do ďalších škôl - v Biatke, Bukowine Tatrzanskiej, Jurgove a Repiskách a to bez pomoci kuratória.*

Vidíme, že situácia škôl na Spiši sa v poslednom čase zlepšuje. Možno už o niekoľko rokov gminy dobehnuť to, čo bolo zmeškané. Veľké uznanie patrí najmä poslancom miestnych samospráv, ktorí sa pri tak skromných finančných prostriedkoch odvážili zviditeľniť problémy škôl.

Text a foto: JOZEF PIVOVARČÍK

Na stavbe školy v Čiernej Hore

Ked' sa Janík na vojnu poberal...

Končí sa jarné obdobie a s ním aj odvádzanie regrútov na vojenčinu, ktoré v novosáczskom vojvodstve trvalo od 18. marca do 3. júna. Každoročný nábor regrútov sa uskutočňuje na základe článku 35 ods. 2 ústavy PR o povinnosti obrany Poľskej republiky a nariadení ministrov vnútra a národnej obrany o povinnosti uskutočnenia vojenských odvodov. Na území novosáczského vojvodstva pracovalo až 7 oblastných odvodových komisií. Naši mladí branci z Oravy a Spiša sa hlásili v oblastných odvodových komisiách - v Novom Targu, Rabke a Zakopanom.

Zistovanie spôsobilosti

Vojenskú spôsobilosť zistuje predovšetkým lekárska komisia, ktorá dôkladne vyšetri každého branca a pridelí mu kategóriu spôsobilosti. - *S mládežou nemáme problémy* - hovorí predseda lekárskej komisie na Oblastnom vojenskom veliteľstve v Novom Targu dr. W. Kusz. - *Dnešná mládež je v porovnaní s predošlými generáciami trochu slabšia. Rozdiel je predovšetkým v hmotnosti. Naši mali sú bud' chudí, alebo tuční, čo má nepochybne vplyv na ďalšie zdravie jednotlivcov. Podľa zdatnosti ich potom zaradujeme do príslušnej skupiny. Tak napr. skupina A znamená spôsobilý pre vojenskú službu, B - dočasne neschopný, D - nespôsobilý pre vojenskú službu v období mieru, a skupina E - neschopný pre vojenskú službu v čase mieru, mobilizácie a vojny. Samozrejme najviac brancov sme v tomto roku mali v skupine A, trochu v skupine B. V porovnaní s predošlým rokom bolo trochu viacej brancov v skupine D, a iba niekoľko v skupine E.*

Reklamovanie brancov

Nie každý mládenec chce ísť na vojenčinu. Mnohí sa jej snažia vyhnúť. Neodborne a možno aj neadekvátnie sa tomu na Spiši a Orave hovorí „vyreklamovať“, teda spôsobiť osloboedenie alebo aspoň dočasný odsklad vojenskej

Spišskí regrúti v Novom Targu

služby. Nie je to vôbec také ľahké a všetko musí byť právne a zdravotne zdôvodnené. Ako sme sa dozvedeli vo Vojenskej odvodovej komisii v Novom Targu, možnosť odskladu vojenskej služby existuje. - *Musia byť na to vážne rodinné alebo zdravotné dôvody*, - hovorí člen komisie B. Gielczyński - *a vtedy sme schopní vyjsť v ústrety každému brancom. Dôkladne skúmame každú žiadost. Odklad vojenskej služby je len na jeden rok a môže sa uskutočniť v podstate iba za troch podmienok. Po prvej branec nemôže vykonávať vojenskú službu pre svoje náboženské a svetonázorové prevedenie. Po druhé - je právnym majiteľom najmenej jednohektárového gazdovstva, ktoré je jediným zdrojom obživy. Po tretie - branec je bezprostredným opatrotníkom najbližšej osoby s invaliditou prvého stupňa. V tomto prípade môže komisia priznať odsklad, ale len vtedy, ak nie je osoba, ktorá by mohla branca v starostlivosti zastupovať.*

K jarnému odvodu sa dostavili predovšetkým branci ročníka 1977, ale aj tí, ktorí mali odsklad vojenskej služby. Pred vojenskú odvodovú komisiu sa pozýva aj dievčatá - absolventky stredných zdravotných škôl.

- *V prípade dievčat* - hovorí B. Gielczyński - *postupujeme tak isto ako s brancami. Dostávajú taktiež skupinu spôsobilosti, aj keď sú rozdiely od západných štátov. Sú mobilizované len v prípade vojenského konfliktu.*

Kedysi vojenčina trvala celé dva roky. Dnes, možno aj pre nedostatok finančných prostriedkov, trvá len 18 mesiacov. Hovorí sa dokonca, že má byť skrátená len na jeden rok. Na odvode noví branci nedostávajú povolávacie lístky. Môžu pokojne spať, lebo ich dostanú až na jeseň tohto roka.

Ked' mi prišla karta narukovať...

Situácia sa natoľko zmenila, že dnes napr. na dedine ani každý nevie, kto je práve na vojenčine. Napr. ešte nedávno každý vojak počas dovolenky nosil vychádzkovú uniformu. Na spišských a oravských dedinkách sme teda mohli stretnúť námorníkov, výsadkárov, tankistov, delostrelcov, letcov a pod. Dnes všetci prichádzajú na dolenku v civile.

S rukovaním sa vždy spájajú slzy. S regrútom sa lúči rodina, milá, priatelia. Je to koniec koncov aj ubudnutie pracovných sil na spišsko-oravských gazdovstvach. Branci zo Spiša a Oravy boli kedysi posielaní ďaleko na západ a sever, nezriedka až k moru. Dnes sa situácia zmenila. Väčšina z nich rukuje do posádok v krakovskom vojenskom obvode, len nevelké percento odchádza na vojenčinu do Varšavy, Gdyne, Gdańska a inde. V súčasnosti poľská armáda má okolo 230 tisíc vojakov. Hovorí sa o ďalšom znížovaní tohto počtu, ba aj o zriadení profesionálnej armády.

Novotarskí branci po odvode v tradičných ozdobných šatkách

Mladí vojaci na prehliadke v Krakove

Prvé chvíle nového vojaka nie sú veru závideniahodné. Nehovoriac o výcviku, iba len spoznáva nových priateľov. Najťažšie sú prvé tri mesiace - dozvedáme sa v Kasárni (tak sa nazýva krčma), vo Fridmane. Chlapí pri pohári piva veľmi radi rozprávajú o svojej vojenčine. Vojenský poriadok je prísny, disciplína tvrdá, preto sa nováčikovi veľmi ľahko preorientovať. Na dôvažok často nievie, aké sú vzťahy vo vojenskom útvare, v ktorom slúži.

Kocúr a dedo

- Veľa závisí od toho, kakej jednotke sa dostanete - hovorí Ján P. z Nedece. - Ja som sa na vojenčine mal dobre. Ale počul som od priateľov, ktorí boli v iných vojenských útvaroch, že je rozdiel medzi vojakom a vo-

jakom. Nováčika starší vojaci volajú „kot“ (kocúr), kým staršieho zase „dziadek“ (dedo). Pravidlom je, že kocúr musí počívať deda. Dnes sa tomu sme jeme, ale môj priateľ napr. musel využiť vreckovou vylievanie vedro vody, alebo vyčistiť obuv a pod. Nevýhodný štatút kocúra sa končí pri nasledujúcim odvode, teda po više polroku. Samozrejme je to zakázané. Keď sa o tom dozvedeli dôstojníci, hociktorý dedo sa mohol dostať do vojenskej väzby a tá sa odratúvala od služby. Môže sa to dokonca skončiť vojenským súdom. Myslim si, že čím je vojak vzdelenejší a mûdrejší, tým viac miznú rozdiely medzi kocúrom a dedom.

Na Spiši a Orave sa často hovorí, že kto neboli na vojenčine, nie je chlapom. Ozajstným chlapom, ktorý sa neboji tvrdého

života. Na vojenčine možno dnes získať aj niektoré profesie - vodiča, pekára, zvárača, kuchára a pod. Mnohí naši branci túto možnosť využili. Stáva sa tiež, že viacerí vzhľadom na vysokú nezamestnanosť, podpisujú s armádou pracovnú zmluvu. Majú prácu a neskôr možnosť skôršieho odchodu do dôchodku. Našich ľudí možno stretnúť v námorníctve, letectve, v rôznych druhoch pozemných vojsk, ale aj v pohraničnej stráži, policii a požiarnej zboroch, ktoré sú podriadené Ministerstvu vnútra. Niektorí z nich sa dopracovali dokonca vysokých vojenských hodností - poručíkov, kapitánov, ba až plukovníkov. Kto vie, možno v budúcnosti bude mať aj generála?!

Text a foto: JOZEF PIVOVARČÍK

KRÁTKO Z ORAVY

*

30. mája 1996 uplynulo 35 rokov odo dňa, kedy si povedali áno krajania Eugen Kulaviak (dlhorocný richtár v Dolnej Zubrici) s manželkou Stanislavou, rodenou Ďurčákovou. Vychovali štyri deti a dožili sa už 5 vnukov a 3 vnučiek. Blahoželáme.

*

V Podsrní sa 20. júna t.r. dožíva 76 rokov krajanka Margita Chovanecová, manželka spoluzakladateľa nášho Spolku na Orave, Albína Chovanca.

*

Dňa 17. apríla t.r. sa tragicky skončila cesta 46-ročného Eugena Atomańczyka, občana Podvľka, ktorý si viesol na traktore umelé hnojivá z Jablonky domov, dostať za volantom infarkt a zomrel.

*

Na začiatku t.r. bol v Jablonke vytvorený výbor pre výstavbu nového krídla budovy Lícea v Jablonke. Predsedom výboru sa stal Andrzej Rutkowski, členmi sú o.i. Aniela Stopka, riaditeľka lícea, Władysław Pilch, zástupca vojta v Jablonke, učitelia Emil Janowiak, Józef Machaj, Lesław Kawalec a ďalší. Projekt a dokumentáciu prístavby spracoval Ing. Kęska zo Zakopaného. V novom krídle budovy budú tri triedy, šatňa a veľká aula.

*

Veliteľstvo polície v Jablonke hľadajte už v nových priestoroch, t.j. na poschodi budovy miestnej autobusovej stanice, ktorá doteraz nebola plne využitá. Tako budú mať policajti lepší prehľad o dianí v centre obce.

Rada gminy v Jablonke schválila zníženie dane z 30 na 25 nových zlôtich, ktorá sa týka traktorov s motorom o obsahu do 4 000 ccm. Daň sa neplatí napríklad za požiarne autá, poľnohospodárske prívesy od 1 do 2 ton, ani za traktor, ktorého majiteľ je invalid I. a II. stupňa, respektívne III. stupňa s chorobami nôh, pokiaľ je to jediný dopravný prostriedok invalida. Za psov sa v tomto roku bude platiť daň vo výške 8 nových zlôtich, a pri predaji hospodárskych zvierat na trhovisku sú nasledujúce výšky dane: za koňa - 4 zlöté; za prasce, ovce a kozy - 1 zlót; za tel'ce a žriebatá 2 zlöté za kus. Roľníci predávajúci na trhu svoje poľnohospodárske produkty, napríklad syry, maslo, vajíčka, zeleninu a podobne, platia daň vo výške 1 zlót.

*

V Malej Lipnici bol zvolený nový výbor požiarneho zboru. Veliteľom sa stal F. Pilch, predsedom A. Wojtyczek, tajomníkom E. Adamczyk a pokladníkom J. Pakos. Nového veliteľa požiarnej jednotky zvolili aj v Jablonke. Stal sa ním Ján Kuczkowicz.

Družstevná banka v Jablonke

Je už schválená pôžička z vojvodského fondu ochrany prostredia a vodného hospodárstva v Novom Sáči, vo výške 400 tisíc nových zlôtich, určených na výstavbu kanalizácie a čističky vód pre Jablonku a Dolnú a Hornú Zubricu.

*

Ako nás informoval riaditeľ družstevnej banky v Jablonke, Andrzej Wadowski, v banke má svoje úspory uložené asi 1 000 osôb z jablonskej a veľkopolipnickej gminy. Celková výška všetkých úspor je 1 milión 200 tisíc nových zlôtich. Banka poskytuje o.i. mesačne 178 tisíc nových zlôtich na podporu pre nezamestnaných v Jablonskej gmine, a vypláca okolo 80 tisíc zlôtich roľníkom (asi 300 ľuďom), za predaj mlieka. Banka mala ku koncu prvého štvrtroka 1996 čistý zisk vo výške 14 tisíc nových zlôtich.

*

10. februára 1996 rodina našich divadelníkov, manželov Prilinských z Podvľka, ženila syna Róberta, ktorý si vzal Alžbetu Szpakovú z Podsrnia. Mladomanželom prajeme veľa šťastných spoločných chvíľ na ceste života.

V piatok, 12. apríla bolo oficiálne otvorenie Analytického laboratória vo Veľkej Lipniči, ktoré - ako sme už informovali - je v prevádzke od 11. januára t.r. Ako sme sa dozvedeli, odvtedy bolo vyšetrených už vyše

1200 pacientov. Na slávnostnom otvorení sa o.i. zúčastnili: riaditeľ nadácie princezny Yorku Children in Crisis p. Szkiler, iniciátor založenia lipnického rehabilitačného strediska Mudr. Zdzisław Juraszczuk, chirurg z detskej kliniky v Bytome, prof. Janusz Bochosiewicz,

predstavitelia americkej firmy ABBOT, vyrábajúcej zdravotné zariadenia a ďalší. Firma ABBOT dodala aj počítač a zariadenie na rozbor moču, ktoré je schopné v priebehu dvoch minút spracovať až 10 výsledkov analýzy.

PETER KOLLÁRIK

Slovenský hostia (sprava) na stretnutí v sídle ÚV SSP

Majstri slova zo Slovenska a Poľska

CHLIEB NÁDEJE

Na pozvanie krakovskej Konfraternie básnikov prišla na niekol'kodňovú návštěvu do Poľska trojčlenná skupina slovenských básnikov: Jozef Gerbók, riaditeľ sekcie umenia Ministerstva kultury SR, Maroš Bančej, šéfredaktor časopisu Dotyky a Peter Mišák, redaktor Slovenských národných novín. Počas ich pobytu v Krakove sa v novinárskom klube Pod hruškou uskutočnilo zaujímavé stretnutie s poľskými básnikmi, ktoré usporiadala Konfraternia za spoluúčasti mestského úradu, Slovenského inštitútu vo Varšave, Spolku Slovákov v Poľsku, novinárskej nadácie Merykusz a Kultúrneho domu Podgórze.

Stretnutia, ktoré dostalo do vienka názov Chlieb nádeje, sa zúčastnilo vyše sto osôb, medzi nimi takí básnici ako: L.Kawalec, B.Brandys, J.Baran, E.Zechenter-Splawińska, A.Bednarczyk, A.Ziemianin, W.Jaworski, E.Basara-Lipiecová, K.Szлага a ďalší. Prišiel i predseda a tajomník ÚV SSP J.Čongva a Ľ.Molitoris.

Symbolické „chleby nádeje“ v Krakove

Ako povedal J.Lubart-Krzsycia, ktorý stretne viedol, naše susediace krajinu potrebujú dnes nový impulz, aby sa navzájom ešte viac zblížili, spolupracovali, aby sa lepšie sponzali. Takýmto impulzom môže byť práve poézia, ktorá nepozná hranice a môže iba spájať. Čoskoro v sále zazneli prvé verše v podaní krakovskej herečky Anny Dymnej. Potom ďalšie, popretkávané spevmi poslucháčok Strednej hudobnej školy v Krakove. Prítomní básnici sami recitovali svoje verše, v slovenčine i poľštine. Aj bez prekladu všetci si znamenite rozumeli, boli si naklonení, akoby ich spájala akási neviditeľná nit. Poznamenajme, že viaceré z recitovaných básní vyšli v zbierke Ako vtáci, ktorú pri tejto príležitosti vydal nás Spolok.

Skoro dve hodiny trvalo toto zázračné hudobno-poeticke mystérium. Aj po jeho ukončení, počas priateľskej besedy pri káve či pive, hlavnou tému rozhovorov bola poézia, ale aj možnosti užšej literárnej a vôlekultúrnej spolupráce medzi Poľskom a Slovenskom.

Ešte pred týmto stretnutím slovenský hostia navštívili ústredný výbor nášho Spolku, kde sa stretli s tajomníkom ÚV Ľ.Molitorisom, šéfredaktorom Života J. Šternogom a členmi krakovskej MS. Oboznámili sa s kultúrnou i

vydavateľskou činnosťou nášho Spolku, situáciu slovenskej menšiny v Poľsku a jej najdôležitejšími problémami, navštívili redakciu Života a pozreli si spolkovú tlačiareň. Slovenskí básnici zavitali tiež na Jagelovskú univerzitu, kde sa stretli s poslucháčmi slovakistiky, ktorých oboznámili so súčasnou situáciou slovenskej literatúry a kultúry, hlavnými trendami v poézii a próze, najvýznamnejšími autormi a najpozoruhodnejšími literárnymi dielami.

Z Krakova sa slovenský hostia pobrali do hlavného mesta, kde sa na pôde Slovenského inštitútu stretli s varšavskými básnikmi a milovníkmi poézie. Otvárajúc stretnutie riaditeľ inštitútu J.Budziňák o.i. zdôraznil potrebu zintenzívnenia slovenských i poľských kultúrnych kontaktov, v čom významnú úlohu môžu zohráť práve literárni tvorcovia. Opäť zaznela poézia v podaní prítomných autorov, opäť sa diskutovalo o vzájomných slovensko-poľských literárnych vzťahoch a potrebe ich rozšírenia, súčasnej básnickej tvorbe, prekladoch a budúcich podobných podujatiach. Verme, že sa uskutočnia.

J.Š,

Zo stretnutia s poéziou v Slovenskom inštitúte vo Varšave

Predsedu Spolku J.Čongva s bukovinským vojtom F.Jezierczakom (sprava)

Slovenskú sv. omšu odbavuje Mons. Š.Sečka zo Sp. Kapituly

JURGOVSKÁ PREZENTÁCIA

Jurgov v tomto roku oslavuje 450. výročie založenia obce. Akoby predzvestou budúcich osláv tohto jubilea bola prezentácia pozoruhodného diela, zborníka *Štátnej meštianskej školy v Jurgove*, vydaného vlni pri príležitosti 50. výročia zavŕšenia činnosti tejto jedinej nižšej strednej školy na Spiši, ktorá pôsobila v rokoch 1941-1945. Podujatie zorganizovala miestna skupina SSP dňa 28. apríla t.r. a vďaka bohatému sprievodnému programu a početnej účasti hostí sa stalo významnou kultúrnou udalosťou Jurgova a celého okolia.

Svätá omša

Ako už tradične na našich podujatiach býva, prezentácia sa začala vlastne spoločnou účasťou na slávnostnej slovenskej sv. omši, ktorú tentoraz celebroval Mons. Štefan Sečka, vicerektor kňazského seminára biskupa J. Vojtaššaka v Spišskej Kapitule a prof. FFUK spolu s jurgovským kaplanom Józe-

fom Marekom. Zhromaždení si vypočuli pôsobivú kázeň Mons. Š.Sečku, nadväzujúcu na slová evanjelia o dobrom pastierovi. Akosi vrúcnajšie zneli v tento deň odiekavané modlitby a cirkevné piesne, ktoré predhrávala jurgovská dychovka.

Po sv. omši, pred kostolom, opäť zaznela hudba dychovky a za vyhrávania rezkých pochodov sa účastníci slávnosti pobrali do miestnej hasičskej zbrojnice, ktorá mala byť dejiskom tohto pekného podujatia.

Hostia

Po obede sa v zbrojnici začali zhromažďovať diváci, Jurgovčania, ale i krajania z okolitých obcí, ktorí čoskoro vari do posledného miesta zaplnili veľkú divadelnú sálu. Slávnosť otvoril predseda Spolku Slovákov v Poľsku, jurgovský rodák prof. J.Čongva, ktorý privítal zhromaždených, medzi nimi i vzácných hostí zo Slovenska i Poľska. Popri už spomínanom Mons.

Š.Sečkovi medzi nimi o.i. bol: diakon V. Javoršký, jurgovský kaplán J.Marek a náš krajaný kňaz v Nedeci vdp. J.Malec, primátor Kežmarku a repišský rodák Ing. František Grochola, vojt gminy Bukowina Tatrzańska F.Jezierczak s gminným pokladníkom L.Rzepkom, riaditeľ archív v Levoči Doc. PhDr. I.Chalupecký, podpredseda a tajomník nášho Spolku D.Surma a PhDr. L.Molitoris, riaditeľ TANAP-u Ing. M.Michelčík, vedúci TANAP-u v Podspádoch Ing. S.Mačor, predstaviteľka MO MS v Sp. Novej Vsi a riaditeľka Domu matice slovenskej V.Fabiánová, prof. Hotelovej Akadémie v Sp. Novej Vsi K.Tretinová, riaditeľka školy v Jurgove H.Michaláková, jurgovský richtár A.Bryja, predsedovia okolitých MS SSP a ďalší.

Nemohli pravdaže chýbať hlavné osobnosti podujatia, vrele vítaní učitelia a žiaci jurgovskej meštianskej: jej riaditeľ prof. M.Griger zo Sp. Novej Vsi, učiteľ L.Kudzelb z Kežmarku, absolventi, zostavovatelia zborníka Mgr. J.Horník a Ing.A.Mlynarčík zo Sp. Novej Vsi, ako aj Ing. M.Kapral z Piešťan, J.Budz z Č.Hory a ďalší.

V úvode slávnosti si zhromaždení mohli pozrieť krátky, ale pekný kultúrny program.

Vystupujú žiačky zo 6.-7. tr. s huslistom T.Vojtasom (8. tr.)

Sála bola plná divákov

Čestní hostia jurgovskej promócie

Zostavovatelia zborníka A. Mlynarčík a J. Horník a riaditeľ meštianky M. Griger

Predstavili sa v ňom najprv žiačky zo 6.-7. tr. miestnej základnej školy, ktoré zaspievali niekoľko ľudových pesničiek - jurgovských i slovenských. Sprevádzal ich na hušliach ôsmak T. Vojtas. Nechybali ani recitácie. Zaskvela sa tu gymnaziestka T. Vojtasová veľmi pekným prednesom básne *Laľa, jak rieka Bielka tečie...* od Janka Silana, slovenského knaza a básnika, ktorý istý čas pôsobil v Jurgove. Program pokračoval vystúpením miestneho folklórneho súboru pôsobiaceho pri Cepelii, ktorý predviedol cyklus zaújmavých jurgovských i spišských tancov - pôvodných i stylizovaných.

Zborník

Nadišla pravá prezentácia zborníka, s ktorým prítomných oboznámil jeden z jeho zostavovateľov Mgr. J. Horník. Zborník má niekoľko kapitol venovaných nielen samotnej meštianke, ale aj dejinám celého regiónu. Ukazuje teda história školy od jej vzniku až po zrušenie, jej aktivity i podmienky činnosti, zoznam učiteľov i žiakov a ďalšie údaje. Jednotlivé práce prezentujú obširne dejiny Jurgova i okolia, spoločenské a so-

ciálne pomery v tejto obci, osídlenie Spiša, predstavujú tiež prehľad v oblasti školstva a cirkevného života na Spiši. Zaujímavá je i kapitola venovaná spomienkam žiakov a učiteľov na školu a Jurgov. Okrem toho zborník obsahuje publikácie viacerých dokumentov, ilustračnú časť a niekoľko jazyčné resumé. Slova sa ujali aj ďalší autori. Niekoľko príopomienok k svojej štúdii o dejinách Jurgova predniesol prof. J. Čongva, taktiež doc. I. Chalupecký a iní.

Spomienky

Hovorilo sa však nielen o zborníku. Veľmi milým a dojímavým momentom na podujatí boli spomienky učiteľov a žiakov jurgovskej meštianky na svoju školu, mladé roky, rôzne príhody zo školského života, na Jurgov a jeho obyvateľov, ale i na pohnuté udalosti na Spiši spred 50 rokov. Svojimi zážitkami osvetľujúcimi dnes málo známe udalosti z tohto obdobia sa s prítomnými podelili: riaditeľ meštianky prof. M. Griger, učiteľ L. Kudzbel, absolventi A. Mlynarčík, M. Kapral a ďalší. Rozprávania natol'ko zaújali zhromaždených, že sa do nich priamo zo sály zapájali ďalší žiaci meštianky,

ktorých - podobne ako na predošlých prezentáciach v Sp. Novej Vsi a Kežmarku - prišlo do Jurgova veľa. A tak sa postupne individuálne prejavy premenili na besedu spolužiakov, v ktorej sme často počuli: A pamätaš sa, ked' sme... alebo Čo teraz robiš, kde bývaš... a pod. Nebyť toho, že čas veľmi pokročil, bolo by sa besedovalo hľadom do noci. Všetci si slúbovali, že sa onedlho opäť stretnú - na oslavách 450. výročia založenia Jurgova.

Na záver prehovoril vojt bukowinský gminy F. Jezierczak, ináč rodák z nedalekej Čiernej Hory. Vyjadril organizátorom uznanie za iniciatívu a pekné kultúrne podujatie, ktoré každemu poskytlo množstvo nezabudnuteľných zážitkov. Zároveň uistil, že gmina prispeje k oslavám tak významného jurgovského jubilea.

Ešte posledné pozdravy, posledné objatia i stisnutia dlaní, a účastníci jurgovskej prezentácie sa začali rozchádzat'. Odchádzali iste s milými spomienkami a viacerí i s peknými zborníkmi vo vreckách, ktoré pre svoju hodnotu by sa mali nachádzať v domácej knižnici každého krajanu.

Text a foto: JÁN ŠPERNOGA

Vyhrajáva jurgovská dychovka

Folklórny súbor z Jurgova

JOŽO NIŽNÁNSKY

KOŇ MIŠA MATUKU

- Ľudkvia moji, iné časy nastávajú! Cisárovna vyhlásila, že chce spravodlivo panovať, chudobným i bohatým rovnako vysluhovať spravodlivosť. Už nedovolí zdierať chudobu. Určí pánom, čo môžu požadovať, a nám, čo máme plniť.

Jedného dňa s takýmto chýrom prikvi tol Mišo Maťuka z vranoškého jarmoku do rodného Krudymu. A do biednych, hlinených, slamou krytých chalúp i do zúfalých duší narobených a otrhaných sedliakov zasvetilo trocha nádeje. Ale tá troška čoskoro žalostne vyhasla.

- Čo? Sedľač dvíha hlavu? - rozzúril sa čičavský pán František Barkócy, ked' mu pandúri oznamili, čo vyšpehovali. - Spolieha sa na Máriu Teréziu, spomína urbár? No len počkaj, sprostač, však ti ja dám urbár!

Čičavskému pánovi prišlo celkom vhod, že sa mohol tak napajediť. Čičavský hrad, na ktorom bol sídlil, bočkayovské a thöklyovské vojská tak spustošili, že ratovať ho sa už nevyplatilo. Preto si radšej postavil v Továrnom nádherný kaštieľ. A veru hlboko siahol do truhly. Nuž nech ju poddaní zasa čím skôr naplnia.

Tak František Barkócy uvalil na poddaných ešte väčšie ľarchy.

- Na panské! Na panské! - rozliehal sa čoraz častejšie pandúrsky rev pred podanskými chalupami v Továrnom, Humennom i Brekove, v Breznici, Parchovianoch i Sačurove, v Čemernom, Domaši i Krudyme a ešte ktorie na koľkých panstvách, lebo František Barkócy bol pánom života a smrti na hodnom kuse Zemplína.

Poddaní si nestihli ani vydýchnuť: na panskom či na svojom sa mordovali dňom nocou. Pandúri na panský rozkaz hnali ich miesto povinných dvaapäťdesiat dní so záprahom alebo stoštyri dni bez záprahu robiť až raz toľko, ba i viacej.

- Ja som už dávno odobil svoje, - odvetil raz pokojne pandúrom krudymský poddaný Mišo Maťuka, ked' ho vyháňali na panské.

Mišo Maťuka bol pánovi i pandúrom už dávno tŕňom v oku. Bol chlap ako hora a silný, že do býka sa mohol pustiť holými păšťami. Robota mu v rukách len tak horala. Popri sedľačení si kde-tu aj zakolárlil, a tak ked' mu aj netieklo, aspoň kvapkalo. Usilovnosťou sa po rokoch zmohol na koňa. Tak sa mu splnila dávna túžba. Aj si opatroloval, šetril svojho sivku ani oko v hlave. Ak mal voz naložený ale-

bo ak hrkotal do kopca, radšej ho potískal, len aby si zašianal koníčka. Ani o ďbrok nebolo núdze. Koník musel byť vždy sýty, aj keby si gazda mal opasok priťahovať. No gazda netrel biedu a ani jeho rodina sa nemala čo ponosovať. Nekúpali sa v mlieku, ale vždy mali čo do úst, i háb nadostač. To stačilo, aby pán s pandúrmi na neho nazeral a ľudia mu závideli, lebo žobrák žobrákovi aj palicu zazávidí.

- Čo? Trúfaš si odporovať panskému rozkazu? - oboril sa pandúr na Miša Maťuka. - Splň svoju povinnosť!

- Ja som už splnil, - opakoval pokojne Mišo Maťuka. - Na panské ma volajú dozaista len omylem.

- Náš išpán sa nikdy nepomýli, - klal ho pandúr očami. - Podľa jeho rozkazu máš ešte odrobiť päť dní s koňom alebo desať dní bez neho. Poslúchni, ber sa na panské, lebo bude zle!

Nebolo inštancie, u ktorej by sa Mišo Maťuka mohol dovoliť spravodlivosti, preto poslúchol, hoci krv mu vrela. Zapihol milého sivku, zasekol zuby a šiel na panské. Ale ani tak nebolo dobre. Pandúri ho očiernili pred pánom: vraj len len že nevypovedal poslušnosť, robí s nechutou, šomre, repce, ba aj ostatných popudzuje.

- Teda sa búri a hucká sedľač! - pán sa div nezašiel od zlosti. - Ved' aj mu skrotím rebelantskú krv!

Dal si ho zavolať na majer vo Vreskovciach. Túto dedinu nazvali Vreskovcami vraj preto, že sa tam jednostaj ozýval vreskot sedliakov bitých na dereši.

Ked' Mišo Maťuka odobil piaty skrivodlivo vymeraný deň, ustanovil sa v majeri pred pánom.

- Tak počúvam, že sa ti nechce na panské, že sa búriš a buntošíš! - osopil sa na neho pán.

- Nech mi veľkomožný pán láskavo odpustí, ale to na mňa navraveli iba zli ľudia, ponížene si žmolili v rukách zamaštený širák. - Svoju povinnosť vždy som si splnil presne a včas, ba odobil som viacej dní než treba.

- Čo? Viacej než treba? A kto určuje, koňko má kto robiť? Ty, či ja?

Mišo Maťuka vedel, že o tom rozhoduje len pán, lebo sedliak nemá v krajinе slova, musí čušať a poslúchať. No vedel aj to, že o tom chcú rozhodovať až hen na cisárskom tróne; ale predsa pokorne povedal:

- Určuje to veľkomožný pán.

- Tak vedz, že si odobil toľko, kol'ko som určil, teda ani o deň viacej. A ty máš najmenej čo hundrať, ved' si sa zmohol aj na koňa, hotovú paripu!

- Hrdlačil som za dvoch-troch chlapov, veľkomožný pán. Nepoznal som rozdiel medzi dňom a nocou. Vo dne som sedľačil, furmančil, drel sa na panskom, v noci kolárcil.

- Aha, aha! Teda sa priznávaš, že si kolárcil. To je pre mňa veľká novinka!

A ktože ti to dovolil? Ved' ja mám dosť kolárov!

- Dovolil mi to išpán veľkomožného pána.

- Tak, dovolil. A kedyže?

- Pred dajakými desiatimi rokmi.

- Ak ti to išpán dovolil, v poriadku. Predlož mi však písomné potvrdenie.

- Nemám o tom nijaké písмо. A načo by mi aj bolo, ked' neviem čítať.

- Ale ja viem a pre mňa platí len to, čo je na písme, lebo slová uletia ako papier, a litery zostanú.

- Vie o tom každý, že išpán mi dovolil kolárciť. Hej, veľkomožný pán má kolárov, ale roboty toľko, že nestačia. Aj im je len vítané, že kde-tu vypomôžem. A hodne im pomáham. Zadarmo, len za to, že smiem aj remeselníčiť. Aj hentú bričku veľkomožného pána, čo stojí tam pri sypári, som ja spravil!

- Pekné od teba, ak je to pravda, lebo na tej bričke sa sedí ako v perine. No len mi predlož potvrdenie, že si remeselníčil s patričným dovolením, ináč ťa musím potrestať.

Mišo Maťuka nemohol predložiť nijaké písмо a nadarmo sa dovolával aj živých svedkov. Pán uznával len písмо.

- Nuž počuj, ty buntoš, - vynášal pán súd so zamračenou tvárou. - Bolo ti tak dobre, že si sa nevpratal do kože. Desať rokov si remeselníčil bez dovolenia a zadovážil si koňa. A nie žeby si mi bol býval povďačný, naopak: šomral si a búril si aj susedov, priateľov a známych. Vraj dnešné poriadky sa musia zmeniť, aj sa zmenia, lebo to chce Mária Terézia. Veľmi si sa previnil, no aby si videl, že máš dobrého pána, potrescom ťa za to všetko najmiernejším trestom: svojho koňa zaved' do mojich stajní a polepši sa, poslúchaj bez reptania! A kolárcine daj raz navždy pokoj!

- Čo? Odovzdať svojho sivku? - zhrozil sa Mišo Maťuka. Strašnejší trest a strata ho ani nemohli postihnúť. - Môjho sivku dostenete len cez mou mŕtvu.

- Hohó, toto je už otvorená vzbura! - zvolal pán a kývol pandúrom, aby sa hodili na odbojného sedliaka. - No, neboj sa, život ti ponechám. Škoda by bolo tvojej sily: živý prinášaš úžitok, mŕtvu by si bol nanič.

Mišo Maťuka bol silák, ale pol tucta pandúrov, čo aj horko-ťažko, napokon ho predsa zvalilo a priputnalo na dereš.

- Skrotím tvoju bujnú krv, - po-kračoval pán chladne. - Päťdesiat palíc! Ak sa neumúdriš, nabudúce dostaneš sto.

Miša Maťuku tíkol najmocnejší pandúr, ale ani najtvrdšie údery ho neboleli toľme ako strata milého sivka, jednej radosti jeho života. Radšej mu srdce mohli vytrhnúť z hrude. Trpel údery mlčky, so zaseknutými zubami, z pfs sa mu nevydral ani vzdych. No keď z dereša zočil, ako jeho sivka práve vedú do panských stajní, skríkol, ani čo by ho rezali. Sivko sa vzpíral. Čahali ho, tisli, a keby ho neboli ďal palicou pandúr, čo predtým tíkol Miša Maťuka, neboli by si s ním poradili. Takto ho o chvíľu navždy zhľtla panská stajňa.

„Bodaj si sa na koňa premenil a bodať ďa ukrutník tíkol, až by ti kosti prašťali!“ preklínal Miša Maťuka svojho pána v duchu a mal šťastie, že pán nehľadel naň. Z očí mu blčala taká nenávist, že pán by ho bol hned' dal dorúbať na smrť.

Mišo Maťuka sa ďažko dovliekol domov. Žena a syn ho nepoznávali. Z domu odišiel veselý, zhovorčívý, a vrátil sa sťa živá mŕtvola. Kto len naň pozrel, každému zamrel úsmev na tvári, zadrholo sa mu slovo v hrdle. Žena a syn sa nemohli dívať, ako smúti za svojím koníkom. I vybrali sa do kaštiela, že uprosia pána, aby sa zmloval nad svojím neštastným poddaným a vrátil mu koňa. Pán ich však nepripustil pred seba. Dal ich z kaštiela vyhnat.

- Bodaj si sa prepadol, človek bez srdca, - prekliala ho neštastná žena, hroziac pásťou na hrdý panský príbytok, - prepadol aj s celým svojím kaštieľom!

No jednako sa časom prihodili udalosti, čo do života Miša Maťuka a jeho rodu priniesli trocha radosti. Čičavský pán onedlho zomrel a jeho miesto zaujal nový ľudskejší zemepán Hadik. Aj na pyšný kaštieľ prišla pohroma. Zemetrasenie roku 1778 ho takmer zrovnaло so zemou, a divdivúci - dopomohlo Mišovi ku koňovi.

Bola to neobyčajná príhoda.

Za jasných večerov sa pri zrúcanine kaštieľa zjavoval ktovie skdial' - čierny kôň. Pobehoval tam ako besný, podkovami vykresával z kamenia iskry a erdžal tak šialene, že ho vraj počuli až k siedmej dedine. Bol to divý kôň, ku ktorému sa nik nehlásil.

- Kto ho chytí, nech si ho má, - dal rozchýriť nový čičavský pán, keď tajomný čierny kôň neprestal znepokojoval a už sa začali trúsiť všakové poverčivé reči.

Srdce Miša Maťuka poskočilo na ten chýr radost'ou.

- Toho koňa dostonem! - zvolal a už toho večera sa vydal na postriežku. Vi-del, že lapiť a skrotiť toho čerta nebude hračka, že tu treba chytiť do hrsti nielen rozum, ale aj silu. Vystriehol, že kôň pri-behúva topoľovým stromoradím. Jedného večera prišiel ta s dlhým povrazom. Spravil slučku a druhý koniec povrazu uviazal o topoľ. A potom skrytý za stromom stával tam večer čo večer so slučkou v rukách a číhal so zatajeným dychom. Kôň sa vše premihol pred ním ako blesk. Niekoľko ráz sa pokúsil hodiť mu slučku na krk, ale márne.

Jedného večera pretiahol cez cestu druhý povraz a uviazal ho o náprotivný topoľ vo výške konských pfs. Kôň narazil naň a zrútil sa ako kyjom ovalený. Zaraz bol na nohách, ale Miša Maťuka ho už zakosil. Kôň sa prudko trhol a znova sa zvalil. Tak vstával a padal, až kým sa vysilený nevystrel na ceste. Tu priskočil k nemu Miša Maťuka, aby ho zazubadlil.

- Už ďa mám pluha! - zvolal. Okolo neho sa zhfkla hŕba divákov, čo skrytý za topoľmi s obdivom sledovali výjav.

Keď sa koňovi vrátil dych, Mišo Maťuka skričal:

- Hajde!

Ale kôň sa ani nepohol. Nato ho pretiahol cepíkom. Kôň vyhodil kopytami, zafíkal, ale nevstal. Tu ho mlátil cepíkom ako raž, kým sa nepostavil na nohy. Kôň ledva obstál na trasl'avých nohách, no napokon predsa vykročil a dal sa viesť do stajne Miša Maťuka.

A od toho dňa sa ľudia mali čo čudovať. Nie tak nad tým, že Mišo Maťuka zase má koňa, lež skôr nad jeho ukrutnosťou. Kým kedysi svojho sivka rozmaznával, až si o ňom povrávali, že koň má radšej ako ženu alebo syna, vraníka teraz tak ďal kdečím, čo len popadol, že sa ľudia pohoršovali. Neraz mu dohovárali, že človek musí mať srdce aj k zvieratú. On na to len hodil rukou a koňa zavše vyobšival ako predtým.

- Vezmem ti koňa, ak ho neprestaneš katovať, - pohrozil mu pán, keď pán raz tak zbil vraníka, že sa naň pubúrení ľudia žalovali.

- Ach ved' to nie kôň, lež diabol! - tak sa ospravedlnil Mišo Maťuka. - Ak mi ho vezmete, veľkomožný pán, iba mi uľahčíte.

Pán mu ho nevzal, lebo sa odprvu vedenlo, že je to mrcha kôň. Ej, ale by mu ho bol vzal, ba dal ho ešte aj vyšľahať na dereši, keby bol vedel, prečo vlastne bije toho vraníka tak nemilosrdne...Prečo? To bolo jeho úzkostlivu chránené tajomstvo. Nevyzradil ho ani žene ani synovi, nikomu na šfom svete.

Až raz...

Raz večer sa Mišo Maťuka po ďalekej furmanke cestou domov zastavil s

prázdnym vozom na mýte medzi Benkovcami a Malou Domašou. Musel sa tam zastaviť, lebo to bola povinná štacia všetkých furmanov, či išli naplno, alebo naprázdno. Bola tam aj krčma, kde sa furmani mohli potúžiť, aj haláše, kde mohli aj s koňmi prenocovať.

Mišo Maťuka mal domov na skok, ale keď sa tak rumpel' za rumpľom potužoval a stretol sa známymi z blízkych i ďalekých krajov, veru sa neponáhlal.

- Mišo, sprav si s koňom poriadok, - oslovil ho zrazu novoprišly furman. - Tá potvora stojí v priečade naprieč a nie a nie sa pohnút. V maštali sa ešte nájde miesto a hŕba koní trčí pod holým nebom!

- Hned' správim poriadok, - vstal Mišo Maťuka spoza stola neobyčajne nahnevaný. - Len sa podte podívá!

Furmani sa vovalili za ním do stajne. Spurný kôň ich privítal nehybný ako socha a oči mu horeli nenávistou.

- Dobrý večer, veľkomožný pán! - vyceril na koňa zuby Mišo Maťuka, zdrapil bič opretý o stenu a švacol ho bičiskom z celej sily po zadku raz i druhý raz. Kôň poskočil, zafíkal, ale sa nepohol z miesta. Mišo Maťuka ho štuhol medzi rebrá, potom ho bil hlava - nehlava, pysk - nepysk, čo mu para stačila.

Mišo Maťuka sa už zadychčal, ale kôň sa nepohol. Stál ako kus železa, len z očí mu sršala zloba.

- Farto, Barkócy, farto! - zreval naň Mišo Maťuka nenávistne a tak ho tresol bičiskom, že sa zlomilo.

Furmani len vyuvaľovali oči.

- Nie je kôň ako kôň, - vyzradil im napokon svoje tajomstvo, - a toto vobec nie je kôň, lež nebohý čičavský pán v konškej podobe, preto ho tak tlčiem. A čo by som ho ako dotíkol, vždy sa mi vidí, že som mu dal ešte málo. Veľa som mu dlžen za seba i za našich, ktorých dal palicovať

Furmani až teraz pochopili, prečo Mišo Maťuka, čo onehdy bol by svojho sivka najradšej nosil na rukách, čierneho koňa viacej bije než kfmi.

- Farto, Barkócy! - zrúkol znova Mišo Maťuka, presvedčený, že v tom čiernom koňovi to vzdoruje krutý čičavský pán. - Nože mi pomôžte, ľudkovia moji!

Furmani si nedali dva razy povedať. Bičiská a palice len tak lietali v povetri. Kôň sa napokon obrátil pozdĺž priečady, pomkol sa k múru a zvalil sa do slamy, akoby ho zrazu boli všetky sily opustili.

- Tuším plače, - vravel jeden z furmanov, keď kôň vystrel na slamu aj hlavu a akosi smutno, bolestne zafíkal.

- Nech len plače, a bodaj by už raz zaplakali všetci páni, - vzdychoľ si udychčaný Mišo Maťuka. - My sme sa už dosť naplakali.

Na zasadani MS SSP v Krakove. Foto: J.Janiczko

KRAKOVSKÁ KRONIKA

Ked' 10. mimoriadny zjazd zvolil za predsedu Spolku prof. Jozefa Čongvu, stalo sa isté, že bude potrebný jeho sústavný styk so sídlom našej organizácie v Krakove. Dopsiať materskou miestnou skupinou J. Čongvu bolo Slezsko, so sídlom MS v Mikolowé, kde sa nemohol pravidelne zúčastňovať na všetkých schôdzach, medziiným aj v súvislosti s prácou na dvoch univerzitách. Preto sa rozhodol prestúpiť do Miestnej skupiny SSP v Krakove, ktorá ho na jednej z tohoročných schôdzí jednohlasne prijala do svojich radov. Uvítanie nového „krakovčana“ sa konalo sa slávnostnom zasadani tejto MS dňa 6. mája t.r. Milým prekvapením pre účastníkov zasadania bola aktívna účasť predsedu ÚV v koncerte na želanie, v ktorom sa predstavil aj ako znamenitý spevák s dokonalým hudobným sluchom a pekným hlasom. Dúfame, že členstvo v novej MS sa dá lepšie zosúladiť s prácou prof. J. Čongvu, v ktorej mu želáme veľa úspechov.

J.M.B.

NA MARGO SPOMIENOK BELIANSKEHO FARÁRA

Ked' som dostal vlane októbrové číslo Života, veľmi som sa mu potešíl, ked' som v ňom našiel prvú časť spomienok nášho bývalého farára, dekanu Františka Móša. Vedel som sice, že vyšli v tlači už roku 1944, ale nepoznal som ich titul - Roky 1918-1939 na severnom Spiši, a nemohol som sa k nim nijako dostať. Preto som so záujmom očakával každé číslo Života, ktorý ich začal publikovať na pokračovanie. Spomienky ma zaujímali tým viac, že ako Bel'an som mnohé z opisovaných udalostí osobne poznal a zažil. Ako čitatelia už vedia, spomienky sa končia na roku 1939. Preto dnes by som chcel aspoň stručne dopísat' ich poslednú kapitolu, týkajúcu sa d'alších osudov nášho farára Františka Móša.

O jeho pastoračnej činnosti v rokoch druhej svetovej vojny nebudem písat', lebo v tom čase sa u nás nič zvláštne neudialo, čo by sa priamo týkalo nášho pána farára. Až po skončení vojny roku 1945, ked' nás opäť prijiali k Poľsku, čakala kňaza Františka Móša trnáta cesta, plná príkoria a utrpenia.

Bolo to v polovici novembra 1945, ked' sa po Novej Belej ako blesk rozletela správa, že do obce prišla milícia, alebo skôr bezpečnosť, uväzniť nášho milovaného farára, snáď jediného slovenského kňaza, ktorý po skončení vojny zostal na Spiši. Všetkých nás táto zvest omráčila. Neprešlo však ani pol hodiny, ked' sa pri fare zbehla skoro celá dedina. Skutočne stálo tam veľké nákladné auto a pred farskou bránou po zube ozbrojená stráž. Ľudia začali šomrať a o chvíľu na ozbrojencov aj nahlas kričať, prečo chcú vziať kňaza, ktorý nikomu nič neurobil. Proti namiereným zbraniam sa, žiaľ, nedalo nič robiť.

Stáli sme dlho pred farou, kde medzitým d'alší príslušníci bezpečnosti robili prísnu prehliadku. Poprehadzovali všetko a brali čo tam bolo, až miestnosti zostali prázdne. Po niekoľkých hodinách vyviedli kňaza Móša von a posadili ho na vrch naloženého auta, samozrejme v sprievode ozbrojených príslušníkov. Dodnes mám pred očami obraz, ked' auto prudko vyštartovalo a začalo na našej hrboľatej ceste podskakováť. Nebyť toho, že sa pán farár pohotovo pridržal bočnej dosky, bol by vypadol z auta, ktoré odišlo smerom na Nový Targ a ďalej do Krakova. Viezli ho pod nasadenými bodákmami ako nejakého zločinca.

Ľudia ešte dlho stáli a nadávali na bezpečnosť. Spomínali tiež nášho duchovného otca, jeho skromnosť, láskavosť a dobrotu, ktorého životným krédom bolo slúžiť Bohu a ľudom. Pomohol každému, kto jeho pomoc potreboval. Ked' iní kňazi v medzivojnoveom období brali za pohreb či sobáš aj sto zlotých, za čo sa dalo kúpiť dobrú kravu, František Móš bral dva, nanajvýš päť zlotých a nezriedka odbavoval bohoslužbu zadarmo. Pamätám sa, že ked' sa jednej chudobnej rodine utopilo dieťa, farár odbavil pohreb zadarmo. Jeho otcovi povedal: - Kúp za to niečo deťom, aby mali čo jest'.

Bezpečnosť teda zobraza Františka Móša a vyviezla do Krakova, kde ho zavrela v

známom väzení Montelupich. Sedel tam biedny celé mesiace, bezmála rok. Môžeme si predstaviť, aké príkoria tam zažil, kol'ko vytrpel, kým ho konečne prepustili na slobodu. Tu musíme poznamenať, že ked' F. Móša uväznili, v Novej Belej zostala jeho matka, vyše 80-ročná stareňka, ktorú jej syn opatrolal. Teraz zostala sama, opustená, bez existenčných prostriedkov. Zlutovala sa nad ňou Júlia Brirová, matka dnešného krajančího činiteľa Jozefa Briju, a vzala ju k sebe. Ináč by chuderka od hladu zahynula.

Hned' po zatknutí Františka Móša cirkevná vrchnosť dosadila do Novej Belej poľského farára, rehoľného kňaza Józefa Kwaśného, ktorý sa od prvej chvíle ukázal ako zarytý nepriateľ všetkého, čo je slovenské. Hned' po príchode zval všetkých farníkov a oznámil, že odteraz sa v kostole bude spievať len po poľsky. Tak sa aj stalo. Beťania tentoraz poslúchli v presvedčení, že nový kňaz po čase svoj postoj zmení. Veľmi sa však mylili.

Väzenie Františka Móša nezlomilo. Ked' ho konečne prepustili, vrátil sa do Novej Belej sice vychudnutý a bledý, ale tak ako predtým plný láskavosti a ochoty slúžiť Bohu a pomáhať ľuďom. Beťania s veľkou radosťou víťali svojho duchovného otca, že sa šťastivo vrátil k svojim farníkom. Ich radosť bola, žiaľ, krátka. Na druhý deň totiž išiel do kostola, lebo ho farníci prosili, aby ich vyspovedal. Počas spovede však vošiel do kostola nový farár Kwaśny. Ked' zbadal v spovednici kňaza Móša, podišiel k nemu a pred všetkými, čo tam boli, sa ostrým hlasom naňho oboril, že kriminálnici nesmú spovedať. Skrátka drzo a brutálne ho vyhnal von. Kňaz Móš ako pobožný a kultúrny človek pokojne vyšiel z kostola. Nikdy sa už doň nemohol vrátiť. Dodnes nemôžem pochopiť, ako môže kňaz hľasajúci zásady kresťanskej lásky k bližnemu urobiť také niečo druhému kňazovi.

Samozrejme v takejto situácii nemohol František Móš zostať v Novej Belej. Odišiel na Slovensko a stal sa farárom vo Veľkej Frankovej. Pomohli mu v tom naši krajania a aktivisti Spolku Slovákov v Poľsku - Jozef Bria, ako aj Ján Jerdonek, ktorý žiaľ už dvadsať rokov nežije. Oni tiež zaviezli vozom Františka Móša na nové pôsobisko. Jeho staručká matka zostala v Novej Belej. Ked' zomrela, jej syn - kňaz nemohol prísť ani na pohreb, lebo ho úrady ako „personu non grata“ do Poľska nepustili.

František Móš pôsobil vo Veľkej Frankovej až do smrti. Zomrel 12. septembra 1971, v 80. roku svojho života a 57. roku kňazskej činnosti. Skončila sa jeho pozemská púť, naplnená obetavou dušpastierskou prácou, ťažkým utrpením, ale i láskou, verenosťou a oddanostou svojmu milovanému slovenskému i spišskému ľudu. Nech odpočíva v pokoji!

JÁN FRANKOVIČ

EŠTE RAZ O ŠKOLÁCH

Hovorí sa, že človek si dobré veci pamätá dlho, ale zlé ešte dlhšie. Neraz sa zamýšľam nad slovenským školstvom na Spiši a Orave v povojskowych rokoch, ktoré má za sebou aj pekné chvíle, plné rozkvetu, ale aj roky ľažké, nepriaznivé pre našu materčinu. Začiatok bol neistý. Po vojne opäťovne pripojení k Poľsku, nemali sme nič, ani svoju organizáciu, ani školy, len pevné národné povedomie. Až po podpísaní zmluvy o priateľstve a vzájomnej pomoci medzi Poľskom a vtedajším Česko-Slovenskom v marci 1947 nastal obrat a čoskoro ako huby po daždi vznikli vo všetkých našich obciach slovenské školy, ktoré navštěvovali všetky krajanské deti. Bolože to radosti, keď k nám prišli učitelia zo Slovenska a popri vyučovaní sa pustili i do nacvičovania súborov a divadelných krúžkov a vôbec rozhýbania slovenského kultúrneho života na Spiši a Orave.

Ziaľ, netrvalo to príliš dlho. Ešte ani nevypršala spomínaná zmluva, keď sa nad našim školstvom začali hromadiť čierne mraky. Začali proti nemu rôzne presvedčovacie akcie a iné opatrenia, až napokon, kdesi v polovici šesťdesiatych rokoch, štát slovenské školstvo zruší (okrem Jablonky a Novej Belej). Podobne bolo so slovenským lycem v Jablonke, otvoreným roku 1951. Bol to najťažší úder zasadnený našej menšine, z ktorého sa podnes nemôžeme spamätať. Je zaujímavé, že národnostná politika v Česko-Slovensku nebola voči menšinám tak krutá. Tam národnostné školstvo, vtom aj poľské, zostało, nehovoriac o iných formách pomoci štátu menšinám.

Po zrušení slovenských škôl bolo - ako vieme - v jednotlivých obciach zavedené vyučovanie slovenčiny ako dodatočného, nepovinného predmetu. To všetko spôsobilo, že nám počet žiakov navštěvujúcich hodiny slovenčiny klesol na minimum, ba postupne ubúdali i školy, kde sa slovenčina vyučovala. Odvtedy vlastne táto vyučba živorí. Že sa nemohla rozvíjať, prispeli k tomu i ďalšie nepriaznivé okolnosti.

Treba podotknúť, že školské orgány po zrušení slovenských škôl nevyvinuli žiadne opatrenia prospievajúce vyučbe slovenského jazyka, nezabezpečovali plne jej potreby, ani riadne nekontrolovali jej priebeh a nevŕšimali si vztah k slovenčine vládnúci na školách. Do vedenia škol boli dosadení riaditelia, z ktorých väčšina robila všetko pre zrušenie slovenskej vyučby, čo sa im vo viacerých obciach aj podarilo. A keď niekde učil krajanský učiteľ, nemohol sa angažovať v opodstatnenej obave pred perzekúciou. Celé roky, ba desaťročia, chýbali na školách učebnice slovenčiny a iné pomôcky, čo malo taktiež negatívny vplyv na rozvoj tejto vyučby.

Samořejme ani my sami nie sme bez viny. Viacerí krajanskí rodičia sa dosť ľahko dali zatrašiť, a v obave pred prenasledovaním detí, prestali ich posielat' na slovenský

Záber z konferencie. Pri prejave PhDr. O. Sabolová z UPJŠ v Prešove

jazyk. Iní vôbec akosi zláhostajneli k vyučovaniu materčiny a zabudli i na národnú výchovu detí. Máme sice niekoľko obcí, kde výbory miestnych skupín SSP dbali o slovenskú vyučbu a dnes žnú úspechy. Avšak vo väčšine MS výbory, ale i rodičia, neprevádzili náležitú aktivitu, a dnes tam - ako som už spomenul - slovenčina živorí, bud' vôbec zanikla.

Padol totalitný režim, máme demokraciu, zmenili sa pomery. Myslím si, že aj vo vyučovaní slovenčiny by sa niečo malo zmeniť, aj keď v niektorých školách nadálej pretrváva vztah k našej materčine z čias totality. Netreba sa však ničoho obávať. Tie časy sú už za nami. Urobme spoločne všetko a vyvíjme úsilie - výbory i rodičia - aby sa slovenská vyučba pohla dopredu. Tak, ako povedal Ľudovít Štúr: Naspať cesta nemožná, vždy napred sa ísť musí.

A.B.

J. Ropská a kol. - Recepcia tvorby Jozefa Cígera - Hronského v Poľsku. Konferenciu zavíšil referát prof. Jána Sabola z Prešova pod názvom Jozef Cíger-Hronský - Majster skice a jej kolorovania. Je nepochybne, že konferencia významne prispeala k osvetleniu tvorby a činnosti tohto v totalitnom systéme zamlčovaného slovenského emigračného spisovateľa a politika.

Na záver sa účastníci konferencie stretli na spoločenskom posedení v klube Slowianka Collegium Paderevanum, kde pravdaže nemohol chýbať spev a hudba. Aj tu sa zaskvel ako harmonikár a spevák prof. J. Sabol z Prešova.

Veľké podčakovanie pre dobrú organizáciu konferencie patrí aj lektorku slovenského jazyka dr. Anite Krčovej. Poznamajme, že v súčasnosti na slovakistike v Krakove študuje 40 študentov. (jp)

PAMIATKE J.C. HRONSKÉHO

Vo februári t.r. sme si pripomenuli 100. výročie narodenia významného slovenského spisovateľa, politika a národovca Jozefa Cígera - Hronského. Pri tejto príležitosti študenti Ústavu slovanskej filológie Jagellovskej univerzity v Krakove pripravili koncom apríla zaujímavú vedeckú konferenciu pod názvom *Tvorba Jozefa Cígera - Hronského a rozvojové tendencie slovenskej literatúry*.

Konferenciu otvoril vedúci Katedry slovakistiky JU prof. Z. Niedziela, ktorý privítal zhromaždených, medzi nimi aj hostí zo Slovenska. Ako prvá sa predstavila dr. O. Sabolová z univerzity P.J. Šafárika v Prešove, ktorá predniesla referát Kompozičné osobnosti Hronského próz. Hodnotné príspevky predniesli i študenti: B. Kužmová - Človek milión, čiže Jozef Mak; M. Nuszkiewiczová - M. Tomicová - Funkcia grotesky v románe Pisár Gráč; W. Książek - Novátorstvo Hronského novelistiky; A. Ziolková - Hronského tvorba na emigrácii; M. Sudolová - Hronského portrét z pera A. Matušku;

S Ú Č A Ž

Miestny odbor Matice slovenskej v Kežmarku je spoluorganizátorom III. ročníka celoslovenskej detskej ekumenickej súťaže v písaní náboženskej poézie a prózy. Tejto súťaže sa môžu zúčastiť deti od 8 do 14 rokov, ak píšu v náboženskom duchu. Môžu byť akéhokoľvek vierovyznania. Svoje práce - a to 3 básničky alebo 1 próza - môžu poslat' do 1. septembra 1996 na adresu:

Miestny odbor Matice slovenskej
dr. Nora Baráthová
Hlavné námestie 96
060 01 KEŽMAROK
Slovensko

Prípadní víťazi budú pozvaní do Kežmarku na 18. október, keď sa uskutoční slávnostné vyhlásenie výsledkov súťaže a program, na ktorom okrem víťazov vystúpia aj známi slovenskí autori náboženskej literatúry.

Boli by sme radi, keby sa tejto súťaže zúčastnila aj naša krajanská mládež zo Spiša, Oravy a iných stredísk. Súťaže sa môžu zúčastiť aj ostatné deti zo Spiša a Oravy, píšuce v poľskom jazyku.

REDAKCIÁ

JÁN FRANKOVIČ NEŽIE

18. apríla 1996 nás nečakane navždy opustil aktívny člen nášho Spolku, kraján JÁN FRANKOVIČ z Novej Belej. Odišiel od nás statčný človek, vždy plný optimizmu a obetavosti nielen v krajanskom hnutí, ale aj v činnosti v prospech svojej rodnej obce.

Narodil sa 12. apríla 1921 v slovenskej roľníckej rodine. Už od najmladších rokov musel ťažko pracovať na rodičovskom gázdovstve. Bol veľmi nadaný, no vtedajšie pomery mu nedovolili ďalej študovať. V roku 1955 odišiel pracovať na vtedajší Okresný úrad v Novom Targu, kde časom postúpil do funkcie tajomníka OÚ. V tejto funkcií zotrval takmer 18 rokov, až do odchodu na zaslúžený dôchodok. Ako neraz spomínal, na svojom pôsobisku musel často riešiť priam-

neriešiteľné otázky a problémy. Nikdy však nezabúdal na svoju rodnu obec a vôle Spiš. Kde sa len dalo, pomáhal. Medziďom aj jeho zásluhou sa podarilo vyasfaltovať cesty spájajúce Novú Belú s Durštinom, Bialkou a Łopusznou. V roku 1965 práve pričinením nebohého Jána Frankoviča mohli Novobel'ania pristúpiť k výstavbe miestnej základnej školy, ktorou sa dodnes pýšia.

Mnohí naši čitelia poznajú zosnulého ako neúnavného dopisovateľa a spolupracovníka Života. Na stránkach nášho časopisu publikoval J. Frankovič množstvo zaujímavých článkov i polemík, v ktorých často obhajoval Slovákov v Poľsku. Nebolo roka, aby sa nezúčastnil tradičnej porady Života. Bol viačasobným laureátom sút'aže o Zlaté pero. Mnohokrát tiež reprezentoval Novú Belú na celoštátnych zjazdoch Spolku Slovákov v Poľsku. Bol členom MO MS, Spolku sv. Vojtech a miestneho ha-

sičského zboru. Za svoju obetavosť v krajankej činnosti bol vyznamenaný medailou Za zásluhy pre KSSČaS.

Pohreb zosnulého 75-ročného krajana Jána Frankoviča sa konal 21. apríla na miestnom cintoríne v Novej Belej. Na jeho poslednej ceste ho popri rodine sprevádzali aj členovia Ústredného výboru SSP, OV, redakcie Života, poslanci miestnej samosprávy, učitelia, požiarinci a veľký počet Novobel'anov. V mene Spolku SSP sa so zosnulým rozlúčil predseda OV SSP na Spiši Anton Pivovarčík a Andrej Skupin.

Odišiel od nás vzorný a obetavý kraján. Jeho meno navždy zostane na našich spomienkach. Rodine zosnulého vyjadrujeme hlbokú sústrast'.

**ÚV, OV a MS SSP
v Novej Belej
a Redakcia Života**

Rozlúčka s J. Frankovičom na belianskom cintoríne. Foto: J. P.

KRÁTKO ZO SPIŠA

Krempašania sa pripravujú k celkovej úprave svojho cintorína. Majú zväčšiť vchodovú bránu a zaviesť niekoľko chodníčkov. Vo východnej časti cintorína, kde sa zachovalo niekoľko vyše 100-ročných slovenských náhrobkov sa opäť začne pochovávať. Dúfame, v čom nás uistil aj miestny farár J. Wieczorek, že slovenské náhrobky nebudú zničené.

Nakrúcanie filmu na tribšskom moste

V poslednú aprílovú nedeľu sme pri tribšskom moste mohli zacítiť atmosféru 2. sv. vojny. Totiž poľskí a kanadskí filmári tam natáčali epizódu z rokov 1939-45 pre film Children from elsewhere (Deti odnokial'). Ako povedal našej redakcii kanadský režisér Jean Beaudin, námetom filmu sú osudy jednej krakovskej rodiny, ktorá bola po vypuknutí vojny nútená ujsť z Krakova. Jej prechod cez hranicu nakrúcali práve pri tribšskom moste. Ešte nevedno, kedy bude

film hotový a kedy si ho budeme môcť pozrieť v televizii.

Najvyšším požiaríckym vyznamenaním - Zlatým orlom, bol nedávno vyznamenaný kraján František Chalupka, predseda Hasičského zboru v Novej Belej. Srdečne blahoželáme.

Koncom apríla bola prerušená výučba slovenčiny v Kacvíne. Dôvodom bol odchod učiteľky slovenčiny na materskú dovolenkú. Po takmer dvoch týždňoch „prázdnin“ škola dočasne zamestnala (po intervencii Obvodného výboru SSP na Spiši) učiteľku v dôchodku Máriu Bogacku.

Ako sa dozvedáme, d'alšou spiškou obcou budujúcou kanalizáciu budú Krempachy. V súčasnosti sa pripravuje jej dokumentácia.

Na pozvanie školskej správy a MO MS v Liptovskom Mikuláši, ako aj MO MS v Závažnej Porube, koncom marca Slovensko navštívilo 40 detí z Novej Belej. Počas

Z KALENDÁRA NA JÚN

Jún je pre majiteľov zeleninových záhradok jedným z najnáročnejších mesiacov medzičinným preto, že je obdobím aj zberu, aj výsevu, nehovoriac o stálom ošetrovaní rastlín. Starostliví pestovatelia, ktorí vytvorili rastlinám dobré podmienky pre rast, už zberajú skorú zeleninu - šalát, red'kovku, kaleráb a neskôr aj karfiol a kapustu. Po zbere akejkoľvek kapustovej zeleniny treba jej korene vytrhať a vyviezť mimo záhradky. Keď sú už po zbere záhončeky vyčistené, môžeme na nich opäť sadieť predstavané priesady alebo siť tie isté odrody rastlín, ktoré sme zberali. V júni môžeme tiež pokračovať vo výseve iných druhov zeleniny pre jesenný zber, napr. karotky, fazuľky, cukrovnej kukurice, hrášku a neskôr hlúbovej zeleniny.

Väčšina zeleniny je v tomto mesiaci v štádiu hlavného rastu, preto ju treba systematicky zaliavať. Zalievame priemerne raz do týždňa, pričom treba dbať, aby voda prenikla do hlbky 15-20 cm. Dobre je zalievanie spojiť s hnojivou závlahou (vhodný je napr. zriedený a vykasený hydinový trus). Zeleninu s dlhším obdobím rodivosti, napr. plodovú, možno prihnojovať aj kombinovanými hnojivami.

Samozrejme rastliny v tomto mesiaci treba sústavne ošetrovať. Najdôležitejší je boj s burinou, ktorej sa práve v tomto období veľmi darí. Preto zeleninu okopávame kým je ešte malá, aby jej burina neodčerpávala živiny. Všimli sme si, že už viaceri záhradkári si zriaďili malé fóliovníky. V júni býva v nich často vysoká teplota, preto ich treba pravidelne venovať.

V júni sa zapaľuje a v nižších polohách aj dozrieva väčšina sort čerešní, ktoré však často postihuje červivost, spôsobená vrtuľou čerešňovou. Preto v čase zapaľovania, keď je nálet vrtule, treba čerešne strieckať dvakrát po sebe, s odstupom 7-10 dní. V tomto mesiaci

striekame tiež jablone proti červivosti, žravému i cicavému hmyzu, chrustavosti, múčnatke jabloňovej a iným škodcom.

Koncom mesiaca, postupne podľa dozrievania, oberáme včasné odrody ovocia, najmä čerešní. Zároveň na mladých stromčekoch uplatňujeme letný rez (odstraňovanie konkurenčných a vôbec neperspektívnych letorastov, vlkov, výrastkov na kmeňoch, odnoží a pod.). Ošetrujeme preštepené stromy (o.i. vyviazaním letorastov k oporným paličkám), kontrolujeme uvádzací materiál a keď zistíme, že sa rezáva, uvoľníme ho. V tomto mesiaci dochádza k opadu malých plodov. Netreba sa tým znešokovať. Naopak, na stromoch s bohatou násadou sami dodatočne pretrhávame plody. Tvarované stromy si to priam vyžadujú. Prebierku násady plodov možno zosúladiť s letným rezom, lebo ten sa dá robiť až do konca augusta.

Starostliví záhradníci venujú veľa pozornosti kyppreniu pôdy pod stromami (čím sa šetri vлага) a ničeniu burin. V tomto teplom období stromy potrebujú veľa vody a výživných látok, preto ich treba výdatne zaliavať. Začínať treba najmä zákrpkové stromy na typových podpńikoch, ktoré najviac trpia sušom, lebo majú plytkú korečkovú sústavu.

Jún je obdobím, keď chovatelia hydiny podšklbávajú neskoršie vyliahnuté húsatá, prípadne dospelé husi. Pred podšklbaním by husi - po ich vykúpaní - nemali mať niekoľko hodín prístup ku krmivu, aby sa im vyprázdnilo črevo. Hoci jún je teplý mesiac, treba podšklbané husi aspoň týždeň chrániť pred prudkým daždom a studeným vetrom a súčasne lepšie kŕmiť, najmä krmivami s vyšším obsahom dusíkatých látok a tukov (ovos, pokrájané kapustové či karfiolové listy a pod.). Pri podšklbávaní treba perie a páperie dávať osobitne. Držíme ho v suchom, dobre vetranom a

chránenom prostredí (dobre je občas ho ponatriasať).

Jún je v našej oblasti najprodukívnejším včelárskym obdobím. Včelstvá sú na vrchole rozvoja. Na poliach kvitnú lúčne rastliny a d'atel'oviny, zo stromov najmä agát. Vrcholí hlavná znáška, je to teda aj čas vytáčania medu. Možno ho vytáčať len čo z buniek plástu držaného vo vodorovnej polohe med nevyprskne, ak päťou pravej ruky udrieme na päť ľavej ruky, v ktorej plášt držíme.

Pri odoberaní medových plástov na vytáčanie kontrolujeme aj plodisko. Po prvé preto, aby sme zistili množstvo medu vo vencoch plodových plástov a takto určili množstvo medu na vytáčanie (včelstvu treba ponechať aspoň 3 kg medu). Po druhé preto, aby sme zistili prípadné príznaky hniloby bud' moru včielieho plodu. Treba tiež zistíť, či včelstvo má otvorené, alebo už zavieckované materské bunky. Teraz je totiž čas, aby sme připadné materské bunky stavené včelstvom pre tzv. „tichú výmenu matky“ účelne využili. Staršie matky sa totiž výdatným plodovaním, vzniknutým bohatým prílivom nektáru natol'ko vysilili, že včely sa ich snažia nahradí novými mladými matkami. Pamätajme, že matky z tichej výmeny kvalitných včelstiev sú veľmi vhodné na zakladanie zásobných včelstiev. Takéto matky možno použiť na výmenu matiek slabých včelstiev, alebo ako zásobné pre prípad bezmatkovosti z jari.

Aj v júni treba dbať na tlmenie rojového pudu včelstiev. Prejavuje sa naplno vtedy, keď nastane znášková medzera. Včelári sa proti tomu bránia kočovaním a prevážaním včelstiev k bohatším zdrojom nektáru. Výdatná znáška obráti pozornosť včiel na jeho zber, takže obyčajne upustí od rojenia. Počas znášky sa treba staráť o to, aby včelstvo malo vždy dost miesta na ukladanie nektáru. Keď treba, malo by sa nadstaviť druhý medník, alebo vybrať plné plasty medu, preložiť ich do slabších včelstiev a do silného vložiť prázdne plasty. Znášku treba totiž všemožne využiť. (js)

trojdňovej exkurzie deti spolu s učiteľmi navštívili viaceré pamätné miesta a historické pamiatky liptovského regiónu. V mene MO MS v Novej Belej d'akujeme pozývajúcim, v tom zvlášť predsedníčke MO MS v Závažnej Porube dr. Soni Baraňovej za prípravu zájazdu pre krajanské deti.

V nedeľu 5. mája sa v Repiskách-Grocholovom Potoku konala posviacká zástavy tamojších požiarnikov. Slávnosti sa zúčastnili o.i. kpt A. Kowalcze a kpt. J. Galica z Oblastného veliteľstva DHZ v Zako-panom. Bol prítomný aj bukovinský vojt F. Jeziernczak a gminný pokladník L. Rzepka a samozrejme nechýbali ani dobrovoľné hasičské zbyry z okolitých spišských a podhlianských dedín. (jp)

Nástup mladých repišských požiarnikov

NA ROZLÚČKU

Pán Ježiš vychádza s učeníkmi na Olivovú horu a vtáčiky letia na všetky strany po najkrajšie darčeky.

Pán Ježiš stojí s učeníkmi na Olivovej hore a zo všetkých strán k nemu letia vtáčiky a kladú mu k nohám najkrajšie dary. Niektoré vtáčiky nesú ligotavé mušky, niektoré zase chrobáčiky, iné prinášajú ryby, iné kvietky, ďalšie zlaté zrnká, diamanty.

Pán Ježiš sa vďačne usmieva nad každým darom a obzera sa, či sa už vrátili všetky vtáčatá.

- Ešte slávika nieto, - šteboce lastovička,
- ešte slávik chýba!

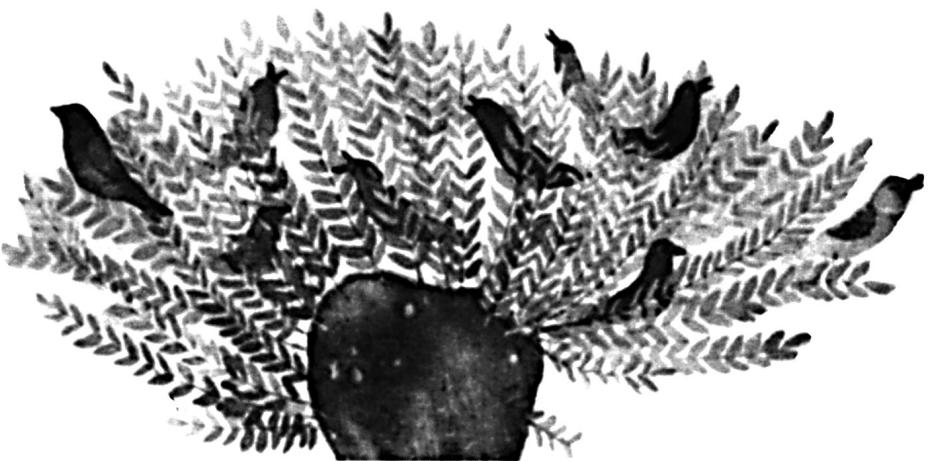
Konečne letí aj slávik a v zobáčiku sa mu červenie ružový lupienok.

- Prečo si sa tak oneskoril? - pýta sa Pán Ježiš. - Ach, odpust', Pane, - Šveholí slávik, - hľadal som dar, čo by ťa najväčšmi potesnil!

- A čože mi teda nesieš do daru?

- Ružový lupienok a na ňom slzu kajúceho syna, ktorý ublížil matke a potom oplakával svoj hriech. Plakal v záhrade, slzy mu padali na ruže, nuž som odtrhol lupienok s jeho slzou a jeho slza žiaľ u a l'utosti, to je môj dar!

- Vďaka ti, slávičiek, ty si mi doniesol najkrajší, najmilší dar! Preto maj najkrajší hlas medzi vtákmi a svojím krásnym spevom vždy pripomínaj l'ud'om, že Pánu Bohu

nie je nič také milé ako slzy l'utosti, ked' hriešnik plače nad vlastnými hriechmi!

Tu Pán Ježiš prikázal apoštolom, aby šli do celého sveta krstíť l'udí a učiť ich, čo majú veriť a čo robiť, aby prišli do neba. Tu sa Pán Ježiš rozlúčil s učeníkmi a začal sa dvíhať k nebesám.

A všetci, ktorí boli na Olivovej hore, so žiaľom hľadeli za ním, ako keby si chceli navždy vlačiť do pamäti jeho milovanú tvár a všetky vtáčiky, čo boli na Olivovej hore, ho obletovali a prespevovali mu najkrajšie piesne, kym ho len nezakryl biely oblak, kym sa len nevrátil k svojmu Otcovi nebeskému domov, do neba.

MAROŠ MADAČOV

ŽERIAV A VOLAVKA

Zili si pri veľkom močiari žeriav a volavka. Postavili si každý na opačnom konci chalúpku. Lenže oboch trápila samota, a tak sa žeriav raz, ked' mu bolo otupno rozhodol, že pôjde k volavke na vohľady. Cap-t'ap, prešiel kusisko po machu, preletel nad horou a zletel rovno do dvorca, kde bývala volavka".

„Dobrého zdravia ti prajem volavka!"

„Vitaj, žeriaiv!"

„Prišiel som, volavka, lebo mi je clivo samému. Všetky kúty na mňa vrčia. Nuž nebudem vykladať veľa, ale sa ťa úprimne spýtam, či pôjdeš za mňa."

„Kto by si to len bol pomyslel!" zhikla volavka. „Nuž ani ja nebudem vykladať veľa, ale úprimne odpoviem, že za teba nepôjdem. Máš dlhé nohy, perie krátke, nie si ty súci ženu žiť. Chod', skade si prišiel."

Zahanbený žeriav vybehol do hory, preletel nad machom a zletel rovno do svojho domca. Po čase bolo zasa volavke clivo, l'utovala, že odpravila žeriaava, povedala si: „Pôjdem a odprosim ho." Nuž vybrala sa za ním na druhý koniec močiara. Prebehla i preletela kusisko cesty, ale napokon zastala rovno pred žeriaiovom dvorcí.

„Dobrého zdravia ti prajem, žeriaiv!"

„Vitaj, volavka!"

„Nebudem vykladať veľa, žeriav, prišla som ti povedať, že mi je l'uto, ked' som ti tak mrzko odvrkla. Ak naozaj chceš, vezmi si ma za ženu."

„Jaj, volavka, veru si ty dobre spravila, že si za mňa nešla. Ženíť sa ja nebudem. povedz, načo by mi bola daromná jazyčnica? Len ty chod', skade si prišla."

Vybehlá zahanbená volavka zo žeriaiovoho dvorca a zakričala naostatok: „Len si neved' tak pyšno!" a potom prešla kusisko cesty po machu, preletela nad horou a vrátila sa domov. Zavrela bránu na závoru, sadla si a ovesila hlavu.

Žeriaivo medzitým prišlo l'uto, že si nevzal úbohú volavku, ked' ho prišla pekne odprosiť a vybral sa znova za ňou.

Takto potom chodili celý život jeden k druhému na pytačky, ale svadbu nevystrojili.

Bieloruská rozprávka

Išiel Macek do Malacek ...

[Allegretto meno mosso] P. Izák, 1889, Malacky, *) Prešporská stolica

Išiel Macek do Malacek
šošovičku mláčic,
cepy sa mu polámalí,
musel sa on vráčic.

Hej, Macejko, Macejko -ko-ko-ko-ko,
zahraj mi na cenko-ko-ko-ko-ko,
na tú cenkú strunu-nu-nu-nu-nu-nu,
však ty už vieš, tú onú-nu-nu-nu-nu.

VESELO SO ŽIVOTOM

- Betka, čo by si robila, keby si sa v lese stratila? - pýta sa Jožko.
- Išla by som si domov pre kompas.

Šesťročný Miško je rozčarovaný, pretože nerozumie, čo mu hovorí jeho braček a obracia sa na matku s otázkou:

- A si si istá, že nie je Talian?

Jožko sa pýta otca:

- Je to pravda, že pštrosi strkajú hlavy do piesku?
- Je.
- A nezabudnú, kde ich schovali?

Návšteva obdivuje synáčka domácej panej:

- Ešte je iba taký maličký a už číta noviny?
- Kdeže! On len lúšti krízovku.

Príde chlapec do trafiky a hovorí:

- Prosím si škatuľku cigaret pre otca. Máte

- mi vydať zo sto korún?
- A kde máš tých sto korún?
- Tie vám ocko dá na výplatu.

Pýta sa malá Veronika:

- Kto to bola slúžka?
- To bolo dievča alebo žena, ktorá všetko robila u páнов: prala, upratovala, varila...
- A teraz sa jej hovorí babička, že?

Tým tá čiara,
čím čarara,
tým tá čiara,
čím čarara.

JOZEF JAKUBOVEC

ORECHOVÉ KRUPOBITIE

Veríte či neveríte,
u nás bolo krupobitie!

Ked' skončilo, vraví tato:
„Pod'me, deti, pozriť na to!

Vrhnite sa na košíky,
bežte ako tátosíky.

Načo by sme kupovali?
Zaplníme pol povaly.

orieškami zdravými,
klopkadlami sladkými."

MALUJTE S NAMI

Vašou dnešnou úlohou bude obrázok pekne stváriť. Nakrajšie maľby odmeníme slovenskými knihami.

Z najkrajších malieb predošlého čísla časopisu sme vyžrebovali tradične troch výhercov. Sú to: Bartolomej Surma z Krempáč, Marta Šoltisová z Vyšných Lápš a Tadeusz Nowak z Lodže.

NAJVYTRVALEJŠIA

Kedysi bol pretekársky šport záležitosťou predovšetkým mužov. Postupne sa však v športovom zápolení začali predsaďovať aj ženy. Dnes už prakticky nict disciplíny, v ktorej by ženy nevystupovali. Vidíme ich dokonca v takých odvetviach (ako napr. pästiarstvo), o ktorých sa dodnes diskutuje, že sa pre predstaviteľky nežného pohlavia nehodia, medziiným z estetických dôvodov. Ale nielen.

Podobne bolo s behmi na dlhých tratiach, najmä maratónmi, ktoré mnohí ešte aj dnes považujú za príliš obtiažné pre ženský organizmus. Ved' prebehnúť v rýchлом tempe 42 km a 195 m nie je ľahké ani pre mužov. Ale kdesi v šesdesiatych rokoch si aj ženské maratóny získali domovské právo. V súčasnosti k najúspešnejším maratónkyniam patrí Nemka Uta Pippigová, ktorej dnes chceme venovať niekoľko úvah, tým viac, že prednedávnom po tretí raz vyhrala slávny maratón v Bostonе.

Bostonský maratón patrí k najstarším športovým podujatiám na svete a je jedným z najprestižnejších behov na štyridsať-dva-kilometrovej trati. V tomto roku sa konal už po 100. raz a zúčastnilo sa ho až 37 706 bežcov, v tom 9 800 žien z 80 štátov, čo je absolútny rekord. Kým tolkí bežci v Hopkintone (predmestie Bostonu) vyštartovali, muselo uplynúť vyše pol hodiny.

Ked' sa poslední pohýnali, Uta Pippigová - ktorá ako vlaňajšia víťazka vyštarovala v prvom rade - mala už za sebou niekoľko kilometrov. Boli to pre ňu veľmi ťažké kilometre. Totiž krátko po štarte sa jej zmocnili bolesti brucha a kŕče svalov. Musela spomaliať, ale nie natol'ko,

aby stratila miesto v čelnej skupine. Po zdolaní 30 kilometrov sa bolesti zopakovali. Práve vtedy sa k nej začala rýchlo približovať Keňanka Tekla Loroupeová, dvojnásobná víťazka konkurenčného, newyorského maratónu. Odteraz už iba ony mohli súperiť v boji o víťazstvo.

Ked' do cieľa zostalo len 5 km, tretie víťazstvo Pippigovej sa už zdalo nemožné. Loroupeová ju totiž nielen predbehla, ale mala nad ňou 200-metrovú prevahu. Zrazu sa však táto prevaha začala zmenšovať. Diváci, ktorých sa pozdĺž trate zišlo vyše 1,5 milióna, začali povzbudzovať nie vedúcu, ale naháňajúcu pretekárku. Kričali, že môže, ba musí Keňanku dobehnúť. Slabnúca Uta uverila, že ešte nie je všetko stratené, a akosi mimovoľne zrýchliala, nie, priam letela dopredu. Po niekoľkosto metroch súperku dobehla a čoskoro aj predbehla. Do cieľa prišla s náskokom 1,5 minúty nad drobnou Keňankou.

Uta Pippigová je prvou ženou, ktorej sa podarilo vyhrať bostonský maratón trikrát za sebou (1994, 1995 a 1996). Patrí jej aj rekord trate - 2.21,45 hod., ktorý vytvorila roku 1994. V tomto roku prebehla trať o 6 minút pomalšie a za svoje víťazstvo dostala šek na 100 tis. dolárov. Samozrejme Uta má týchto dolárov oveľa viac, lebo maratón beha úspešne už skoro desať rokov a v tejto disciplíne sú výplaty oveľa vyššie ako v iných. Úmerne k vynaloženej námahe, ako aj záujmu, akému sa teší na svete. Tak nejak sa stalo, že najväčšej popularite sa teší v Spojených štatoch - na jar v Bostonе a na jeseň v New Yorku. Kto tam vyhráva, prechádza do panteónu maratónskych sláv.

Nemecká bežkyňa má v tomto panteóne osobitné miesto. Síce boli pred ňou

dve bežkyne, ktoré taktiež trikrát vyhrali, ale stalo sa to v časoch - dalo by sa povedať - pionierskych pre ženský maratón, teda takých, ked' im organizátori muži dovoľovali štartovať, ale v cieli ich oficiálne nezaznamenávali. Vážne ich začali brať a formálne ich zapojili do súperenia až roku 1972.

Uta Pippigová mala vtedy šesť rokov a o maratóne a tým viac o štarte v Bostonе ani nesnívala. Bývala však v meste Petershagen v bývalej NDR a v tejto krajine športovo nadané dieťa nemalo právo prepadnúť. Uta dosť rýchlo preberala nohami, preto jej ako disciplínu pridelili behanie. Najprv na dráhe, potom na uliciach - práve na maratónskych tratiach. Behajúc po svete dostala sa pred niekoľkými rokmi do Spojených štátov, presnejšie do Boulder v štáte Colorado, kde v súčasnosti býva a trénuje. Odtiaľ má do Bostonu oveľa bližšie ako z Nemecka, no a rada tam štartuje. Dnes si znaci maratónu kladú otázku, či vyhrá v Bostonе aj o rok. Uvidíme!

J.Š.

Hviezdy svetovej estrády

BODY COUNT

Predstavte si zmes mäsitého, čierneho rappu a ostrého ako britva metalu. Navyše toto všetko doplnené textami, pri ktorých sa dievčatá z tzv. dobrého domu červenajú. Takúto hudbu, pripomínajúcu rozbehnutý nákladák naložený po sám vrch dynamitom, hrá americká kapela Body Count.

Jej vedúcim je istý Tracy Morrow, známy všeobecne ako ICE-T. Človek majúci priam šialený životopis. Kedysi bol členom mládežníckeho gangu v jednej z chudobných čiernoškých štvrtí v Los Angeles. Už ako mladý chlapec sa dostal za

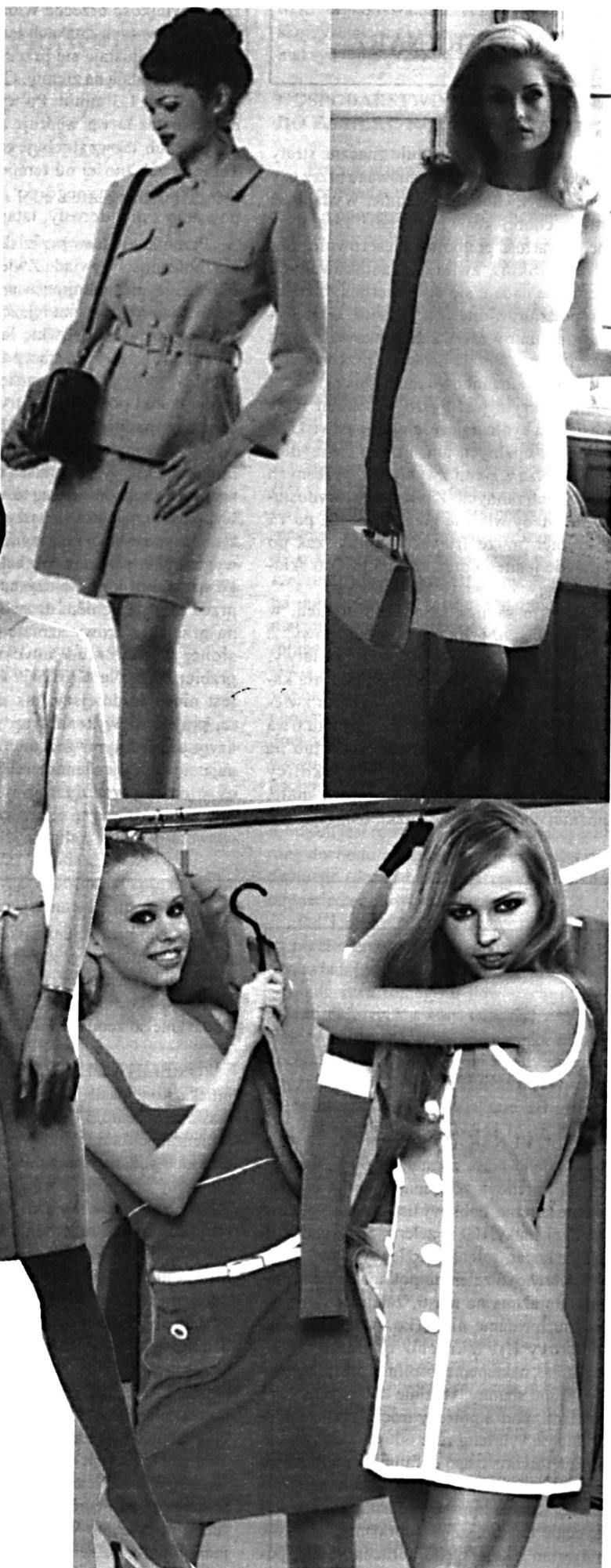
mrežu za nápad so zbraňou v ruke. Ked' si svoje odsedel, rozhadol sa skoncováť s nebezpečnou minulosťou. Stal sa po čase hercom a veľmi populárnym hudobníkom i skladateľom rappu. Jeho nekompromisné skladby, známe trebárs z takých platní ako *O.G. - Original Gangster*, alebo *Home Invasion*, mu získali množstvo obdivovateľov, ale aj veľa odporcov. Popri sólistickej činnosti v rappe sa rozhadol vytvoriť aj ozajstnú metalovú skupinu - práve Body Count - s hudobníkmi, s ktorými už nahral spomínané platne. Spolu pripravili neobvyklú platňu nazvanú *Body Count*, na ktorej bola aj skladba *Cop Killer*, uznaná za glorifikovanie čierneho rasizmu, v súvislosti s čím ju zakázali rozširovať. Poslednou platňou skupiny je album *Born Dead*, vydaný vo veľkom náklade. ICE-T svoju hudbu bojuje za slobodu slova.

Mnohým sa to nepáči, preto neprekvapuje, že zorganizovali naňho atentát, naštastie nevydaréný. On si však z toho nič nerobí a pokračuje vo svojej, trochu excentrickej činnosti.

NA LETO

Letná móda je tak rozdielna, ako sú rozdielne očakávania adresátok módnych návrhárov. Preto neprekva-
puje, že sa na prehliadkach, či v módnych žurnáloch stretávame priam s krajne odlišnými návrhami a štýlmi -
pôvab súperí s pohodlím a pestré, nezriedka krikľavé farby s pastelmi, bielymi bud' vôbec svetlými. Zdá sa však,
že počas tohoročného leta budú prevládať úbory inšpirované módou šesťdesiatych rokov, teda medziiným malé, sladké pastelové šaty. Malé vďaka strihu „po tele“, úzkym rukávom a novej dĺžke - tesne nad kolená. Samozrejme takýto štýl obliekania si vyžaduje štíhlú, dievčenskú postavu. Rozhodujúci bude však náš vkus a to, v čom sa budeme dobre cítiť. (jš)

WĘTERYNARZ

GIEZ BYDŁĘCY

Giez bydłęcy powoduje znaczne straty gospodarcze. Zwierzę opanowane przez gzy traci apetyt, chudnie a słabnie. Wydajność mleka chorej krowy znacznie zmniejsza się, a wartość poubojowa jest również obniżona. Skóra zwierząt zaatakowanych gzem nie nadaje się do przerobu, bo często podziurawiona jest jak sito. Giez jest niewielkim owadem z zielonkawo-żółtym grzbietem, dojrzałe osobniki przedstawiają się jako stosunkowo duża mucha, której ciało pokryte jest gęsto włoskami. Gzy obsiadają bydło najczęściej na pastwiskach w czasie upalnych dni. Forma oskrzydlona wypełza z ziemi zwykle we wczesnych godzinach rannych. Z poczwarki wydostaje się wtedy właśnie giez, który już po 15 minutach może fruwać. Samica zaś po upływie jednego dnia zdolna jest do składania jaj.

Jaja te samica składa na nogach, w okolicy pęcin, i na podbrzuszu krowy. Z nich po 4 - 7 dniach wylęgają się larwy, które przebijają skórę i drążą pod nią kanały podążając w kierunku grzbietu zwierzęcia. Wędrówka od nóg do grzbietu trwa około 7 miesięcy. W końcu zimy lub na wiosnę pod skórą właśnie w okolicy grzbietu, tworzą się początkowo małe, później coraz większe guzki, osiągające w

końcu wielkość orzecha włoskiego. Znajdujące się w tych guzkach larwy przebijają skórę, wydostają się przez otwór na zewnątrz i spadają na ziemię. Czynność trwa zaledwie od 1-3 minut. Po wydostaniu się na zewnątrz larwa wędruje do ciemnego miejsca lub też zagrzebuje się w ziemi. Teraz w zależności od temperatury i środowiska zewnętrznego po 1-2 miesiące powstaje z niej dorosły, latający owad.

Przenikaniu larw przez skórę towarzyszy bolesność i świad. Zwierzęta w tym okresie są niespokojne, a przy silnej inflacji stwierdza się zmniejszenie udoju. W czasie swojej wędrówki, larwy drażnią tkanki krowy wywołując pod skórą stan zapalny, który przemienia się w zapalenie ropne tkanki podskórnej i trwa aż do momentu wypadnięcia larwy. Leczenie gza polega w pierwszym rzędzie na niszczeniu larwy. Larwy gdzie muszą być zniszczone przed wypadnięciem, to znaczy przed wypędzeniem bydła na pastwisko. Najprostszym sposobem niszczenia jest ręczne wygniatanie palcami. W celu łatwiejszego usuwania larw należy na kilka minut przed przystąpieniem do zabiegu położyć na grzbicie krowy szmatę zmoczoną w słonej wodzie albo zmyć słoną wodą grzbiet. U bydła o grubej skórze zabieg jest nieco trudniejszy, tak samo jak jest on prawie niewykonalny gdy grzbiet pokryty jest licznymi guzami. Wtedy to stosuje się metody chemiczne. Każda lecznicza dla zwierząt dysponuje zestawami leków na gzy; są to zazwyczaj płyny lub

masły, które wciera się niezbyt silnie w skórę grzbietu za pomocą ścierki lub szczoteczki. Wcieranie rozpoczyna się od łopatki, a kończy się w okolicy ogona. Po 20-30 dniach wcierania leku należy powtórzyć w celu zniszczenia tych larw, które w międzyczasie podeszły podskórę. Im wcześniej zastosuje się ten lek, tym lepszy jest efekt leczenia. W tym celu należy poczynając już od lutego dokładnie sprawdzać dotykiem skórę właśnie w tych ulubionych przez gza miejscach. Po wygnieceniu larw należy pamiętać, aby je następnie zniszczyć przez spalenie lub też zatopienie w nafcie. Zapobieganie tej chorobie polega w pierwszym rzędzie na unikaniu w miarę możliwości wypasania bydła podczas upałów, kiedy to spotyka się największe ilości gゾw. Pewną korzyść przynosi częste oczyszczanie zwierząt, a tam gdzie w pobliżu jest bieżąca woda, co jakiś czas krowy należy dokładnie wymyć lub wykapać.

Walka z gzem może dać dobre wyniki tylko wtedy, gdy jest prowadzona stale i systematycznie.

NIEKTÓRE SCHORZENIA DROBIU

TWARDE WOLE - choroba, która powstaje przy skarmianiu suchej karmy, oraz wskutek polykania przez ptaki dużych kęsów karmy. Wole wtedy bardzo rozszerza się i twardnieje. Chorzej sztuce przy najmniej przez dobę należy wyłącznie podawać wodę. Przy zaleganiu karmy w wolu

ZUZKA VARÍ

ČO NA OBED

SLOVENSKÁ PEČIENKA. 700 g hovädzieho mäsa zo stehna, 60 g slaniny, rôzna koreňová zelenina, 1 veľká cibuľa, čierne korenie, bobkový list, tymian, soľ, 30g hladkej múky, 100 g zeleru, 50 g masla, 1 lyžica kapár, zelená petržlenová vŕňať.

Koreňovú zeleninu pokrájame na kolieska, oprážime na masti, zalejeme horúcou vodou, pridáme niekoľko zrniek korenia, bobkový list a trochu tymianu. Mäso očistíme, naklepeme, osolíme, prešpikujeme prúžkami slaniny, vložíme do zeleninového základu, podľa potreby trocha podlejeme a v mierne vyhriatej rúre udusíme do mäkkia. Počas dusenia mäso obrátíme a podlievame šťavou. Mäkké vyberieme a pokrájame na plátky. Šťavu z mäsa vydusíme na tuk, zaspívame múkou, znova oprážime, zalejeme odvarom z kostí alebo horúcou vodou, po-

varíme a pretrieme cez sitko. Do omáčky prilejeme smotanu, v ktorej sme rozhábarovali žltok, a trocha pavaríme. Pokrájane mäso vložíme do omáčky a prehrejeme. Podávame so zemiakmi a zeleninou.

OMELETA S HUBAMI. 8 vajec, 8 lyžíc mlieka, 40 g masla, 40 g čerstvých hub, 30g masla na dusenie, 3 lyžice postrúhaného syra (ementál, eidam, gouda), rajčiaky, kyslá uhorka a pod. na ozdobenie.

Huby očistíme, pokrájame na plátky a udusíme na masle. Na panvici dáme maslo, rovnomerne nařiďme udusené huby, zalejeme ich vajciami rozhábarovanými s mliekom a so soľou a z jednej strany upečieme. Omeletu vyklopíme na misu, alebo tanier, posypeme postrúhaným syrom a ozdobíme rajčiakom alebo kyslou uhorkou.

SEKANÉ BIFTEKY. 600 g zadného hovädzieho mäsa, soľ, mleté čierne korenie, 20 g cibule, 60 g masla, 10 g hladkej múky, 20 g masla na záprážku.

Mäso zomelieme, osolíme, okoreníme, pridáme postrúhanú cibuľu, premiešame a rukou namočenou v studenej vode sformujeme bifteky veľké ako dlaň, ktoré prudko

oprážime z oboch strán na rozpálenej masti alebo masle. Oprážené trocha zalejeme polievkou a necháme prejsť varom. Potom pridáme maslovú záprážku opráženú do zlata a ešte chvíľu pavaríme. Ak je omáčka veľmi hustá, rozriedime ju polievkou z kostí a trocha pavaríme. Podávame so zemiakovou kašou, ktorú posypeme pokrájanou cibulkou opráženou do zlata.

PIVOVÁ POLIEVKĀ. 1 l svetlého piva, 6 žltkov, asi 100 g kryštálového cukru (podľa chuti), 20 g masla.

Pivo rozšľaháme zo žltkami a s cukrom, postavíme na sporák a miešame, až kým sa rozohreje (nesmie sa variť). Potom odstavíme, pridáme čerstvé maslo, zamiešame a podávame. Do polievky môžeme podľa chuti pridať aj šťavu z polovice citróna.

ŠALÁTY

RYBÍ ŠALÁT S MAJONÉZOU. 250 g kyslých rýb, 80 g oleja, 50 g kyslých uhoriek, 30 g cibule, 1 dl kyslej smotany, 1 žltok, soľ, lyžička horčice, práškový cukor, ocot.

trzeba ostrożnie wlać do dzioba małą łyżkę oleju lnianego i delikatnie masować wole.

ZATRUCIE TRUTKAMI NA MYSZY I SZCZURY - zatruta pszenica używana do tępienia myszy i szczurów często jest przyczyną wielu śmiertelnych zatruczeń drobiu. Śmierć po zjedzeniu takiej trutki może nastąpić w kilka godzin nawet bez uprzednich objawów. Przy słabszej trutce - występuje brak apetytu, posmutnienie, senność, duszność, pragnienie, czasem biegunka, chwiejny chód a następnie porażenie. W ostatniej fazie grzebień i dzwonki zabarwiają się na fioletowo. Zatrutym ptakom wlewa się do dzioba wodę z dodatkiem węgla, a po godzinie pół małej łyżeczki gorzkiej soli rozpuszczonej w pół szklanki wody. Przy rozkładaniu trutek trzeba jednak bardzo uważać i rozkładać je tak, aby drób oraz inne zwierzęta nie miały do niej dostępu.

LEJĄCE SIĘ JAJA - Zdarza się, że kury znoszą jaja bez skorupy lub też w bardzo cienkiej skorupie. Przyczyną może być jednostronna karma zawierająca mało soli mineralnych (wapnia) oraz obecność pasożytów. W takim przypadku nioskom należy podawać zielonki, kredę prażoną i drobno tłuczone skorupki jaj. Jeżeli nie będzie po tym poprawy i jaja w dalszym ciągu będą znoszone bez skorupy, należy wrócić się do lekarza, gdyż prawdopodobnie będziemy mieli do czynienia z zarazieniem.

HENRYK MĄCZKA

Žltok miešame so soľou a horčicou a za stáleho miešania prikvapkávame olej. Majonézovú zmes rozriedime kyslou smotanou a pridáme cibuľu a uhorku pokrájané nadrobno a vykostené pokrájané ryby. Podľa potreby šalát dosolíme, okyslíme, prisladíme práškovým cukrom a premiešame.

MÚČNIKY

MARINA REZY. 250 g masla, 2 lyžice mlieka, 2 žltky, 2 lyžice rumu, 2 lyžice kaka, 9 lyžic vody, 4 lyžice práškového cukru, 5 balíčkov keksov, 2 lyžice rumu, čokoládová poleva.

Plnka: 25 g práškového cukru.

Vodu s cukrom prevaríme, necháme vychladnúť a pridáme 2 lyžice rumu. Cukor vymiešame so žltkami, mliekom, kakaom a rumom a pridáme vymiešané zmäknuté maslo. Na tácku ukladáme tesne vedľa seba keksy namočené do cukrovo-rumového sirupu. Natrieme ich častou plinky, na ktorú znova ukladáme keksy. Postup zopakujeme štyrikrát. Nakoniec vrch i bočné steny polejeme čokoládovou polevou a odstavíme.

PRAWNIK

DNI WOLNE OD PRACY

Do końca 1996 r. będą nimi jeszcze:

- * 1, 8, 22, 29 czerwca
- * 13, 20, 27 lipca
- * 3, 17, 31 sierpnia
- * 7, 21, 28 września
- * 5, 19, 26 października
- * 2, 9, 30 listopada
- * 21, 27, 28 grudnia.

Wolne dni wynikają z zarządzenia ministra pracy i polityki socjalnej z 8 grudnia 1995 r. (M.P. nr. 64, poz. 702).

W urzędach państwowych dniami wolnymi od pracy będą 2 maja (czwartek) i 27 grudnia (piątek) odpracowane w soboty 11 maja i 21 grudnia, o czym stanowi zarządzenie ministra-szefa URM z 12 kwietnia 1996 r. (M.P. nr 25, poz. 262).

OKRES WYPŁATY ZASIŁKU WYCHOWAWCZEGO

Od kiedy powinien być liczyony okres wypłaty zasiłku wychowawczego pracownicy, która po zakończeniu urlopu macierzyńskiego i urlopu wypoczynkowego wróciła do pracy, a następnie po przepracowaniu sześciu miesięcy wystąpiła o urlop wychowawczy na trzy lata? - Zofia z Krakowa.

Zgodnie z przepisami rozporządzenie Rady Ministrów z dnia 17 lipca 1981 r. w sprawie urlopów wychowawczych (Dz.U. z 1990 r. nr 76, poz. 454, zm. Dz.U. z 1992 r. nr 41, poz 179), pracownica zatrudniona co najmniej 6 miesięcy może korzystać z urlopem wychowawczego w wymiarze 3 lat, nie dłużej jednak niż do ukończenia przez dziecko 4 lat życia. Pracownicy korzystające z urlopem wychowawczego przysługuje zasiłek wychowawczy przez 24 miesiące kalendarzowe. Okres ten jest liczyony od dnia zakończenia urlopu na warunkach urlopu macierzyńskiego albo urlopu wypoczynkowego przypadającego bezpośrednio po tych urlopach.

Pracownicy, która po wykorzystaniu urlopem macierzyńskiego i wypoczynkowego podjęła pracę, a następnie skorzystała z prawa do urlopem wychowawczego, zasiłek wychowawczy może przysługiwać, ale dopiero od rozpoczęcia tego urlopu. Okres wypłaty zasiłku nie będzie jednak liczyony od pierwszego dnia urlopem wychowawczego, lecz zgodnie z powołanym wyżej rozporządzeniem od zakończenia urlopem wypoczynkowym przypadającego bezpośrednio po urlopie macierzyńskim. Zatem pracownica może otrzymywać zasiłek wychowawczy nie przez 24 miesiące, a przez okres skrócony o

okres wykonywania przez nią pracy przed skorzystaniem z urlopem wychowawczego, tj. maksymalnie przez 18 miesięcy.

GOSPODARSTWO ROLNE A PRAWO DO ZASIŁKU RODZINNEGO

Pracuję w pewnym zakładzie a jednocześnie prowadzę wraz z żoną gospodarstwo rolne o powierzchni 3 ha przeliczeniowych. Łączne dochody przypadające na jedną osobę w rodzinie razem z dochodem z gospodarstwa rolnego są niższe od granicy dochodu, od którego zależy prawo do zasiłku rodzinnego. Mamy dwoje dzieci w wieku 3 i 8 lat, jednemu z dzieci przysługuje zasiłek pielęgnacyjny. Czy powinien być wypłacany zasiłek na żonę pracownika? - J.K. z Jabłonki.

Zgodnie z ustawą z dnia 1 grudnia 1994 r. o zasiłkach rodzinnych i pielęgnacyjnych (Dz.U. z 1995 r. nr 4, poz. 17 i nr 138, poz 681), zasiłek rodzinny nie przysługuje na małżonka osiągającego miesięcznie dochody w kwocie równej lub wyższej od najniższej renty inwalidzkiej III grupy. Jeżeli osoba uprawniona do zasiłku rodzinnego i jej małżonek osiągają dochody z gospodarstwa rolnego, to przy ustaleniu uprawnień do zasiłku rodzinnego na małżonka i badaniu wysokości osiąganych przez małżonka dochodów należy przyjąć, że małżonek osiąga dochody odpowiadające powierzchni połowy gospodarstwa rolnego. W celu ustalenia dochodu z gospodarstwa rolnego przyjmuje się, że miesięczny dochód z 2 ha przeliczeniowych jest równy kwocie stanowiącej granicę dochodu uprawniającej do zasiłku rodzinnego (dochód z 1 ha przeliczeniowego odpowiada połowie tej kwoty).

Od 1 marca br. miesięczny dochód z 1 ha przeliczeniowego gospodarstwa rolnego odpowiada kwocie 210 zł 53 gr. Dochód z gospodarstwa rolnego o powierzchni 3 ha przeliczeniowych wynosi więc 631 zł 59 gr. Należy uznać, że żona pracownika osiąga dochody równe połowie tej kwoty, tj. miesięcznie 315 zł 80 gr. Kwota ta jest wyższa od najniższej renty inwalidzkiej III grupy, która aktualnie wynosi 215 zł 15 gr. Zatem pracownikowi będzie przysługiwał tylko zasiłek rodzinny na dzieci, natomiast na żonę nie.

DODATKOWE WYPŁATY A EMERYTURA

Każda dodatkowa wypłata np. trzynasta wypłacona w 1996 r. za 1995 r., powinna być doliczona do wynagrodzenia składek za 1995 r., bowiem składek wynagrodzenia pobierane w odstępach dłuższych niż miesiąc dolicza się do wynagrodzenia z tych miesięcy zatrudnienia, za które wynagrodzenie to przysługuje. Jest to ważne m. in. dla tego, iż dodatkowe wypłaty doliczane są do podstawy wyniku emerytury.

HVIEZDY O NÁS

BLÍŽENCI
(21.5.-21.6.)

Môžeš sa spoľahnúť na svojich blízkych. Doma nájdeš veľa tepla a pochopenia, čo upevní twoju sebadôveru. Budeš to potrebovať, lebo mimo rodiny nepôjde všetko hladko. Musíš konáť opatrne a predvídavo, ne-spoliehať sa na náhodu.

RAK
(22.6.-22.7.)

Čoskoro sa zbavíš pochybností a komplexov. Od rozmýšľania prejdeš k činom, čo ti onedlho prinesie rýchle a uspokojivé zmeny. Bolo by dobre teraz ujasniť si isté staré rodinné nedorozumenia. Pokús sa o to a nebudeš ľutovať.

LEV
(23.7.-23.8.)

Onedlho t'a plne zaujme istý problém, ktorý si už oddávna vyžaduje riešenie. Budeš mať dobrý nápad, čo ti zlepší náladu. V práci bud' opatrný, aby si neurobil nejakú chybu. Niekoľko, kto t'a nemá rád, na to čaká, aby to využil proti tebe.

PANNA
(24.8.-23.9.)

Spadne ti kameň zo srdca a zbavíš sa problému, ktorý ti už oddávna nedával spásť. Vďaka tomu získaš nové sily a energiu. Daj konečne do poriadku osobné záležitosti, ktoré sa naposledy skomplikovali. Chod' tiež k lekárovi a nepodceňuj drobné zdravotné ťažkosti.

VÁHY
(24.9.-23.10.)

Prichádzajú dobré dni na d'alekosiahle plány. Ked' si myslíš na dlhšiu cestu, neodkladaj ju. Všetko si dobre a v kl'ude premysli, ked'že nie je vylúčené, že na tvjom rozhodnutí bude závisieť celá tvoja budúcnosť.

ŠKORPIÓN
(24.10.-22.11.)

Zlepší sa tvoja finančná situácia, čo však neznamená, že môžeš rozhadzovať peniaze. V práci sa udrží priaznivá situácia. Využi to a nič neodkladaj na neskôr. Môžeš taktiež očakávať kladné zmeny aj v rodinnom živote.

STRELEC
(23.11.-21.12.)

V najблиžom čase urobíš veľký krok dopredu. Bude to nielen tvoja zásluha, ale v značnej miere aj osôb, ktoré sú ti naklonené. Máš ich hodne okolo seba, ale nezabúdaj, že nie všetci ti prajú. Pokús sa získať aj tých, ktorí sú so ňou v oku. Zachovaj rozvahu vo výdavkoch, pamäтай, že domáca pokladnica má taktiež dno.

KOZOROŽEC
(22.12.-20.1.)

V najblížom období t'a pravdepodobne bude trápiť reumatizmus, žalúdočné bolesti alebo niečo podobné. Okrem zdravia vo všetkom budeš mať šťastie. Energia a iniciatíva, vďaka ktorým splníš zverené úlohy, výrazne zlepší tvoje postavenie v práci. V láske bude samozrejme všetko závisieť od správnej volby.

VODNÁR
(21.1.-18.2.)

Ked' plánuješ nejakú finančnú operáciu v nastávajúcom období, ked' budeš chcieť niečo kúpiť alebo predať, nemôžeš sa absolútne ponáhľať. Nepremyslené rozhodnutie by ti totiž prinieslo značnú stratu, s ktorou by si si tak ľahko neporadil. Pamäтай, že prípadné finančné neúspechy ti vynahradí šťastie v láske.

RYBY
(19.2.-20.3.)

V tomto mesiaci t'a čaká celý rad zaujímavých stretnutí, na ktorých počuješ mnoho milých slov. Zlepší sa aj tvoja situácia v zamestnaní. Iba doma môže dôjsť k drobným nedorozumeniam a sporom. Snaž sa ich mierniť, lebo ked' sa nahromadí mnoho drobných konfliktov, môže z toho vzniknúť veľký rozpor.

BARAN
(21.3.-20.4.)

Musíš vedieť, že nič tak nekomplikuje život, ako zbytočné rozprávanie o vlastných intímnych záležitostach. Musíš byť diskrétnejší! V iných oblastiach života nehrozia žiadne komplikácie. Musíš sa prinútiť k väčšej samodisciplíne a sústrediť sa na to, čo je v tomto momente najdôležitejšie. Iste dosiahneš cieľ.

BÝK
(21.4.-20.5.)

Zdá sa, že by si chcel žiť svorne so všetkými, ale bývaš unavený a rozčúlený a to vyvoláva hádky a konflikty. Snaž sa kontrolovať svoje reakcie a uvoľniť svoje napätie. Doma budú teraz najdôležitejšie deti. Vyzerá totiž na to, že majú akési problémy, ktoré však nedokážu vyriešiť bez tvojej rady a podpory.

NÁŠ TEST

A k o u s i ž e n o u ?

1. Často pozývaš známych, lebo rada usporadúvaš spontánne zábavy?

a/ Nie, ale rada na ne chodím - 3; b/ Áno a mám hodne dobrých nápadov - 1; c/ Radšej si kľudne posedím doma - 4.

2. Ked' ti priateľka navrhne doma urobiť napr. kotrmelec - urobiš to?

a/ Nie, považujem to za hlúpost - 1; b/ Áno, urobím - 1; c/ Môže to byť zábavné - 3.

3. Bola by si schopná vystúpiť zo žartu v ochotníckom divadle?

a/ Nie, hanbila by som sa - 3; b/ Samozrejme - 1; c/ Áno, ak by som dostala vhodnú úlohu - 2.

4. Tvoja priateľka sa pokúša jazdiť na mopede svojho syna. Čo ty na to?

a/ Aj ja by som skúšila, ak by to bolo možné - 0; b/ Možno, ak by som sa naučila jazdiť - 0; c/ Nechcem sa mopedu ani dotknúť - 5.

5. Tvoj partner sa počas dovolenky v horách začína šplhať na skaly. Čo urobíš?

a/ Bojím sa a volám ho späť - 5; b/ Idem s ním - 2; c/ Smejem sa a čakám až zide dole - 3.

6. Myslíš si, že v každom veku si možno dovoliť nejaký výstrelok?

a/ Áno, dokonca by sa malo - 1; b/ V dospelom veku už nie - 5; c/ Z času na čas - 3.

- Prečo t'a majster prepustil?
 - Vieš, majster je človek, ktorý stále len chodí a sledí, ako pracujú ostatní.
 - To je jasné! Ale prečo prepustil teba?
 - Zo závisti. Viacerí zamestnanci si začali myslieť, že majstrom som ja.
- ***

Muž so ženou večerají v restaurácii. Po večeri, keď muž platil účet, povedal:

- Namiesto spriepitného vám moja žena pomôže odpratať zo stola.

Vravíte, že vám utekol pes. Ako vyzerá a ako sa volá?

- Je strednej veľkosti, hnedej farby, a keď po výzve „Hary, pod sem!” nepríde, tak je to môj pes!

Muž pri pulte vykladá barmanovi:

- Ako sa len tie časy menia. Moja stará mať chcela mať zo mňa knázom. Matka chcela, aby som sa stal poriadnym človekom. A moja žena je spokojná, keď prídem v ľudskom čase domov.

Mladý Korzičan sa obracia k priateľovi:

- Požičaj mi dvadsať frankov do výplaty.
- Do výplaty? - pýta sa priateľ. A kedy to bude?
- Odkiaľ to mám vediet? Ved' ty pracuješ...

Frančúzska reštaurácia

- Dodávka čerstvého tovaru, šéfe!

VÝSLEDOK

6-9 bodov: Patríš k tým zriedkavým ženám, na ktoré sa možno spoľahnúť aj vtedy, keď je situácia veľmi zložitá. Si skutočne dobrou kamarátkou, s ktorou sa dá aj „kone kradnút“. Stáva sa, že trochu preháňaš a vtedy závidíš iným ženám. Snaž sa chovať tak, aby vedeli, že si nielen kamarátkou, ale aj ženou.

10-17 bodov: Si celkom vydarenou „miešankou“ sebaistej ženy a nenúteného dievčaťa. Mnohí muži hľadajú práve takéto ženy. Tvoj partner vie, že sa vyznáš v žartoch a máš rada úspech, ale zároveň aj to, že on je vždy na prvom mieste.

18-26 bodov: Nemala by si byť prekvapená, že t'a neradi pozývajú na spoločné podujatia. Si ako „mimóza“, ktorá myslí predovšetkým na to, aby bola bezchybné oblečená a mala dobrý make-up. Zabúdaš, že to v živote nie je najdôležitejšie. Ženy, s ktorými - ako sme už povedali - možno z času na čas „kone kradnút“ vždy boli a budú obľúbené a cenene.

MENO VEŠTÍ

ALOJZ. Neveľmi časté meno, ale na Orave dosť populárne. Je to dosť neobvyklý a veľmi zaujímavý typ človeka. Najčastejšie svetlolasý, ale niekedy aj brunet, priemernej výšky a so sklonom k obezite. Obyčajne pochádza z viacdetnej rodiny - roľníckej bud' robotníckej - a býva tretím alebo štvrtým dieťaťom. Veľmi príznačnou črtou pre všetkých Alojzov je veľká ambicioznosť, tvrdohlavosť a intuícia. Hoci je veľmi nadaný, učí sa len priemerne, keďže veľa času mu zaberá práca v domácnosti, do ktorej ho rodičia od malička zaúčajú. Nemôže sa sťažovať, že nemá šťastie. Celé okolie a známi ho majú radi za jeho zhvorčivosť, priateľskosť a dobré rady.

Alojz je od detstva veľmi bystrý, pozorný, má znamenitú pamäť a dobre maskuje svoje city. To všetko dokáže využívať vo svoj prospech. Chodíva vlastnými chodníčkami, ako mačka. Hovorí sa, že má vyvinutý šiesty zmysel a intuitívne vie odlišiť priateľov od neprajníkov. Vzťahuje sa to nielen na jeho školských kamarátov a vôbec rovesníkov, ale aj na dospelých. Navyše okamžite a energicky na to reaguje. Je to obyčajne mlčanlivý človek, hovorí málo, pokojne a spisovne, o čo sa vždy veľmi usiluje. Veľa číta a má rád humanisticke predmety, ako aj cudzie jazyky. Jeho veľkou túžbou je stať sa spisovateľom bud' básnikom a veľa cestovať.

Alojz býva najčastejšie roľníkom, alebo robotníkom, niekedy učiteľom bud' novinárom. Je veľmi podnikavý a má organizátorské schopnosti. Dokáže dobre zarobiť a aj zarába, ale peniazom nepripisuje veľký význam a ľahko ich vydáva. Pomerne rýchlo sa stáva zámožným a veľa času venuje na cestovanie. Snaží sa žiť predovšetkým dnešným dňom a neveľmi sa stará o to, čo prinesie zajtrajšok. Žení sa dosť neskoro, keď mu prejde tridsať, s veľmi peknou ženou, ktorá potom žije v jeho tieni. Alojzova manželka prichádza už prakticky do zariadeného domu. Dá sa povedať, že ich manželstvo je vydarené. Alojz je dobrý nielen ako manžel, ale aj ako otec a vôbec spoločník. Zdravie mu dobre slúži a Alojz chorľavie zriedkavo. Občas ho trápi srdce, prípadne neurózy, zriedkavejšie pečienka, alebo žlčník. Všeobecne ľudia s týmto menom žijú dlho. (js)

SNÁR

Veríte snom? Nie? Ani my neveríme, ale predsa každý z nás sa niekedy pozrie do snára, aj keď to pokladá za predsudok našich babičiek. Je to ostatne iba zábava. A čo, keď sa vám dobrý sen splní? Tak teda, keď sa vám sníval:

Valčík tančovať - čoskoro budeš vyznávať lásku; vidieť niekoho tančovať - neopäťovaná láska; hrať - pripravíš niekomu milé prekvapenie; počuť hrať - mal by si využiť svoju mladost a elán. Vata - v tvojom okolí sa chystajú novoty.

Večera - akési nepriaznivé okolnosti pre teba; jest' spolu s niekým - šťastie v rodinnom krahu.

Vedro naplnené vodou - úspech v zamestnaní; prázdnne - výhra v lotérii; ísť s ním k studni - tvoja práca bude odmenená.

Veniec z lístia - česť a sláva; z kvetín - neúspech v ľubostných dobrodružstvách; zlatý - prijemný život; myrtový - šťastie v láske, svadba; viazať - zblížiš sa so svojou láskou; palmový - budeš mať dobré deti; na hrobe - dedičstvo; dva spojené - dvojčatá; niesť - česť a šťastie.

Vesta - chceš zavádzat novoty.

Veterná smrť - čaká t'a nepriaznivý osud.

Vetva zelená - šťastie a požehnanie; suchá - neštastie.

Veverička, vidieť ju - neočakávaná radosť; jest' vidieť - rodinné šťastie; chytať - dostaneš sa do nebezpečenstva; byť nou pohryzený - čakajú t'a nepríjemné chvíle kvôli mužovi alebo det'om.

Veža, vystupovať na ňu - prospech, výhoda; krásna a vysoká - prekonáš t'ažkosti, ktoré t'a v najbližšom čase čakajú; padajúca - budeš olúpený o slobodu.

NORMÁLNA JANET. Je najlepšie platenou rockovou speváckou na svete. 16. mája zavŕšila 30 rokov. Jej obdivovatelia tvrdia, že nakoľko Janet Jacksonová je zvyknutá vždy bojať do konca a nikdy sa nevzdávať, preto najväčšie úspechy ju čakajú až teraz. Ináč je to celkom normálne dievča, rada behá po obchodoch, robí nákupy, pozýva priateľov na obed. Nemá v sebe nič z excentrickej, vrtošivej hviezdy. So svojím slávnym bratom Michaelom ju spája iba záľuba v plastických operáciach. Treba poznámenať, že len jej sa z deviatich detí Josepha Jacksona podarilo urobiť veľkú kariéru a súčasne byť normálnou ženou. Nehovoriac o známych extravaganciach Michaela, aj ostatní zo súrodencov sú akýsi „čudní“, navyše ctižiadostiví a žiarliví na kariéru druhých. Zdedili to po otcovi, ktorý svoje deti trénoval od malička.

Iba Janet sa vyhla priam vraždným umeleckým cvičeniam. Nie preto, že ju otec mal najradšej. Naopak, ked' sa narodila bol zlý, že je to opäť dcéra, z ktorej asi nebude žiadnen úžitok. Preto ju nechal na počoji. Vďaka tomu iba ona mala pomerne normálne detstvo. Ked' mala 7 rokov, otec ju vyskúšal v domácej kapele a konštatoval, že by sa mala venovať radšej herectvu ako spievaniu. Janet však radšej spievala a tak sa aj napriek otcovým rozkazom presadila ako speváčka. Dnes oslavuje 10. výročie svojej speváckej kariéry. Na snímke: Janet Jacksonová.

DOBRÝ AKO BRUCE LEE. Na začiatku 70. rokov si získali americký trh dosť slabé filmy s jednoduchým dejom typu kung-fu, nakrúcané najčastejšie v Hongkongu. Po čase sa na ne zabudlo, ale neskôr opäť prišla móda na takéto, aj ked' oniečo náročnejšie filmy, napr. Prichádzza drak s hercom čínskeho pôvodu Bruceom Lee. Ako vieme, z Brucia sa čoskoro stala veľká hvieza. Ked' začal nakrúcať ďalší hit Cesta dračka, pozval na niekoľko záberov istého Carlsona Raya Norrisa, vedúceho školy východných spôsobov boja, v ktorej trénovalo mnoho známych hercov. Norris nebol herec, skôr športovec a jeho kariéra sa začala počas vojny v Kórei. Dosiahol hodne úspechov. Bol jedným z mála bielych držiteľov čierneho pásu v karate, bronzového pásu v jude a čiernych pásov v kórejskych štýloch boja: tang su-do a taek von-do. V rokoch 1968-1974 bol majstrom sveta v karate. K jeho žiakom patril aj McQueen, ktorý ho vlastne priviedol k filmu. Dnes je známu hviezdu akčných filmov a seriálov, založených na

konfrontácii dobra so zlom. Patria k nim o.i.: Osamelý vlk, Oko za oko, Stratený v akcii I., II a III, Kód ticha, Delta Force 2 a pod. Poľská televízia (Polsat) už dlhší čas premieta seriál Strážca Texasu, v ktorom práve C.R.Norris hrá hlavnú úlohu. Na snímke: Norris s priateľkou.

CLAUDIA SCHIFFEROVÁ - slávna modelka, ktorú niektorí nazývajú nemeckou Brigitou Bardotovou, zase iní perlou modeliek - nielen nemeckých - lebo jej populárna nepozná hranice. Toto pekné 22-ročné dievča má rozmery ako z rozprávky: 90-62-91, je vysoká 183 cm a váži 58 kg. Niektori sa nadchýnajú jej krásnymi zelenými očami, iní jemnými blond vlasmi. Každý deň dostáva aspoň 6 lúbostných listov a jej úsmev je hoden 15 miliónov mariek. Napriek veľkému bohatstvu sa Claudia v súkromnom živote oblieka skromne a jednoducho. Najradšej, ako hovorieva, nosí džínsy a po-

naťahované svetre. Viackrát sa zamilovala, ale toho pravého ešte nestretla. Jej poslednou láskou bol princ Albert z Monaka. Aký by mal byť muž jej snov? - *Predovšetkým jemný a inteligentný - vratí - žiadnen silák. Môže byť dokonca nižší ako ja.* Ako modelka Claudia mnoho cestuje, na začiatku roku

bola aj v Poľsku. Ked' je v Nemecku, možno ju často stretnúť v hoteli Steigenberger v Düsseldorfe. Na snímke: pôvabná Claudia.

MILIONÁR ZAMRZOL. Stalo sa to vo francúzskom meste Rennes, kde tento človek býval v stane, spal na vreci so senom a prikryval sa fóliovými plachtami. V takýchto podmienkach prežil 17 rokov. Poslednú zimu, ktorá bola tuhšia ako predošlé, však Jean Le Blet neprežil a pred vianočnými sviatkami na smrť zamrzol. Až po smrti vysvetlo, že Le Blet bol vlastne milionárom. Ako majiteľ celého radu obchodov mal na bankovom konte vyše 600.000 frankov (ok. 2 miliardy starých zlottedých). Po smrti svojej manželky roku 1976 začal Le Blet viesť tulácky život. Spočiatku sa často sťahoval a spával v kanáloch, pod mostami a pod. Mal dosť peňazí, aby aspoň zimy mohol tráviť v najluxusnejších hoteloch. On však radšej šetril, až sa „zašetril“ na smrť.

ÚTEK ZO ZLATEJ KLIETKY. Pred necelými desiatimi rokmi priniesla veľa radosti do Buckinghamského paláca. Dokonca kráľovná Alžbeta II. sa rada zdržiava v jej spoločnosti. Ide o Sarah Fergusonovú, manželku mladšieho syna britskej kráľovnej Andreja, princa Yorku. Tlač mala čo písat,

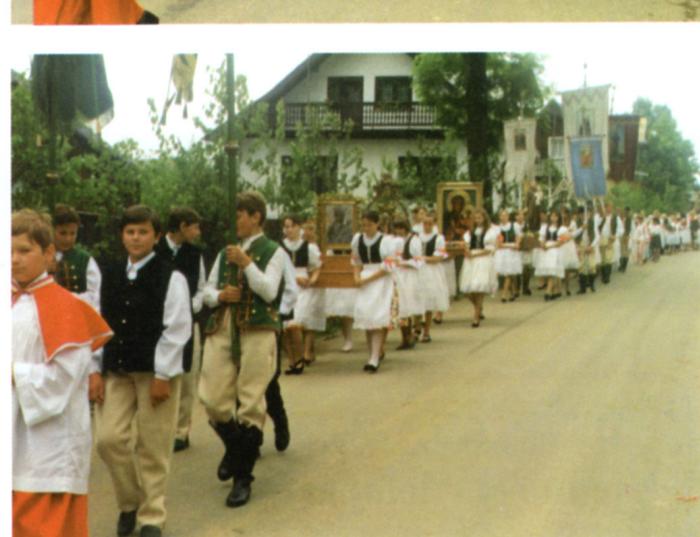

vznikol o nich dokonca celovečerný film a všetko nasvedčovalo tomu, že to bude trvalý zväzok. Avšak temperamentná princezná Yorku (36 r., podobne ako Andrej) nevydržala dlho v zlatej klietke. O jej flirtoch klebetili všetky noviny. A tak roku 1992 došlo k oficiálnej separácii tohto manželského páru. Princ Andrej obviňoval Sarah z častých flirtov, ona zase Andreja, že sa častejšie zdržiaval na službe (na vojenskej lodi) ako v manželskej spálni. Fergie totiž zbožňuje život. V súčasnosti ju možno často vidieť v spoločnosti známeho rakúskeho tenistu Thomasa Mustera (28 r.). Rada vydáva peniaze a nič si nerobí z toho, že jej dĺžoby prekročili 2 milióny dolárov. Na snímke: Sarah a princ Andrej.

PROCESIA NA BOŽIE TELO V KACVÍNE

Foto: J. Pivovarčík

Stará urbárska píla v Jurgošovci. Foto: J.Pivovarčík

**DRUKARNIA TOWARZYSTWA SŁOWAKÓW WYKONUJE:
jedno- i wielobarwne druki wysokiej jakości w formatach A-2 i B-3
(prospekty, etykiety, akcydensy, ulotki, książki itp.)**

ZAMÓWIENIA PRZYJMUJE: Biuro Zarządu Głównego TSP, 31-150 Kraków,
ul. św. Filipa 7/4, tel./fax 34-11-27
nr konta: BDK w Lublinie II O/Kraków 333401 - 2017 - 132

WYDAWNICTWO TOWARZYSTWA SŁOWAKÓW poleca do nabycia następujące publikacje:

* Almanach <i>Słowacy w Polsce cz. I</i> , (rocznik), Kraków 1993	3,00 zł
* Almanach <i>Słowacy w Polsce cz. III</i> , (rocznik), Kraków 1995	3,50 zł
* J. Ciągwa, J. Szpernoga, <i>Słowacy w Powstaniu Warszawskim</i> , Kraków 1994	2,50 zł
* Zbigniew Tobjański, <i>Czesi w Polsce</i> , Kraków 1994	5,00 zł